

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
IV kadencja
Prezes Rady Ministrów
SSP - 44060 - 40 /04

Druk nr 3142
Warszawa, 27 lipca 2004 r.

Pan
Józef Oleksy
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

Przekazuję przyjęty przez Radę Ministrów dokument:

- Informacja o działaniach podejmowanych w 2003 r. na rzecz realizacji postanowień uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. - KARTA PRAW OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH.

Jednocześnie informuję, że Rada Ministrów upoważniła Ministra Polityki Społecznej do reprezentowania Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych.

Z szacunkiem

(-) Marek Belka

INFORMACJA

**o działaniach podejmowanych w 2003 roku
na rzecz realizacji postanowień
uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
z dnia 1 sierpnia 1997 r.**

„KARTA PRAW OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH”

Warszawa, 2004 r.

Spis treści:	str.
Wstęp	3
1. Prawo do dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym.	4
2. Prawo do dostępu do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej, a także do świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny.	5
3. Prawo do wszechstronnej rehabilitacji mającej na celu adaptację społeczną.	10
4. Prawo do nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej.	14
5. Prawo do pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych.	21
6. Prawo do pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz do korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga – prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych.	24
7. Prawo do zabezpieczenia społecznego uwzględniającego konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, jak również uwzględniania tych kosztów w systemie podatkowym.	31
8. Prawo do życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych.	36
9. Prawo do posiadania samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz do konsultowania z nim wszystkich aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych.	43
10. Prawo do pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.	46

Wykaz załączników:

Załącznik Nr 1 – dane dotyczące osób niepełnosprawnych;

Załącznik Nr 2 – dofinansowanie podmiotów i zadań w ramach współpracy Ministerstwa Zdrowia z organizacjami pozarządowymi w roku 2003;

Załącznik Nr 3 – dostosowanie urzędów pocztowych do obsługi osób niepełnosprawnych;

Załącznik Nr 4 – wykaz aktów prawnych służących realizacji poszczególnych praw osób niepełnosprawnych.

WSTĘP

W świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań przeprowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny w 2002 r. liczba osób niepełnosprawnych w Polsce wynosiła w momencie badania 5.457 tys. osób, przy czym prawne potwierdzenie niepełnosprawności posiadało 4.450 tys. osób, w tym 4.326 w wieku 15 lat i więcej. Ta ostatnia liczebność jest zbliżona do liczebności otrzymanej z kwartalnego badania aktywności ekonomicznej ludności Polski (BAEL), w analogicznym okresie tj. w II kw. 2002 r., kiedy to stwierdzono w tym badaniu 4.332 tys. osób niepełnosprawnych prawnie w podanym wyżej wieku. Według BAEL średnia liczebność osób niepełnosprawnych w tym wieku wyniosła w 2002 r. – 4.298 tys., z czego 2.555 tys. to osoby w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata), zaś w 2003 r. zidentyfikowana liczebność osób niepełnosprawnych okazała się niższa i wyniosła odpowiednio 4.175 tys. i 2.462 tys. osób.

W okresie 1993 - 2003 (według badania BAEL - średniorocznie) zarówno liczba osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 15 lat i więcej jak i częstość niepełnosprawności prawnej osiągnęły najwyższy poziom w 1997 r.: 4.608 tys. i 15,6%, a w następnych latach systematycznie spadały do 4.175 tys. osób i 13,5% w 2003 r.

W ciągu 2003 r. częstość niepełnosprawności prawnej wśród osób w wieku 15 lat i więcej była nieco wyższa wśród mężczyzn (13,9%) niż wśród kobiet (13,1%).

Ogólna częstość niepełnosprawności prawnej wśród osób w wieku 15 lat jest w Polsce od lat wyższa wśród mieszkańców wsi niż wśród mieszkańców miast. W 2003 r. częstość niepełnosprawności prawnej na wsi wyniosła 14,6%, a w miastach 12,8%.

Struktura populacji osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej według stopnia niepełnosprawności nie zmieniła się istotnie w ostatnich latach. W 2003 r. 22,4% osób niepełnosprawnych w tym wieku miało orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności (lub orzeczenie równoważne)¹. Udział osób posiadających orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (lub równoważne)² był wyraźnie wyższy - 35,2%, a udział osób posiadających orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności (lub równoważne)³ najniższy - 42,3%.

Zróźnicowanie według stopnia niepełnosprawności widoczne jest w przypadku porównania struktury osób niepełnosprawnych według płci (wśród kobiet większy jest udział osób o znacznej niepełnosprawności) oraz według miejsca zamieszkania (wśród mieszkańców wsi wyraźnie więcej jest osób o lekkiej niepełnosprawności).

Osoby niepełnosprawne cechują się wyraźnie słabszym wykształceniem niż osoby sprawne. W 2003 r. aż 46,0% osób niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej miało co najwyżej wykształcenie gimnazjalne, podczas gdy 27,7% wśród osób sprawnych. Wykształcenie średnie zawodowe i policealne miało 16,3% osób niepełnosprawnych, wobec 23,7% osób sprawnych. Jedynie 4,5% osób niepełnosprawnych miało wykształcenie wyższe, a wśród osób sprawnych odsetek ten wynosił 11,9%.

¹ I grupa inwalidztwa lub całkowita niezdolność do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub orzeczenie o niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym w połączeniu z uprawnieniem do zasiłku.

² II grupa inwalidztwa lub całkowita niezdolność do pracy.

³ III grupa inwalidztwa lub częściowa niezdolność do pracy lub orzeczenie o niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym bez uprawnienia do zasiłku pielęgnacyjnego.

Dane dotyczące osób niepełnosprawnych zawiera Załącznik Nr 1 do niniejszej *Informacji*.

1. Prawo do dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym

Ograniczenia funkcjonalne, jakie niesie ze sobą niepełnosprawność, stanowią zasadniczą barierę, często niemożliwą do samodzielnego pokonania. Dlatego też wszelkie działania mające na celu zniesienie tych ograniczeń, w tym działania zmierzające zarówno do zapewnienia osobom niepełnosprawnym korzystania z powszechnie dostępnych dóbr i usług, jak również do umożliwienia rzeczywistego korzystania z przysługującym im praw, ulg i uprawnień, stanowią klucz do rozwiązania wielu problemów, które osoby niepełnosprawne napotykają w codziennej egzystencji.

Jednym z głównych zadań rehabilitacji mających na celu umożliwienie osobom niepełnosprawnym pełnego uczestniczenia w życiu społecznym, jest zapewnienie dostępu do dóbr i usług. Istotnym elementem działań w tym obszarze, oprócz likwidacji wszelkiego typu barier funkcjonalnych (architektonicznych, urbanistycznych, komunikacyjnych i w komunikowaniu się), jest także:

- kształtowanie potrzeb i zainteresowań osób niepełnosprawnych,
- wyrabianie zaradności, samodzielności i aktywności społecznej osób niepełnosprawnych,
- kształtowanie w społeczeństwie właściwych postaw i zachowań wobec osób niepełnosprawnych, sprzyjających integracji i niedyskryminacji.

W 2003 r. ważnym impulsem do takich działań na rzecz osób niepełnosprawnych był obchodzony w naszym kraju Europejski Rok Osób Niepełnosprawnych. Bowiem jednym z celów ustanowionego Decyzją Rady Unii Europejskiej z dnia 3 grudnia 2001 r. (2001/9030/WE) „Europejskiego Roku Osób Niepełnosprawnych” - było podniesienie publicznej świadomości o prawach osób niepełnosprawnych, o pozytywnych wartościach jakie osoby niepełnosprawne wnoszą w życie społeczne, a także o ich problemach i różnych formach dyskryminacji, na jakie są narażone.

Jako formę realizacyjną powyższych celów Decyzja zalecała spotkania i imprezy, kampanie informacyjne i promocyjne, współpracę z organizacjami nadawców i mediów, wymianę poglądów, doświadczeń i badań w skali całej Wspólnoty.

Polska wzięła udział w obchodach Europejskiego Roku Osób Niepełnosprawnych zgodnie z zaleceniem Rady Unii Europejskiej. Ich organizacją zajmowało się Ministerstwo Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej przy współpracy Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji.

Finansowanie obchodów Roku w Polsce realizował ze swoich środków Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w ramach „Programu finansowania obchodów Europejskiego Roku Osób Niepełnosprawnych”. Ze środków Funduszu udzielono wsparcia finansowego dla inicjatyw podejmowanych przez samorządy lokalne, organizacje pozarządowe oraz inne podmioty podejmujące szczególne działania mające wpływ na promowanie praw osób niepełnosprawnych i pozytywnego wizerunku tych osób.

W ramach obchodów odbyły się liczne akcje, imprezy i inne przedsięwzięcia podnoszące społeczną świadomość w zakresie problemów osób niepełnosprawnych i przysługujących im prawach, w tym prawa do pełnej integracji i niedyskryminacji. Osoby niepełnosprawne informowane były o możliwościach egzekwowania przez nich równości wobec prawa.

Publiczne debaty i konferencje, często opisywane przez prasę i na stronach internetowych uzmysłowiły nam wszystkim, że osoby niepełnosprawne we wszystkich krajach Unii Europejskiej mają podobne problemy, i jednocześnie potwierdziły, że ich rozwiązywanie leży w interesie całego społeczeństwa. Dotyczy to zwłaszcza wykluczenia społecznego, zwiększenia możliwości, mobilności i dostępności osób niepełnosprawnych do dóbr i usług, polepszenia warunków życia i odpowiedniej opieki.

Europejski Rok Osób Niepełnosprawnych pokazał również, jak ważną rolę w przełamywaniu stereotypów na temat niepełnosprawności mają do odegrania media, dzięki którym informacja docierała do znacznie większej liczby osób.

2. Prawo do dostępu do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej a także świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny.

Osoby niepełnosprawne w 2003 roku miały zapewniony dostęp do leczenia i opieki medycznej na takich samych zasadach jak pozostali ubezpieczeni w kraju, tj. na podstawie przepisów określonych: w okresie do 31 marca 2003 r. - w ustawie z dnia 6 lutego 1997 r. o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym (Dz.U. Nr 28, poz. 153 z późn.zm.), a od 1 kwietnia 2003 r. - w ustawie z dnia 23 stycznia 2003 r. o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia (Dz.U. Nr 45, poz. 391 z późn.zm.).

Wobec powyższego, w ubiegłym roku świadczenia zdrowotne do 31 marca finansowane były ze środków, jakimi dysponowały Regionalne Kasy Chorych, a od 1 kwietnia funkcję tą przejął Narodowy Fundusz Zdrowia, który realizował świadczenia zdrowotne poprzez oddziały wojewódzkie.

Podstawowa i specjalistyczna opieka zdrowotna dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w formie pomocy doraźnej, ambulatoryjnej, dziennej szpitalnej i środowiskowej oraz w domach pomocy społecznej realizowana była - zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. Nr 111, poz. 535 z późn. zm.) - w ramach podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej.

Osoby upośledzone umysłowo w stopniu znacznym lub głębokim - jeśli wynikało to ze wskazań medycznych - mogły korzystać w 2003 r. z przysługujących im uprawnień przy świadczeniach zdrowotnych lekarza stomatologa (takich jak znieczulenie ogólne, a w przypadku osób dorosłych również kompozytowe materiały światłoutwardzalne do wypełnień) na podstawie rozporządzeń Ministra Zdrowia:

- 1) z dnia 10 października 2001 r. w sprawie wykazu bezpłatnych podstawowych świadczeń zdrowotnych lekarza stomatologa oraz podstawowych materiałów stomatologicznych stosowanych przy udzielaniu tych świadczeń (Dz.U. Nr 121, poz. 1311), a od dnia 2 lipca

2003 r. nowego rozporządzenia w tej sprawie z dnia 18 czerwca 2003 r. (Dz.U. Nr 115, poz. 1088),

- 2) z dnia 10 października 2001 r. w sprawie wykazu bezpłatnych podstawowych świadczeń zdrowotnych lekarza stomatologa i materiałów stomatologicznych przysługujących dzieciom i młodzieży do ukończenia 18 roku życia oraz kobietom w ciąży i w okresie połogu, a także określenia dokumentu potwierdzającego uprawnienia do tych świadczeń (Dz.U. Nr121, poz. 1312), a od dnia 2 lipca 2003 r. nowego rozporządzenia w tej sprawie z dnia 18 czerwca 2003 r. (Dz.U. Nr 115, poz. 1089).

Ministerstwo Zdrowia, odpowiedzialne za realizację polityki zdrowotnej państwa, w roku 2003 wspierało różnorodne działania na rzecz osób niepełnosprawnych w ramach dotacji przyznawanych w drodze konkursu dla organizacji pozarządowych. Działania te dotyczyły zarówno bezpośrednio tych osób, jak też ich rodzin i opiekunów. Łącznie na te cele wydatkowano kwotę 5.562.000 zł., przy czym dofinansowania przyznano w ramach trzech bloków tematycznych na realizację działalności:

- związanej z rehabilitacją i aktywizacją niepełnosprawnych dzieci i osób dorosłych (3.000.000. zł),
- uwzględniającej różne formy pomocy dla osób dotkniętych chorobami przewlekłymi oraz pomoc dla środowiska , w którym te osoby przebywają (900.000 zł),
- wydawniczej, służącej informacji i edukacji środowisk dotkniętych chorobami przewlekłymi oraz działalności służącej popularyzacji i promocji honorowego krwiodawstwa (1.662.000 zł).

W ramach tych środków dofinansowano m.in. funkcjonowanie poradni Polskiego Związku Głuchych (w kwocie 1.316.060 zł), działalność Polskiego Związku Niewidomych (w kwocie 974.470 zł), Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym (w kwocie 312.960 zł), Stowarzyszenia na Rzecz Trwale Unieruchomionych (w kwocie 220.000 zł), Krajowego Towarzystwa Autyzmu (w kwocie 57.940 zł).

Dofinansowanie przyznano na realizację m.in. zadań takich jak:

- poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci i młodzieży z różnymi rodzajami niepełnosprawności: głuchych i niedosłyszących, niewidomych i słabowidzących ze złożoną niepełnosprawnością, z upośledzeniem umysłowym, cierpiącym na autyzm,
- promocja, profilaktyka i ochrona zdrowia przy udziale tłumaczy języka migowego,
- poradnictwo i opieka nad osobami dorosłymi niesłyszącymi,
- programy pomocy terapeutycznej dla dzieci niepełnosprawnych i ich rodzin,
- organizowanie specjalistycznej opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym,
- poradnictwo dla opiekunów z chorobą Alzheimera,
- szkolenia w zakresie świadczenia usług opiekuńczych osobom z zaburzeniami psychicznymi,
- organizowanie turnusów edukacyjno – leczniczych dla osób niewidomych i słabowidzących przewlekłe chorych na cukrzycę,
- wspieranie wydawnictw o charakterze edukacyjnym z zakresu profilaktyki niepełnosprawności.

Podział środków oraz konkretne zadania realizowane dzięki dofinansowaniu zostały przedstawione w Załączniku Nr 2 do *Informacji*.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych w 2003 r. realizował zadania określone w art. 55, 57 i 69 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych z dnia 13 października 1998 r. (Dz. U. Nr 137, poz. 887 z późn.zm.), dotyczące prewencji rentowej oraz zadania określone w art. 37 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 199, poz. 1673 - w zakresie prewencji wypadkowej).

Zadania w zakresie kierowania ubezpieczonych na rehabilitację leczniczą w ramach prewencji rentowej oraz udzielania zamówień na usługi rehabilitacyjne realizowano na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 października 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu kierowania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych na rehabilitację leczniczą oraz udzielania zamówień na usługi rehabilitacyjne (Dz. U. Nr 131, poz. 1457).

W 2003 r. Zakład prowadził w ramach prewencji rentowej rehabilitację leczniczą w schorzeniach narządu ruchu, układu krążenia i układu oddechowego w systemie stacjonarnym oraz w schorzeniach narządu ruchu w systemie ambulatoryjnym.

Wszystkie wydane w 2003 r. orzeczenia o potrzebie rehabilitacji, o których informacje zostały przekazane do Departamentu Prewencji i Rehabilitacji, stały się podstawą do skierowania ubezpieczonych do 47 ośrodków rehabilitacyjnych prowadzących rehabilitację leczniczą w ramach prewencji rentowej ZUS, z którymi Zakład współpracował na podstawie umów zawartych w 2002 i 2003 roku. Rehabilitację leczniczą w ramach tej prewencji ukończyło 64.351, natomiast w roku 2002 - 65.841 osób ubezpieczonych.

Prowadzony przez ZUS program rehabilitacji leczniczej obejmował wszystkie niezbędne procedury diagnostyczne, lecznicze i rehabilitacyjne, a także program rehabilitacji psychologicznej, naukę zasad prawidłowego żywienia oraz zespół działań edukacyjnych z zakresu promocji zdrowia.

Liczbę osób ubezpieczonych poddanych rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej ZUS w latach 2002 - 2003 z uwzględnieniem profilu schorzenia przedstawia poniższa tabela:

Liczba ubezpieczonych poddanych rehabilitacji		Profil schorzenia	System rehabilitacji
w 2002 r.	w 2003 r.		
42.444	42.157	narząd ruchu	stacjonarny
14.601	13.050	układ krążenia	stacjonarny
4.721	4.880	układ oddechowy	stacjonarny
4.075	4.264	narząd ruchu	ambulatoryjny

Na realizację programu rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej ZUS w roku 2003 wydatkowano 94.831.947,48 zł.

Ubezpieczeni skierowani na rehabilitację leczniczą uzyskali refundację kosztów dojazdu. Na ten cel wydatkowano 2.694.336,80 zł.

Zakład poniósł również koszty opłaty miejscowej za ubezpieczonych przebywających na rehabilitacji leczniczej w niektórych ośrodkach rehabilitacyjnych na łączną kwotę 2.022.671,00 zł.

Łączne wydatki na rehabilitację leczniczą w ramach prewencji rentowej ZUS w roku 2003 wyniosły 99.548.955,28 zł. Dla porównania w roku 2002 łączne wydatki na ten cel wyniosły 109.080.300,00 zł.

Po upływie jednego roku od zakończenia rehabilitacji leczniczej - ZUS opracowuje analizę efektywności rehabilitacji prowadzonej w ramach prewencji rentowej. Na podstawie danych o ubezpieczonych skierowanych na rehabilitację leczniczą w ramach prewencji rentowej, określony został odsetek ubezpieczonych, którzy nie pobierali świadczeń z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a tym samym odzyskali możliwość podjęcia pracy zarobkowej.

Efektywność prowadzonych przez Zakład działań w zakresie realizacji programu rehabilitacji leczniczej za lata 1997-2001 przedstawia poniższa tabela.

Rok odbytej rehabilitacji*	% ubezpieczonych, którzy przez rok po rehabilitacji nie pobierali świadczeń z FUS**
1997	35,8
1998	44,6
1999	44,1
2000	39,2
2001	37,5

* efektywność rehabilitacji prowadzonej w 2002 i 2003 r. w ramach prewencji rentowej będzie znana – zgodnie z zasadą podaną powyżej tabeli – odpowiednio w 2004 i 2005 roku.

** łącznie z ubezpieczonymi, którzy pobierali bezpośrednio po rehabilitacji zasiłek chorobowy przez co najwyżej 20 dni.

Z dniem 1.01.2003 r. weszła w życie *ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. Nr 199, poz. 1673)*, która nałożyła na Zakład Ubezpieczeń Społecznych obowiązek realizacji zadań związanych z prewencją wypadkową. Działania podjęte przy wykonaniu tych zadań przyczyniły się i nadal przyczyniają do promocji zdrowia m.in. zapobiegającej powstawaniu niepełnosprawności. W ramach tej promocji ZUS w 2003 roku finansował działania z zakresu prewencji wypadkowej obejmujące:

- szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy dla pracodawców sektora przemysłu budowlanego i chemicznego zatrudniających do 9 pracowników i rejestrujących działalność gospodarczą po raz pierwszy - na ten cel wykorzystano 389.558,01 zł;
- zakup i upowszechnienie prac naukowo- badawczych mających na celu eliminację lub ograniczenie przyczyn powodujących wypadki przy pracy i choroby zawodowe – na ten cel wykorzystano 807.000 zł.

Ponadto Zakład kierował na rehabilitację leczniczą w ramach prewencji rentowej ubezpieczonych, którzy ulegli wypadkom przy pracy jak również ubezpieczonych zagrożonych długotrwałą niezdolnością do pracy z powodu chorób zawodowych.

Zgodnie z art. 64 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jednolity Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 z późn. zm.) Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w roku 2003 podejmowała działania na rzecz pomocy ubezpieczonym i osobom uprawnionym do świadczeń z ubezpieczenia w korzystaniu z różnych form rehabilitacji.

Do prowadzonych przez Kasę Centrów Pomocy Rehabilitacji Rolników kierowani byli na rehabilitację leczniczą rolnicy wykazujący długotrwałą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym albo zagrożeni taką niezdolnością, co do których stwierdzono, że dalsze leczenie i rehabilitacja może przywrócić im zdolność do pracy.

W 2003 r. rehabilitację leczniczą za pośrednictwem KRUS odbyło 14.539 rolników oraz 1.385 dzieci rolników. W 400 gabinetach usprawniania leczniczego, którym Kasa użyczyła w nieodpłatne użytkowanie sprzęt rehabilitacyjny (w tym w 392 mieszczących się w wiejskich i gminnych ośrodkach zdrowia), wykonano 5.792.341 zabiegów rehabilitacyjnych, przyjmując 345.991 pacjentów, w tym 109.061 uprawnionych do świadczeń KRUS.

W roku 2003 zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny realizowane było przez Kasy Chorych na podstawie rozporządzeń Ministra Zdrowia z dnia 10 października 2001 r. w sprawie:

- 1) *limitu cen dla przedmiotów ortopedycznych, środków pomocniczych i leczniczych środków technicznych, o takim samym zastosowaniu, ale różnych cenach oraz limitu cen dla napraw przedmiotów ortopedycznych (Dz.U. Nr 121, poz. 1313).*
- 2) *szczegółowego wykazu przedmiotów ortopedycznych, środków pomocniczych i leczniczych środków technicznych, wysokości udziału własnego ubezpieczonego w cenie ich nabycia, podstawowych kryteriów ich przyznawania, okresów użytkowania, a także przedmiotów ortopedycznych podlegających naprawie (Dz.U. Nr 121, poz. 1314).*

Z dniem utworzenia Narodowego Funduszu Zdrowia tj. od 1 kwietnia 2003 r. zaopatrzenie w przedmiotowy sprzęt było realizowane ze środków tego Funduszu, a od 31 maja 2003 r. zaczęły obowiązywać nowe rozporządzenia Ministra Zdrowia z 10 maja 2003 r. w/w sprawach opublikowane odpowiednio w Dzienniku Ustaw Nr 85, poz. 786 i poz. 787.

Tak jak w latach ubiegłych, osoby niepełnosprawne, które miały trudności w uzyskaniu zaopatrzenia, spowodowane głównie brakiem środków własnych, mogły - zgodnie z artykułem 35 a ust. 7 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych - uzyskać w powiatowym centrum pomocy rodzinie dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

W 2003 r. do samorządów wpłynęły 89.844 wnioski osób indywidualnych na łączną kwotę 56.770.815 zł, po rozpatrzeniu których samorządy wypłaciły kwotę 52.190.288 zł na rzecz 84.234 osób, przy czym dofinansowanie sprzętu rehabilitacyjnego dotyczyło wypłat w ramach 22.348 umów podpisanych na kwotę 15.543.846 zł.

W ramach zadania dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze samorządy wypłaciły:

- 36.843.561 zł - na rzecz 63.962 dorosłych osób niepełnosprawnych,
- 15.346.727 zł. - na rzecz 20.272 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.

Spośród tych osób, z pomocy finansowej skorzystało 32.712 mieszkańców wsi (na kwotę 17.360.720 zł) oraz 36.834 kobiety (na kwotę 19.390.975 zł).

W stosunku do roku ubiegłego samorządy powiatowe w 2003 r. wykorzystwały na realizację tego zadania kwotę wyższą o 21.836.183 zł. tj. o 72%.

Najwięcej środków na ten cel, w kwocie 6.958,3 tys. zł wydatkowano w województwie małopolskim, a najmniej, tj. w kwocie 1.227,4 tys. zł. - w województwie opolskim.

PFRON w roku 2003 udzielał w ramach obszaru „C” zawartego w I module realizacyjnym programu „PEGAZ 2003”- dofinansowania do zakupu

wózków inwalidzkich o napędzie elektrycznym. Z dofinansowania tego skorzystały 1074 osoby, w tym 243 dzieci i młodzieży oraz 831 osób dorosłych, w łącznej kwocie 14.309.501 zł, w tym dzieci i młodzież – w kwocie 3.281.887 zł oraz osoby dorosłe - w kwocie 11.027.614 zł.

Samorządy powiatowe dofinansowywały również ze środków PFRON zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny dla osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej.

O dofinansowanie takie mogły ubiegać się podmioty, które prowadzą działalność związaną z rehabilitacją osób niepełnosprawnych przez okres co najmniej 2 lat przed dniem złożenia wniosku oraz udokumentują posiadanie środków własnych lub pozyskanych z innych źródeł na częściowe sfinansowanie przedsięwzięcia. Maksymalne dofinansowanie ze środków PFRON wynosiło 60% kosztu sprzętu, nie więcej niż wysokość pięciokrotnego przeciętnego wynagrodzenia.

Do powiatów wpłynęły 804 wnioski na łączną kwotę 8.261.575 zł, z czego 450 wniosków na wartość 4.573.128 zł złożyły jednostki z sektora finansów publicznych i 354 wnioski jednostki spoza tego sektora.

Zawarto 531 umów na łączną kwotę 4.035.935 zł, z czego stroną w 318 umowach na kwotę 2.314.072 zł były jednostki z sektora finansów publicznych, a w 213 umowach na kwotę 1.721.863 zł – jednostki spoza tego sektora. Natomiast w ramach tych umów przekazano środki w kwocie 3.902.376 zł (2.224,633 zł dla 318 jednostek sektora publicznego i 1.677.743 zł dla 213 pozostałych podmiotów). W tym na zakup sprzętu do rehabilitacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej przekazano kwotę w wysokości 1.297.727 zł.

Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych – ze środków Państwowego Funduszu Kombatantów – udzielał niepełnosprawnym kombatantom doraźnej lub okresowej pomocy finansowej na częściowe pokrycie kosztów zakupu wózka inwalidzkiego, sprzętu rehabilitacyjnego, dostosowanie pomieszczeń mieszkalnych do potrzeb wynikających z rodzaju niepełnosprawności, opłacenie pomocy pielęgnacyjnej, a osobom niewidomym i ciężko poszkodowanym dofinansowywał koszty zakupu sprzętu pomocniczego ułatwiającego pracę i życie.

W roku 2003 ze środków, jakimi dysponował Kierownik Urzędu Kombatantów, 122 osoby otrzymały dofinansowanie do zakupu różnego rodzaju sprzętu rehabilitacyjnego (głównie aparatów słuchowych) na łączną kwotę 86.100 zł. Natomiast w ramach środków Funduszu Kombatantów przekazanych w roku 2003 do dyspozycji Związku Inwalidów Wojennych RP (w wysokości 540 tys. zł) i Związku Ociemniałych Żołnierzy RP (w wysokości 60 tys. zł), pomocy udzielono 1.902 członkom ZIW RP oraz 265 inwalidom – członkom ZOŻ RP.

3. Prawo do wszechstronnej rehabilitacji mającej na celu adaptację społeczną.

W myśl art. 10 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych do podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji

zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zalicza się uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej oraz w turnusach rehabilitacyjnych.

Tworzenie i działalność warsztatów terapii zajęciowej finansowane były ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, a ich uczestnikami były przede wszystkim osoby, wobec których orzeczono znaczny, a w przypadku osób ze schorzeniami psychicznymi lub upośledzeniem umysłowym – umiarkowany stopień niepełnosprawności. Natomiast od 2003 r. - na podstawie znowelizowanych przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (ustawa zmieniająca z dnia 17 grudnia 2001 r.) - koszty związane z tworzeniem i finansowaniem warsztatów były współfinansowane ze środków PFRON, samorządu terytorialnego lub z innych źródeł. Podejmowanie decyzji w sprawie dofinansowania tych kosztów ze środków PFRON należało do wyłącznej kompetencji samorządów powiatowych.

W roku 2003 do powiatów wpłynęło 96 wniosków o dofinansowanie kosztów utworzenia warsztatu terapii zajęciowej na łączną kwotę 32.636.772 zł. Starostowie zawarli 79 umów na kwotę 15.281.031 zł.

Natomiast samorządy powiatowe wykorzystały kwotę w łącznej wysokości 10.870.047 zł na dofinansowanie kosztów utworzenia 72 warsztatów terapii zajęciowej.

Wśród nowotworzonych warsztatów - 57 rozpoczęło działalność jeszcze w 2003 r. a na dofinansowanie kosztów ich działalności wykorzystano w 2003 r. ze środków PFRON kwotę w wysokości 1.745.530 zł. Do warsztatów tych wg stanu na 31 grudnia 2003 r. uczęszczało 1.660 osób, w tym 662 osoby to kobiety, a 287 to młodzież niepełnosprawna, tj. w wieku do 18 lat.

Środki Funduszu na dofinansowanie w roku 2003 kosztów działalności warsztatów, które powstały w latach wcześniejszych, przekazywane były powiatom zgodnie z algorytmem - jako zobowiązania z tytułu umów zawartych w tym zakresie do 31 grudnia roku poprzedzającego realizację tego zadania.

Przypadająca powiatom w 2003 r. (według algorytmu) kwota na wypłatę tych zobowiązań wyniosła 180.646.338 zł i dotyczyła pokrycia rocznego kosztu pobytu jednego uczestnika w wysokości 13.414 zł w odniesieniu do 13.467 uczestników warsztatów według stanu na 31 grudnia 2002 r.

Natomiast, samorządy powiatowe na dofinansowanie kosztów działalności 448 warsztatów powstałych przed 2003 r. - wykorzystały środki Funduszu w wysokości 196.058.82 na terapię 14.343 uczestników (w liczbie tej było 49 warsztatów prowadzonych przy zakładach pracy chronionej, które na terapię 1492 uczestników otrzymały środki w kwocie 20.918.944 zł.). Zatem średnie dofinansowanie kosztu pobytu 1 uczestnika wyniosło 13.669 zł.

Różnica pomiędzy kwotą wydatkowaną przez powiaty na działalność tych warsztatów, a kwotą na wypłatę zobowiązań przypadającą według algorytmu, została pokryta ze środków przypadających na bieżącą realizację zadań należących do kompetencji powiatów i dotyczyła zarówno pokrycia kosztów wynikających ze zwiększenia liczby uczestników w warsztatach o 876 osób, jak i zwiększenia decyzją samorządu środków na ten cel.

Należy nadmienić, że w ogólnej liczbie 14.343 osób niepełnosprawnych odbywających terapię w warsztatach powstałych przed 2003 r., 1492 osoby były uczestnikami warsztatów funkcjonujących przy zakładach pracy

chronionej, 6.193 uczestników to kobiety, 1188 to osoby zaliczane do młodzieży oraz 593 to osoby przebywające w jednostkach obowiązanych do zapewnienia terapii na podstawie odrębnych przepisów.

Łącznie, według stanu na 31 grudnia 2003 r., działalność prowadziło 505 warsztatów terapii zajęciowej, do których uczęszczały 16.003 osoby, a na dofinansowanie działalności tych warsztatów w roku 2003 samorządy powiatowe wydatkowały ze środków Funduszu kwotę w wysokości 197.804.358 zł.

Jak wynika ze sprawozdania z realizacji planu finansowego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w roku 2003, w stosunku do roku poprzedniego liczba działających warsztatów była wyższa o 96 warsztatów tj. o 23%. Kwota wykorzystana w ramach puli środków przekazanych powiatom wg algorytmu na zadanie dotyczące dofinansowania kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej w 2003 r. wyniosła 208.674.405 zł i była wyższa od wykorzystanej w 2002 r. o 39.031.961 zł. tj. o 23%.

Zgodnie z art. 10c ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, turnus rehabilitacyjny oznacza zorganizowaną formę aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także przez udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu.

W 2003 roku na realizację zadania w zakresie dofinansowania turnusów rehabilitacyjnych dla osób niepełnosprawnych samorządy powiatowe wydatkowały ze środków PFRON kwotę 70.234.997 zł na rzecz 136.755 osób, z czego na rzecz:

- dorosłych osób niepełnosprawnych 45.425.395 zł,
- dzieci i młodzieży niepełnosprawnej 11.407.244 zł,
- opiekunów 13.402.358 zł.

Przeciętne dofinansowanie na osobę wyniosło 513 zł.

Wśród osób, które skorzystały z dofinansowania turnusów rehabilitacyjnych było:

- 83.821 dorosłych osób niepełnosprawnych – średnie dofinansowanie wyniosło 542 zł., w tym 3.229 osób niepełnosprawnych zatrudnionych w zakładach pracy chronionej – średnie dofinansowanie wyniosło 389 zł.,
- 19.339 dzieci i młodzieży – średnie dofinansowanie wyniosło 590 zł.,
- 20.095 opiekunów dorosłych osób niepełnosprawnych – średnie dofinansowanie wyniosło 392 zł.,
- 13.500 opiekunów dzieci i młodzieży niepełnosprawnej – średnie dofinansowanie wyniosło 410 zł.,

Wśród w/w osób było 29.448 mieszkańców wsi, którzy otrzymali dofinansowanie w wysokości 16.243.262 zł. – średnie dofinansowanie wyniosło 552 zł.

Na turnusy rehabilitacyjne organizowane przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w 2003 r. skierowano 14.539 rolników ubezpieczonych w KRUS oraz 1.385 dzieci rolników.

Ze środków PFRON dofinansowywane były także zadania wspierające rehabilitację społeczną osób dorosłych, dzieci i młodzieży, wynikające z programów samorządowych.

W 2003 r. w ramach tego tytułu realizowane były zobowiązania wynikające z umów zawartych do 31.12.2002 r. Plan finansowy Funduszu przewidywał na ten cel środki w kwocie 2.889.000 zł., a Oddziały PFRON wypłaciły dofinansowania w łącznej kwocie 2.848.309,45 zł (co stanowi 98,59% planowanej kwoty).

Z tego 2.638.891,28 zł wypłacono na programy dotyczące rehabilitacji osób dorosłych, a 209.418,17 zł – rehabilitacji dzieci i młodzieży.

Środki na realizację programów samorządowych wspierających rehabilitację społeczną i leczniczą otrzymały województwa: dolnośląskie, lubelskie, łódzkie, mazowieckie, podkarpackie, pomorskie, śląskie i zachodniopomorskie, przy czym największe środki w ramach zadania wypłacono dla województwa mazowieckiego – 815,8 tys. zł i woj. zachodniopomorskiego – 719,4 tys. zł.

W roku 2003 samorządy wojewódzkie w ramach zadań z zakresu rehabilitacji społecznej dofinansowywały ze środków PFRON budowę i rozbudowę obiektów służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych.

Dofinansowanie takie mogły otrzymać osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, osoby prawne i jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, prowadzące działalność związaną z rehabilitacją osób niepełnosprawnych, jeżeli spełniały określone warunki.

Do marszałków województw wpłynęło łącznie 581 wniosków na kwotę 177.960.220 zł.

Zawarto 132 umowy na łączną kwotę 39.200.495 zł (średnia kwota dofinansowania – 296.973 zł), a wypłacone zostały środki w ramach 131 umów na łączną kwotę w wysokości 37.452.196 zł (tj. 51% ogółu środków wykorzystanych przez samorządy wojewódzkie. Średnie dofinansowanie inwestycji wyniosło 285.895 zł.

Na budowę i rozbudowę 48 obiektów służących rehabilitacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej wykorzystano 17.818.238 zł (48% środków wydatkowanych na to zadanie), a na 27 obiektów służących rehabilitacji niepełnosprawnych mieszkańców wsi 9.418.036 zł (25 % środków na zadanie).

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych dofinansowywał również zadania z zakresu rehabilitacji społecznej prowadzone w ramach programu celowego pn. „PARTNER – wspieranie zadań realizowanych przez organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych”. W 2003 r. Fundusz wypłacił na ten cel ogółem 38.457.767 zł, w tym 21.379.736 zł. na rzecz dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.

Ze środków tych dofinansowywane były m.in. zadania, takie jak:

- prowadzenie rehabilitacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w różnych typach placówek (10.922,48 tys. zł),
- organizowanie i prowadzenie szkoleń i kursów dla osób niepełnosprawnych (1.613,77 tys. zł),
- organizowanie szkoleń i warsztatów dla członków rodzin osób niepełnosprawnych, opiekunów i wolontariuszy (795,71 tys. zł),

- prowadzenie terapii psychologicznej dla osób, które stały się niepełnosprawne w stopniu znacznym lub umiarkowanym (378,79 tys. zł),
- prowadzenie grupowych i indywidualnych zajęć, mających na celu nabywanie, rozwijanie i podtrzymywanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania (6.911,8 tys. zł).

4. Prawo do nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej.

W 2003 roku Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, analogicznie jak w latach poprzednich, podejmowało działania zmierzające do umożliwienia dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej podejmowania nauki z jej pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej. Zgodnie z przyjętymi w roku ubiegłym kierunkami działań na rzecz dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, takimi jak:

- powszechność nauczania,
- jak najwcześniejsze rozpoznanie specjalnych potrzeb edukacyjnych dziecka oraz wspieranie jego rozwoju przez zorganizowaną działalność psychologiczno-pedagogiczną,
- dążenie do orzecznictwa opartego na rzetelnej, wielokrotnej i interdyscyplinarnej diagnozie, wskazującej na potencjał rozwojowy dziecka i jego mocne strony,
- zapewnienie warunków realizacji zadań szkolnych w sposób dostosowany do specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów,
- kształcenie zawodowe i przygotowanie do pracy w powiązaniu z rynkiem pracy

resort edukacji kontynuował wprowadzanie rozwiązań prawnych mających na celu wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy.

W 2003 r. Główny Geodeta Kraju kontynuował prace nad opracowywaniem map tyflogicznych dla niewidomych i słabowidzących, mających na celu dostarczenie pomocy edukacyjnych do nauki geografii i historii. Prace te trwają w Polsce od 20 lat i zdobyły uznanie poza granicami kraju, w tym na wielu światowych konkursach Międzynarodowej Asocjacji Kartograficznej. W okresie tym opracowano łącznie 43 tytuły map o różnorodnej tematyce, między innymi serie map fizycznych, politycznych i gospodarczych Polski, kontynentów i wybranych wielkich regionów oraz mapy historyczne. W 2003 r. wydano drukiem 3 tytuły map historycznych:

- Starożytna Grecja (w skali 1:1.500.000)
- Imperium Rzymskie w II wieku n.e. (w skali 1: 11.000.000),
- Starożytny Wschód w XV w. p.n.e. (w skali 1: 6.000.000).

W roku 2003 wprowadzono szereg zmian w przepisach oświatowych, dotyczących m.in. organizacji pracy szkół, statutów, planów nauczania, zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów, które sprzyjają zapewnieniu spójnego i drożnego systemu kształcenia uczniów niepełnosprawnych, a także zakończono prace legislacyjne nad kolejnymi rozporządzeniami, które weszły w życie w pierwszych miesiącach 2004 roku.

Kształcenie specjalne - dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej – organizowane jest zgodnie z ich indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami w szkołach ogólnodostępnych, szkołach integracyjnych oraz w szkołach i oddziałach specjalnych.

Absolwenci gimnazjów mogą kontynuować naukę w czterech typach szkół ponadgimnazjalnych:

- liceum ogólnokształcącym,
- liceum profilowanym,
- technikum,
- zasadniczej szkole zawodowej.

W roku 2003 w 2.219 specjalnych szkołach i 423 oddziałach specjalnych zorganizowanych w szkołach ogólnodostępnych kształceniem specjalnym objęto 102.163 uczniów.

W szkołach ogólnodostępnych zorganizowano kształcenie specjalne dla 57.152 uczniów, w tym dla 15.507 w oddziałach integracyjnych.

Szczegółowe dane liczbowe obrazują niżej podane tabele:

Tabl. 1. Szkolnictwo specjalne w roku szkolnym 2002/2003

	szkoła podstawowa specjalna	gimnazjum specjalne	szkoły ponadgimnazjalne specjalne	Razem
Liczba szkół	856	840	523	2.219
Liczba oddziałów	3.638	3.514	2.105	7.152
Liczba uczniów	36.484	38.963	23.306	98.753

System oświaty zakłada kształcenie osób niepełnosprawnych najbliżej ich miejsca zamieszkania. W przypadku braku szkoły specjalnej w pobliżu miejsca zamieszkania kształcenie specjalne organizowane jest w pobliskich szkołach w oddziałach ogólnodostępnych, w oddziałach integracyjnych lub w oddziałach specjalnych. Poza formami kształcenia integracyjnego ma miejsce również integracja pojedynczych uczniów niepełnosprawnych w ogólnodostępnych przedszkolach, szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych.

Przybliżanie szkoły do ucznia jest procesem długotrwałym, jednakże w porównaniu z rokiem ubiegłym można zauważyć niewielki wzrost liczby uczniów niepełnosprawnych realizujących obowiązek szkolny i obowiązek nauki w oddziałach integracyjnych.

Tabl. 2. Uczniowie niepełnosprawni w szkołach ogólnodostępnych

Typ szkoły	Liczba uczniów				
	Ogółem	niepełn. w oddziałach integracyjnych	% do ogółem	niepełn. w oddziałach ogólnodostępnych	% do ogółem
szkoła podstawowa	2.817.959	10.850	0,4	17.756	0,6
gimnazjum	1.642.386	3.439	0,2	13.370	0,8

Tabl. 3. Oddziały w szkołach ogólnodostępnych

Oddziały	Liczba oddziałów w:		
	szkole podstawowej	gimnazjum	szkole ponadgimnazjalnej
integracyjne	2. 727	798	284
ogólnodostępne	11. 639	7. 532	-
specjalne	1. 498	1. 912	-

Tabl. 4. Liczba uczniów objętych nauczaniem specjalnym w szkołach:

Uczniowie wg rodzaju dysfunkcji	podstawowych		gimnazjach	
	ogólno-dostępnych	specjalnych	ogólno-dostępnych	specjalnych
niewidomi	95	175	49	127
słabo widzący	2.826	243	1.837	296
niesłyszący	322	1.064	131	691
słabo słyszący	3.347	398	1.689	346
z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim	14.234	14.701	9.685	19.838
z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym	4.494	10.473	1.919	8.889
z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim	1.886	3.664	241	214
z autyzmem	858	368	124	129
przewlekłe choroby	0	1.702	0	942
niepełnosprawni ruchowo	5.711	297	2.789	205
z niepełnosprawnościami sprzężonymi	5.703	3.329	2.107	2.501
z zaburzeniem zachowania	3.713	690	2.316	2.004
zagrożeni uzależnieniem	393	72	755	150
zagrożeni niedostosowaniem społecznym	1.050	259	1.713	391
z zaburzeniami psychicznymi	0	276	0	141
niedostosowani społecznie	574	703	985	3.008
Razem	45.206	38.414	26.340	39.872

Tabl. 5. Uczniowie niepełnosprawni w szkołach ponadpodstawowych

Rodzaj szkoły	Liczba uczniów niepełnosprawnych
liceum ogólnokształcące ogólnodostępne	5.246
liceum ogólnokształcące specjalne	1.152
liceum profilowane ogólnodostępne	1.168
liceum profilowane specjalne	559
technikum ogólnodostępne	2.210
technikum specjalne	1.285
zasadnicza szkoła zawodowa ogólnodostępna	1.895
zasadnicza szkoła zawodowa specjalna	20.869

Tabl. 6. Uczniowie objęci indywidualnym nauczaniem:

	szkoła podstawowa ogólnodostępna	gimnazjum ogólnodostępne
Liczba uczniów	9.840	4.441

W celu pomocy uczniom niepełnosprawnym w osiągnięciu powodzenia w nauce szkolnej resort edukacji przyjął rozwiązania umożliwiające:

- korzystanie z zerowego etapu edukacyjnego, uczniom sześcioletnich szkół podstawowych specjalnych, którzy nie byli objęci wychowaniem przedszkolnym,
- stosowanie programów wychowania opracowanych w danym przedszkolu albo programów wybranych z zestawu programów dopuszczonych przez Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w przedszkolnych oddziałach specjalnych. Naukę w szkolnych oddziałach specjalnych według planów nauczania odpowiedniego typu szkół specjalnych. Realizowanie programów nauczania opracowanych w szkole albo wybranych z zestawu programów kształcenia ogólnego dopuszczonych przez Ministra Edukacji Narodowej i Sportu,
- korzystanie z zajęć rewalidacyjnych uwzględnionych w planie nauczania, w zależności od rodzaju niepełnosprawności uczniów np.: korekcyjnych, logopedycznych, orientacji przestrzennej i poruszania się, nauki języka migowego lub innych alternatywnych metod komunikacji,
- wydłużenie uczniom niepełnosprawnym każdego etapu edukacyjnego o co najmniej jeden o rok,
- korzystanie z nieodpłatnego pobytu w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych (opłaty pobierane są wyłącznie za wyżywienie),
- tworzenie mniej licznych oddziałów szkolnych (od 2 uczniów - z autyzmem do 16 uczniów - z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim),
- pobieranie nauki w oddziałach integracyjnych (w liczbie uczniów w oddziale od 15 do 20 kształci się od 3 do 5 uczniów niepełnosprawnych),
- zatrudnianie w szkołach (oddziałach) integracyjnych nauczyciela „wspomagającego”,
- zatrudnianie pomocy nauczyciela w klasach od I do IV szkół dla dzieci z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym, dla głuchoniewidomych i z innymi zaburzeniami sprzężonymi oraz dla niepełnosprawnych ruchowo. W uzasadnionych przypadkach także możliwość zatrudnienia pomocy nauczyciela również w klasach V-VI szkół podstawowych oraz w gimnazjach, a także pracę wolontariuszy (np. osoby odbywające zastępczą służbę wojskową),
- przystąpienie do sprawdzianu lub egzaminu w formie dostosowanej do dysfunkcji, na podstawie opinii publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej lub innej publicznej poradni specjalistycznej. Trwają prace nad przygotowaniem standardów wymagań, procedur dotyczących egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe. Uczniowie niepełnosprawni będą mogli razem z innymi uczniami przystąpić do tych egzaminów. Centralna Komisja Egzaminacyjna w Warszawie powołała zespół specjalistów dostosowujących egzaminy do potrzeb osób niepełnosprawnych.

- zwolnienie z nauki drugiego języka obcego ucznia niesłyszącego, na podstawie pisemnego wniosku rodziców oraz pisemnej opinii publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej. Decyzję w tej sprawie podejmuje dyrektor szkoły. Zwolnienie to może dotyczyć części lub całego roku okresu kształcenia w danym typie szkoły.
- nieodpłatne zaopatrzenie w podręczniki szkolne uczniów z upośledzeniem umysłowym, niesłyszących, niewidomych oraz słabo widzących - w roku 2003 na dofinansowanie do zakupu podręczników do kształcenia specjalnego przeznaczono środki w wysokości 7.330.301 zł.

Prawidłowej realizacji zadań oświatowych, w tym także zadań związanych z kształceniem uczniów niepełnosprawnych służy zapewnienie w budżecie państwa odpowiednich środków finansowych.

Wzorem lat ubiegłych, w roku 2003 jednostki samorządu terytorialnego otrzymywały subwencję na kształcenie uczniów niepełnosprawnych w szkołach, w których się uczyli (szkole: ogólnodostępnej, integracyjnej, z oddziałami integracyjnymi, z oddziałami specjalnymi lub specjalnej).

W uchwalonej 18 grudnia 2002 r. ustawie budżetowej na rok 2003 (Dz.U. Nr 235, poz. 1981), kwota subwencji oświatowej dla jednostek samorządu terytorialnego na 2003 r. określona została w wysokości 24.321.215 tys. zł, tj. wyższej w stosunku do roku 2002 (22.318.178 tys. zł) nominalnie o 9,0 %. Zwiększenie to w znacznym stopniu przyczyniło się do wzbogacenia oferty edukacyjnej i organizowania różnych form wsparcia dla uczniów niepełnosprawnych.

W odniesieniu do uczniów niepełnosprawnych w subwencji oświatowej na rok 2003 dla jednostek samorządu terytorialnego naliczone zostały środki w wysokości 1.793.191 tys. zł. Szczegółowy podział tych środków na poszczególne rodzaje niepełnosprawności i ich udział w łącznej kwocie subwencji oświatowej dzielonej algorytmem prezentuje poniższa tabela:

Podział subwencji oświatowej na 2003 r. dla JST w odniesieniu do uczniów niepełnosprawnych:

Kategoria uczniów/ korzystających niepełnosprawnych	Liczba uczniów fizyczna	Waga efek- tywna	Liczba uczniów przelicze- niowa	Kwota na ucznia fizycznego	Kwota razem (w tys.zł)	% subwencji dzielonej algorytmem
niepełnosprawni grupa A*	125.068	2,000	250.136	4.807,55	601.270	2,65%
niepełnosprawni grupa B**	12.603	3.000	37.809	7.211,32	90.884	0,40%
Niepełnosprawni grupa C***	47.723	4,000	190.892	9.615,10	458,861	2,02%
niepełnosprawni grupa D****	12.651	1,800	22.772	4.326,79	54.738	0,24%
przedszkola specjalne	10.012	4,000	40.848	9.615,10	98.189	0,43%
SOSW i ORW	33.590	6,000	201.540	14.422,64	484.456	2,13%
uczniowie szkół specjalnych w internatach i bursach	997	2,000	1.994	4.807,55	4.793	0,02%
Razem uczniowie niepełnosprawni			745.991		1.793.191	7,89%

** uczniowie: słabowidzący, z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, niepełnosprawni ruchowo, niedostosowani społecznie, z zaburzeniami zachowania, zagrożeni uzależnieniem*

*** uczniowie: słabosłyszący, niesłyszący, niewidomi,*

**** uczniowie: z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym, znacznym i głębokim, z niepełnosprawnościami sprzężonymi oraz z rozpoznaniem autyzmem,*

***** uczniowie niepełnosprawni w oddziałach integracyjnych szkół podstawowych i gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych*

Tak jak w latach poprzednich, w 2003 roku gminy nadal realizowały obowiązek zapewnienia dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do szkół. Jak wynika z danych opracowanych przez MENiS, z tej formy pomocy skorzystało 5.819 niepełnosprawnych uczniów szkół podstawowych, w tym 2.207 w mieście oraz 3.612 na wsi oraz 4.813 uczniów gimnazjów, w tym 1.763 w mieście i 3.050 na wsi.

Podkreślić także należy, że realizację zadań oświatowych wspomagają stowarzyszenia i instytucje oraz organizacje społeczne statutowo działające na rzecz i w interesie osób niepełnosprawnych.

Corocznie Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu zawiera umowy-zlecenia na realizację zadań państwowych przez organizacje społeczne lub stowarzyszenia.

W 2003 roku na podstawie zawartych umów dofinansowano:

- warsztaty, sympozja i inne formy szkoleniowe dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz ich nauczycieli i rodziców, dotyczące pracy z dzieckiem niepełnosprawnym – 51. 800,- zł;
- prowadzenie zajęć wspomagających rozwój dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – 172. 000,- zł;
- imprezy, warsztaty artystyczne – 47. 580,- zł;
- kolonie i obozy rehabilitacyjne- 321. 394,- zł

Niepełnosprawni absolwenci szkół ponadgimnazjalnych, po uzyskaniu świadectwa dojrzałości, mogą kontynuować naukę na uczelniach wyższych. Jedną z podstawowych form rozszerzenia dostępu młodzieży niepełnosprawnej do kształcenia na poziomie wyższym jest zapewnienie odpowiedniego systemu pomocy materialnej.

Dążąc do powyższego Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu opracowało projekt ustawy o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym, ustawy o wyższych szkołach zawodowych, ustawy o pożyczkach i kredytach studenckich oraz zmianie niektórych innych ustaw, który skierowany został pod obrady Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie z opracowanym projektem wszyscy studenci będący osobami niepełnosprawnymi (także kształcący się w systemach wieczorowym, zaocznym i eksternistycznym oraz w uczelniach niepaństwowych) będą mogli otrzymać zwiększone stypendium socjalne w związku z ponoszeniem dodatkowych kosztów z tytułu niepełnosprawności potwierdzonej orzeczeniem właściwego organu. Ponadto, z regulacji ograniczającej łączną miesięczną wysokość stypendiów socjalnego i za wyniki w nauce do 90% najniższego wynagrodzenia zasadniczego asystenta w poprzednim miesiącu, ustalonego w przepisach o wynagradzaniu nauczycieli akademickich, wyłączono zwiększenie kwoty stypendium socjalnego w związku z ponoszeniem dodatkowych kosztów z tytułu niepełnosprawności.

Studenci będący osobami niepełnosprawnymi nadal będą mogli, niezależnie od powyższego stypendium, otrzymywać pozostałe świadczenia pomocy materialnej dla studentów.

W ramach systemu pożyczek i kredytów studenckich dopłatą do oprocentowania z budżetu państwa osoby niepełnosprawne mogą ubiegać się o częściowe lub całkowite umorzenie spłaty kredytu studenckiego.

W przypadku trwałej niezdolności do spłaty zobowiązań kredytobiorca, który udokumentuje trwałą niezdolność do pracy może skorzystać z umorzenia spłaty kredytu w całości.

W 2003 roku najczęściej występującą podstawą całkowitego lub częściowego umorzenia preferencyjnego kredytu były niepełnosprawność lub zły stan zdrowia kredytobiorcy połączone z trudną sytuacją materialną.

Należy podkreślić, iż likwidowanie barier architektonicznych, informacyjnych, komunikacyjnych, społecznych i psychologicznych w dostępie osób niepełnosprawnych do szkolnictwa wyższego jest jednym z priorytetowych zadań uczelni. Z dotacji budżetowej – poza wypłacaniem wspomnianych świadczeń pomocy – prowadzone są nowe inwestycje i dofinansowywane remonty domów i stołówek studenckich oraz obiektów dydaktycznych pod kątem dostosowywania pomieszczeń do potrzeb osób niepełnosprawnych. W uczelniach prowadzone są specjalne szkolenia dla studentów i pracowników uczelni mające na celu usuwanie barier informacyjnych i propagujące idee kształcenia integracyjnego. W uczelniach coraz częściej powoływani są pełnomocnicy rektora do spraw osób niepełnosprawnych, powstają również Centra Kształcenia i Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych zajmujące się organizacją procesu kształcenia osób niepełnosprawnych i prowadzące dla tej grupy studentów działalność usługową, a także Centra Karier zajmujące się promowaniem osób niepełnosprawnych na rynku pracy.

Ponadto nadmienić należy, że w uczelniach trwają wysiłki o dostosowanie procedur egzaminacyjnych do zróżnicowanych potrzeb osób o różnych rodzajach i stopniach niepełnosprawności.

Także mając na uwadze zwiększenie dostępu do kształcenia na poziomie wyższym, w tym także osób niepełnosprawnych w 2003 roku Ministerstwo Edukacji wydało „Informator dla kandydatów na studia wyższe w roku akademickim 2003/2004”, w którym zamieszczono informacje o możliwościach kształcenia osób niepełnosprawnych w poszczególnych uczelniach.

Poza wyżej wymienionymi formami pomocy ważną rolę w ułatwieniu osiągnięcia przez osoby niepełnosprawne wyższego wykształcenia ma także pomoc udzielana ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Jedną z nich (skierowaną do indywidualnych studentów niepełnosprawnych) jest realizowany od 2002 roku program celowy „STUDENT”, w ramach którego niepełnosprawni studenci mogą otrzymać pomoc finansową w formie dofinansowania do wydatków związanych między innymi z opłatą czesnego, zakwaterowania, dojazdów, zakupu przedmiotów ułatwiających lub umożliwiających naukę czy też uczestnictwa w zajęciach mających na celu poprawę sprawności fizycznej lub psychicznej. Jak wynika ze „Sprawozdania z realizacji Planu Działalności, Planu Finansowego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2003 roku” Fundusz w 2003 roku udzielił pomocy 2.689 studentom niepełnosprawnym wydając na ten cel środki w wysokości 6.372.411,40 zł., w tym kwotę 6.400,00 zł. na stypendia specjalne dla studentów posiadających szczególne osiągnięcia nauce i odejmujących naukę na studiach wyższych zagranicznych.

Istotne znaczenie odgrywa także realizowany ze środków PFRON program celowy „PITAGORAS – pomoc w kształceniu na poziomie wyższym osób z uszkodzeniem słuchu”. Jego realizacja pozwoliła na zapewnienie niesłyszącym i niedosłyszącym studentom oraz uczestnikom kursów przygotowawczych do egzaminów do szkół wyższych pomocy tłumaczy migowych lub możliwości wykorzystania w trakcie zajęć oraz egzaminów elektronicznych urządzeń wspomagających. Na tę formę pomocy Fundusz w 2003 roku wydatkował kwotę 195.090,00 zł. udzielając wsparcia takim uczelniom jak: Katolicki Uniwersytet Lubelski, Politechnika Lubelska, Akademia Podlaska, Wyższa Szkoła Informatyki, Uniwersytet Rzeszowski.

Pomimo nadal występujących wielu utrudnień uniemożliwiających swobodny dostęp do uczelni wyższych osobom niepełnosprawnym z każdym rokiem wzrasta liczba osób niepełnosprawnych kształcących się na poziomie wyższym. Według danych GUS z dnia 30 listopada 2003 r. we wszystkich typach uczelni studiowało 7.106 osób niepełnosprawnych o różnych rodzajach i stopniach niepełnosprawności (w tym 5.751 na studiach dziennych), co stanowiło 0,4% ogółu studentów. W stosunku do danych liczbowych z roku 2002 stanowi to wzrost o 52%.

5. Prawo do pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych.

W 2003 roku, tak jak w latach poprzednich, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w tym inne publiczne poradnie specjalistyczne wykonywały zadania w zakresie:

- wspomagania wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży, efektywności uczenia się, nabywania i rozwijania umiejętności negocjacyjnego rozwiązywania konfliktów i problemów oraz innych umiejętności z zakresu komunikacji społecznej;
- terapii zaburzeń rozwojowych i zachowań dysfunkcyjnych;
- wspomagania wychowawczej funkcji rodziny;
- pomocy uczniom w dokonywaniu wyboru kierunku kształcenia, zawodu i planowania kariery zawodowej, prowadzenie edukacji prozdrowotnej wśród uczniów, rodziców i nauczycieli;
- pomocy rodzicom i nauczycielom w diagnozowaniu i rozwijaniu potencjalnych możliwości oraz mocnych stron uczniów;
- udzielania dzieciom i młodzieży, ich rodzicom i opiekunom, nauczycielom i wychowawcom, pomocy psychologicznej, pedagogicznej, logopedycznej i rehabilitacyjnej.

W porównaniu do ubiegłego roku szkolnego w funkcjonujących poradniach nastąpił niewielki wzrost zatrudnienia kadry pedagogicznej tj. 20 etatów jak również zwiększeniu uległa liczba poradni (działanie rozpoczęły 3 poradnie). W 2003 roku na terenie całego kraju działało 575 publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym 32 poradnie specjalistyczne. Poradnie te w 11 województwach posiadały 28 filii. W poradniach tych zatrudnionych było 7.074 pracowników pedagogicznych, w tym:

- 3.185 psychologów,
- 2.773 pedagogów,
- 999 logopedów,
- 58 doradców zawodowych,

- 38 socjologów,
- 20 rehabilitantów.

Ponadto poradnie zatrudniały (w przeliczeniu na etaty) 107 lekarzy różnych specjalności, a ich liczba, w porównaniu z ubiegłym rokiem szkolnym, zmniejszyła się o 32 etaty.

Poradnie specjalistyczne funkcjonowały w 12 województwach. Tego typu placówki nie działały w 4 województwach (opolskim, pomorskim, świętokrzyskim, warmińsko-mazurskim).

Poradnie specjalistyczne najczęściej tworzone były wokół następujących obszarów tematycznych:

- poradnictwa dla młodzieży,
- poradnictwa rodzinnego,
- pomocy dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej,
- wczesnej diagnozy i rehabilitacji,
- poradnictwa zawodowego.

W roku szkolnym 2002/03 liczba dzieci i młodzieży (0-19 lat) wg danych demograficznych na koniec 2002 roku wynosiła w Polsce 10.035.440⁴.

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne udzieliły pomocy 1.310. 012 dzieciom i młodzieży, co stanowiło 13,05 % (w ubiegłym roku szkolnym 11,6%) całej populacji, w tym:

- zdiagnozowano – 964.426, co stanowiło 9,6% (w ub. roku szkolnym 8,5%) całej populacji ,
- udzielono porad bez badań – 347.586, co stanowiło 3,5 % (w ub. roku szkolnym 3,1%) całej populacji.

W stosunku do roku 2002 wzrosła o około 107 tys. liczba dzieci i młodzieży korzystających z pomocy udzielanej przez poradnie.

W porównaniu z poprzednim rokiem szkolnym, populacja dzieci i młodzieży w wieku od 0-19 lat zmniejszyła się o 306.282, a liczba dzieci przyjętych przez specjalistów zwiększyła się o 106.819, liczba diagnoz: psychologicznych wzrosła o 26.405, pedagogicznych o 39.741, logopedycznych o 3.638.

W okresie sprawozdawczym, na podstawie postępowania orzekającego, specjaliści wydali orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego uczniów:

<i>z uszkodzonym słuchem</i>	3.384
<i>z uszkodzonym wzrokiem</i>	1.837
<i>z niepełnosprawnością ruchową</i>	2.222
<i>z przewlekłą chorobą</i>	1.679
<i>z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim</i>	14.954
<i>z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym/znacznym</i>	5.806
<i>z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim</i>	1.895
<i>z autyzmem</i>	732
<i>z niepełnosprawnościami sprzężonymi</i>	4.716
<i>zagrożonych niedostosowaniem społecznym</i>	2.733
<i>niedostosowanych społecznie</i>	427

⁴ Dane z Centrum Obliczeniowego MENiS

<i>orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania:</i>	31.890
---	--------

Ponadto specjaliści wydali opinie między innymi w sprawach:

<i>wczesnego wspomaganie rozwoju</i>	4.004
<i>przyspieszenia obowiązku szkolnego</i>	3.299
<i>odroczenia obowiązku szkolnego</i>	8.313
<i>dostosowania wymagań edukacyjnych</i>	124.466
<i>dysfunkcji (sprawdziany i egzaminy gimnazjalne, dojrzałości/maturalne, zawodowe)</i>	114.497
<i>przyjęcia ucznia gimnazjum do oddziału przysposabiającego do pracy</i>	4.732
<i>ograniczonych możliwości wyboru kierunku kształcenia</i>	5.858

Najwięcej opinii wydano w sprawie dostosowania wymagań edukacyjnych - 124.466 oraz dysfunkcji (sprawdziany i egzaminy gimnazjalne, dojrzałości, maturalne, zawodowe) – 114.497.

Ponadto poradnie wydały 31.890 orzeczeń o potrzebie indywidualnego nauczania oraz 14.954 orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim.

Podobnie jak w latach poprzednich pracownicy poradni obejmowali pomocą pedagogów i psychologów szkolnych, nauczycieli i wychowawców klasowych, wychowawców placówek oświatowych, rodziców oraz inne zainteresowane osoby.

W zajęciach prowadzonych przez poradnie uczestniczyło 175.661 nauczycieli i wychowawców (tj. o 37.160 więcej niż w ubiegłym roku szkolnym) w tym:

- 51.970 pedagogów i psychologów szkolnych,
- 117.400 nauczycieli i wychowawców klas,
- 291 wychowawców w placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
- 185.165 rodziców (tj. o 19.163 więcej niż w ub. roku szkolnym)
- 10.273 rodzin uczestniczących w terapii,
- 62 inne osoby biorące udział w terapii (w porównaniu do roku ubiegłego nastąpił wzrost liczby rodzin objętych terapią o 2.690),
- 31.520 przedstawicieli instytucji, stowarzyszeń, fundacji, z którymi współpracowały poradnie (o 3.889 więcej niż w ub. roku szkolnym).

W porównaniu z ubiegłym rokiem szkolnym zwiększeniu uległ także udział pracowników poradni w działaniach na rzecz nauczycieli i rodziców. I tak, pracownicy poradni uczestniczyli w 6.190 radach pedagogicznych (o 729 więcej niż w ub. r. szk.) oraz prowadzili 18. 242 prelekcje i wykłady (o 3. 056 więcej niż w ub. roku szkolnym).

Z podsumowania arkuszy sprawozdawczych EN-5 za rok szkolny 2002/2003 wynika, że poradnie objęły udokumentowaną pomocą ogółem 1.310.012 dzieci i młodzieży, w tym: zdiagnozowanych zostało 964.426 dzieci i młodzieży (tj. o 81.692 więcej niż w ub. roku szkolnym) oraz 392.408 osób dorosłych wśród których, w dalszym ciągu największą grupę stanowili rodzice – ponad 185 tysięcy.

Wobec powyższego stwierdzić należy, iż w roku szkolnym 2002/2003 nastąpił wzrost o 106.819 liczby dzieci i młodzieży przyjętych przez poradnie oraz o 60.274 liczby dorosłych osób objętych pomocą.

6. Prawo do pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz do korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga – prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Z badań aktywności ekonomicznej ludności (BAEL) wynika, że w roku 2003 w Polsce było 4.175 tys. osób niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej, z czego w wieku produkcyjnym (18-59/64) 2.462 tys. osób. Najwyższy poziom niepełnosprawności wśród osób w tym wieku został zanotowany w roku 1997 – 4.608 tys. i od tego czasu powoli spada. 47,4 % ogółu osób niepełnosprawnych stanowią osoby w wieku 60 lat i więcej.

Osoby niepełnosprawne cechują się znacznie niższym wykształceniem niż osoby pełnosprawne. W 2003 r. 46% osób niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej miało co najwyżej wykształcenie podstawowe, wykształcenie średnie i policealne miało 16,3% osób, a wykształcenie wyższe osiągnęło 4,5% osób niepełnosprawnych, wśród osób pełnosprawnych odsetek ten wynosił 11,9%.

Z w/w badania wynika jednoznacznie, że aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych w ostatnich latach cechuje się tendencją spadkową. W roku 2003 współczynnik aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym wyniósł 23,7%, co oznacza, że był niższy o 2 punkty procentowe w stosunku do roku 2002. Stopa bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych sięgnęła poziomu 16,8%. Na koniec grudnia 2003 r. zarejestrowano w urzędach pracy 69.778 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (o 13.237 osób więcej niż na koniec 2002 r.) i 32.276 poszukujących pracy i nie pozostających w zatrudnieniu (o 618 osób mniej niż na koniec 2002 r.).

W roku 2003 zatrudnionych było średnio 574 tys. osób niepełnosprawnych, z czego na tzw. otwartym rynku pracy zatrudnionych było około 367 tys. osób, w tym 57,7 tys. osób pracowało jako pracownicy najemni niepełnosprawnych. Wg stanu na 31 grudnia 2003 r. w 2.864 zakładach pracy chronionej zatrudnionych było blisko 209 tys. osób niepełnosprawnych na prawie 194 tys. etatów. Mimo, iż liczba zakładów pracy chronionej w 2003 roku zmniejszyła się o 218, to zatrudnienie osób niepełnosprawnych zwiększyło się o 6 tys. Najwięcej zakładów pracy chronionej – 479 było w województwie wielkopolskim, w których zatrudniano 30.380 osób niepełnosprawnych. Najmniej takich zakładów (30) było w województwie opolskim i zatrudniano w nich 3.679 osób niepełnosprawnych.

Wśród zatrudnionych na otwartym rynku pracy 6.372 osób niepełnosprawnych zatrudnionych było w ministerstwach, urzędach centralnych i jednostkach im podległych, co stanowiło 1,31% ogółu tam zatrudnionych.

Ustawą z dnia 20 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2003 r. Nr 7, poz. 79) znowelizowane zostały - z dniem 1 lutego 2003 r. – zapisy ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr 123, poz. 776 z późn. zm.). Zmianie uległy między innymi postanowienia art. 26, na mocy którego pracodawca

prowadzący zakład pracy chronionej, zatrudniając przez okres co najmniej 36 miesięcy osobę niepełnosprawną bezrobotną lub poszukującą pracy i nie pozostającą w zatrudnieniu, skierowaną do pracy przez powiatowy urząd pracy, może otrzymać, ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, zwrot kosztów poniesionych w związku z przystosowaniem tworzonych lub istniejących stanowisk pracy dla tej osoby, stosownie do potrzeb wynikających z jej niepełnosprawności. Na podstawie zawartych umów w roku 2003 samorzady wykorzystwały środki PFRON na zwrot pracodawcom kosztów przystosowania 482 tworzonych lub istniejących stanowisk pracy na łączną kwotę 11.013.089 zł, w tym zwrot z tytułu kosztów rozpoznania przez służby medycyny pracy w wysokości 59.473 zł, w odniesieniu do 75 stanowisk. Średni koszt przystosowania jednego stanowiska pracy wyniósł 22.849 zł. Najwięcej stanowisk pracy przystosowano w województwie mazowieckim – 140, a najmniej w podlaskim zaledwie 3. Realizacja tego zadania umożliwiła podjęcie pracy 467 osobom, z których 70 to mieszkańcy wsi. Wśród nowozatrudnionych było 212 kobiet.

Samorzady powiatowe realizowały również zobowiązania z tytułu umów podpisanych na podstawie art. 26 w/w ustawy - w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 stycznia 2003 r. W ramach umów zawartych do tego dnia, a dotyczących zwrotu kosztów utworzenia nowych stanowisk pracy oraz zwrotu kosztów wynagrodzeń osób niepełnosprawnych i składek na ubezpieczenia społeczne należnych od pracodawców za okres 18 miesięcy, ze środków PFRON wypłacono kwotę 9.313.669 zł w związku z utworzeniem 341 stanowisk pracy dla 348 osób niepełnosprawnych. Średni koszt utworzenia stanowiska pracy wyniósł 27.313 zł. W zakładach pracy chronionej utworzono 121 stanowisk pracy dla 143 osób niepełnosprawnych, przy udziale środków PFRON w wysokości 3.085.985 zł. Kwotę 942.631 zł przeznaczono na dofinansowanie utworzenia w firmach usytuowanych na terenach wiejskich 33 stanowisk, na których zatrudnienie znalazło 37 osób niepełnosprawnych.

Na podstawie umów zawartych do dnia 31 stycznia 2003 r., zgodnie z postanowieniami przywołanego wyżej artykułu, pracodawca mógł uzyskać zwrot kosztów wynagrodzeń osób niepełnosprawnych zatrudnionych na nowym lub przystosowanym stanowisku pracy, a także składek na ubezpieczenia społeczne w części od niego należnej. Pracodawca zwrot taki otrzymywał co drugi miesiąc przez okres 36 miesięcy. W roku 2003 na realizację tego zadania powiaty przekazały pracodawcom kwotę w wysokości 95.050.423 zł, w tym pracodawcom prowadzącym zakłady pracy chronionej 29.760.692 zł.

W ramach tych środków samorzady dofinansowały wynagrodzenia i składki na ubezpieczenia społeczne 19.648 zatrudnionych osób niepełnosprawnych, w tym 7.048 osób zatrudnionych w zakładach pracy chronionej.

Przeciętna refundacja miesięcznego wynagrodzenia ze składkami na ubezpieczenia społeczne wyniosła 864 zł na otwartym rynku pracy, a w zakładach pracy chronionej – 703 zł.

Zgodnie z art. 27 - w brzmieniu obowiązującym przed wejściem w życie zmiany wprowadzonej ustawą z 20 grudnia 2002 r. - pracodawcy zatrudniający do 24 pracowników w przeliczeniu na pełen wymiar czasu pracy mogli uzyskać zwrot kosztów wynagrodzeń zatrudnionych osób niepełnosprawnych w wysokości 50% najniższego wynagrodzenia – przez okres 24 miesięcy płatne co drugi miesiąc oraz składek należnych od

pracodawcy na ubezpieczenia społeczne od tych wynagrodzeń, za każdą zatrudnioną osobę niepełnosprawną zaliczoną do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności - skierowaną przez powiatowy urząd pracy. W roku 2003 wypłaty z tego tytułu dotyczyły 11 osób niepełnosprawnych na łączną kwotę 16.034 zł.

W roku 2003 prowadzący zakład pracy chronionej mógł otrzymać dla tego zakładu – na podstawie art. 17 wymienionej wcześniej ustawy z dnia 20 grudnia 2002 r.:

- dofinansowanie lub refundację wynagrodzeń osób niepełnosprawnych, u których stwierdzono chorobę psychiczną, upośledzenie umysłowe lub epilepsję oraz pracowników niewidomych, w wysokości 75% najniższego wynagrodzenia. Oddziały PFRON, na podstawie zawartych z pracodawcami umów, wypłaciły łącznie 122.544.382 zł z tytułu dofinansowania/refundacji wynagrodzeń 20.016 osób zatrudnionych na 18.220 etatach w 1.436 zakładach pracy chronionej;
- dofinansowanie w związku z zatrudnianiem osób niepełnosprawnych w przypadku braku podstaw do zwrotu podatku od towarów i usług lub, gdy jest on niższy o 90% od wynikającego z wyliczenia dokonanego na podstawie przepisów odrębnych. Oddziały Funduszu wypłaciły dofinansowania 72 zakładom zatrudniającym 2.198 osób niepełnosprawnych, w łącznej kwocie 2.286.266,08 zł.

Na podstawie art. 32 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej (...) pracodawca prowadzący zakład pracy chronionej mógł uzyskać ze środków PFRON:

- jednorazową pożyczkę w celu ochrony istniejących w zakładzie miejsc pracy osób niepełnosprawnych. Na 193 wnioski, które zostały złożone do samorządów województw w roku 2003, podpisanych zostało 84 umów w sprawie udzielenia pożyczek, opiewających na 26.080.269 zł. Wypłacono kwotę 24.960.465 zł dla 78 pożyczkobiorców. Najwięcej pożyczek - 23 udzielono pracodawcom z województwa mazowieckiego na łączną kwotę 8.082.746 zł;
- dofinansowanie do wysokości 50% oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych, pod warunkiem wykorzystania tych kredytów na cele związane z rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych. W roku 2003 Zarząd PFRON i pełnomocnicy Zarządu podjęli 4.040 decyzji. Dofinansowane zostało oprocentowanie kredytów zaciągniętych przez 1.055 zakładów pracy chronionej, w których zatrudnionych było około 60.000 osób niepełnosprawnych, a łączna kwota środków wydatkowanych na ten cel wyniosła 20.577.266,82 zł;
- zwrot kosztów za szkolenie zatrudnionych osób niepełnosprawnych, w związku z koniecznością zmiany profilu produkcji. Do samorządów wojewódzkich z tytułu tego zadania wpłynęło 5 wniosków na łączną kwotę 561.544 zł. Środki w wysokości 235.081 zł, wykorzystano tylko w województwie mazowieckim na przeszkolenie 33 pracowników niepełnosprawnych w 2 zakładach pracy chronionej.

Państwowy Fundusz, na mocy przepisu art. 25 ustawy o rehabilitacji (...), jest zobowiązany do dofinansowania składek na ubezpieczenia społeczne osób niepełnosprawnych:

- zatrudnionych w zakładach pracy chronionej i zakładach aktywności zawodowej – składki na ubezpieczenie emerytalne oraz ubezpieczenia chorobowe należne od pracownika, a także składki na ubezpieczenie wypadkowe należne od pracodawcy
- zatrudnionych w zakładach zatrudniających mniej niż 25 pracowników w przeliczeniu na pełen wymiar czasu pracy, zaliczonych do znacznego i umiarkowanego stopnia niepełnosprawności – składki na ubezpieczenie emerytalne należne od pracownika.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych dokonał obciążenia Funduszu w 2003 roku na łączną kwotę 359.170.017 zł. Część wydatków stanowią zobowiązania wobec ZUS tytułem rozliczenia finansowania składek za 2001 rok – 4.275.803,40 zł, oraz za 2002 rok w wysokości 4.270.507,49 zł.

Do zadań samorządu województwa, zgodnie z art. 35 ust. 1 pkt 6 - który został wprowadzony ustawą o zmianie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw - należy również dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej. Zakłady te tworzy się celem zatrudnienia osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności, a także - poprzez rehabilitację zawodową i społeczną - przygotowania ich do życia w otwartym środowisku oraz pomocy w realizacji pełnego, niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia na miarę ich indywidualnych możliwości. Do samorządów wojewódzkich wpłynęło 15 wniosków od organizatorów zakładów aktywności zawodowej na łączną kwotę 19.044.332 zł. Marszałkowie województw podpisali 10 umów i wypłacili kwotę 11.232.209 zł, z czego na utworzenie 7 zakładów charakterze wytwórczym, 2 o charakterze usługowym i 1 o charakterze wytwórczym i usługowym. Średnie dofinansowanie ze środków Funduszu kosztów utworzenia zakładu aktywności zawodowej w 2003 r. wyniosło 1.123.221 zł.

Przed wejściem w życie znowelizowanego art. 35 ustawy decyzje w sprawie finansowania kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej podejmował Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (na podstawie art. 29 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r.) W roku 2003 Fundusz podjął decyzje dotyczące przyznania środków na koszty tworzenia i funkcjonowania tym zakładom, które złożyły wnioski do dnia 31.01.2003 r. Podpisano 12 umów o finansowanie zakładów aktywności zawodowej (2 decyzje podjęte były w roku 2002 roku), z tego 8 zakładów prowadziło działalność zatrudniając łącznie 252 osoby niepełnosprawne, a 3 zakłady rozpoczynały działalność w 2004 roku. Decyzją Zarządu PFRON umowa zawarta ze Stowarzyszeniem „Praca-Integracja-Samorządność” w Jarocinie została wypowiedziana z powodu niewypełnienia jej warunków. Na dofinansowanie kosztów utworzenia i działania 8 zakładów aktywności zawodowej wykorzystano środki finansowe w wysokości 7.410.722 zł, z tego:

- w ramach wydatków bieżących kwotę 3.871.104 zł,
- w ramach wydatków inwestycyjnych kwotę 3.539.618 zł.

Jednym z zadań powiatowych urzędów pracy jest inicjowanie i organizowanie szkoleń dla bezrobotnych osób niepełnosprawnych lub innych osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i nie pozostających w zatrudnieniu, a zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy, w celu zwiększenia ich szans na uzyskanie zatrudnienia, podwyższenia

dotychczasowych kwalifikacji zawodowych lub zwiększenia aktywności zawodowej (art. 38 i 40 w/w ustawy). W roku 2003 o dofinansowanie kosztu szkoleń ubiegało się 9.598 osób. Samorządy powiatowe wypłaciły na ten cel kwotę 5.899.297 zł, co pozwoliło przeszkolić 7.265 osób. Średni koszt jednego szkolenia wyniósł 812 zł. Po zakończeniu szkolenia 969 osób niepełnosprawnych - w tym 378 kobiet - znalazło zatrudnienie, co stanowi 17% osób przeszkolonych.

Inicjatorami szkoleń dla zatrudnionych osób niepełnosprawnych mogli być również pracodawcy. W roku sprawozdawczym wnioski o dofinansowanie kosztów szkoleń złożyło 36 pracodawców na kwotę 215.050 zł. W ramach podpisanych umów zwrot kosztów za ukończone szkolenia dotyczył 46 przeszkolonych na kwotę 59.838 zł. Średni koszt szkolenia wyniósł 1.301 zł.

Osoba niepełnosprawna, która nie osiągnęła wieku emerytalnego, zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna lub poszukująca pracy i nie pozostająca w zatrudnieniu mogła ubiegać się o pożyczkę na rozpoczęcie działalności gospodarczej albo rolniczej – na podstawie art. 12 przedmiotowej ustawy. W roku 2003 wzrosło zainteresowanie tą formą pomocy w stosunku do roku 2002. Wnioski złożyło 911 osób niepełnosprawnych (873 w 2002 r.) na łączną kwotę 32.014.266 zł. Umowy zostały zawarte z 646 osobami (o 40 więcej niż w 2002 r.) na kwotę 19.424.727 zł, a wypłacono 651 pożyczek (568 w 2002 r.) na kwotę 19.432.694 zł (5 pożyczek wypłacono na podstawie umów zawartych w roku 2002), z czego 24 pożyczki zostały udzielone na rozpoczęcie działalności rolniczej, a 627 na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Przeciętna pożyczka została udzielona w wysokości 29.851 zł (24.854 zł w 2002 r.). Starosta, na wniosek pożyczkobiorcy, mógł również umorzyć zaciągniętą pożyczkę do wysokości 50%. Z tej możliwości skorzystały w 2003 roku 784 osoby niepełnosprawne na kwotę 8.624.274 zł, a średnia wielkość umorzenia wyniosła 11.000 zł. Umorzenia dotyczyły 26 pożyczek zaciągniętych na rozpoczęcie działalności rolniczej i 758 pożyczek zaciągniętych na rozpoczęcie działalności gospodarczej.

Na podstawie art. 13 ustawy osoba niepełnosprawna prowadząca działalność gospodarczą albo własne lub dzierżawione gospodarstwo rolne mogła otrzymać, ze środków Funduszu, dofinansowanie do wysokości 50% oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego na kontynuowanie tej działalności, w przypadku gdy nie korzystała z pożyczki na rozpoczęcie działalności lub spłaciła taką pożyczkę albo została ona umorzona w całości. W 2003 r. wpłynęły do starostów 44 wnioski o dofinansowanie na łączną kwotę 136.825 zł, z czego zawartych zostało 35 umów. Wypłatę dofinansowania zrealizowano na rzecz 42 osób niepełnosprawnych na kwotę 52.524 zł, w tym 8 dofinansowań na kwotę 1.391 zł dotyczyło umów podpisanych w roku poprzednim.

Pracodawcy zatrudniający osoby niepełnosprawne mogli również korzystać z pomocy udzielanej w ramach programów celowych finansowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, takich jak:

- „ISO 9000” – program mający na celu utrzymanie miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych zatrudnionych w zakładach pracy chronionej poprzez pomoc finansową tym zakładom we wdrożeniu systemu jakości i uzyskaniu certyfikatu Systemu Jakości, Systemu Zarządzania

Środowiskowego, Systemu Zarządzania Bezpieczeństwem i Higieną Pracy lub akredytacji według norm ISO. W roku 2003 Oddziały PFRON dofinansowały wdrożenie ISO w 29 zakładach pracy chronionej wykorzystując środki w łącznej kwocie 645.682 zł. Umowy w ramach tego programu zawierane były do 30 kwietnia 2003 r.;

- CERTYFIKACJA” – którego celem było utrzymanie miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych w zakładach pracy chronionej poprzez pomoc finansową związaną z uzyskaniem świadectw oceny zgodności (certyfikatów) warunkujących legalną obecność wyrobów na rynku krajowym i Unii Europejskiej oraz innych rynkach zagranicznych. W roku 2003 Oddziały PFRON udzieliły pomocy 15 zakładom pracy chronionej wykorzystując środki w łącznej kwocie 224.671 zł. Umowy w ramach tego programu zawierane były do 30 kwietnia 2003 r.
- „KU NOWOCZESNOŚCI”- program ten zastąpił programy „ISO 9000” i „CERTYFIKACJA”. Realizowany był od 1 maja 2003 r. przez Oddziały PFRON i łączył w sobie cele realizowane uprzednio poprzez w/w programy. W roku 2003 Oddziały Funduszu wydatkowały na ten cel środki finansowe w wysokości 2.289.838 zł.
- „SZANSA – program pomocy osobom niepełnosprawnym zagrożonym bezrobociem w wyniku likwidacji lub upadłości zakładów pracy chronionej”. Adresatami programu były samorządy powiatowe i zakłady pracy chronionej przejmujące pracowników z likwidowanych zakładów. Środki przekazywane w ramach tego programu przeznaczone były na tworzenie nowych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych zwolnionych z likwidowanych zakładów. W ramach realizacji tego programu w obszarze, w którym adresatami były samorządy powiatowe, umowy były zawierane i realizowane w Oddziałach. I tak Oddziały Wielkopolski i Mazowiecki wpłaciły odpowiednio kwoty: 136.128 zł powiatowi kaliskiemu i 363.008 zł powiatowi przysuskiemu, stanowiące zobowiązania podjęte w grudniu 2002 r. Natomiast w obszarze, w którym wnioskodawcami były zakłady przejmujące, w Biurze PFRON została zrealizowana umowa na kwotę 3.300.000 zł.
- „TELEPRACA – pilotażowy program celowy wspierania zatrudnienia osób niepełnosprawnych w poszukiwanych innowacyjnych zawodach wykorzystujących techniki informatyczne”. W ramach programu osoby niepełnosprawne, poprzez system szkoleń, zostaną przygotowane zawodowo do podjęcia zatrudnienia w systemie telepracy, a także planowane jest utworzenie stanowisk telepracy dla osób, które uzyskają tytuł kwalifikacyjny. W roku 2003 zakończył się pierwszy etap programu – szkolenia. W czterech województwach (dolnośląskim, lubelskim, pomorskim i wielkopolskim) wydatkowano środki w łącznej kwocie 1.602.923 zł. Szkolenia w ramach programu rozpoczęło 387 osób niepełnosprawnych, a ukończyły 373 osoby.
- „ZDARZENIA LOSOWE” – program zakładający wsparcie dla zakładów pracy chronionej, w których w skutek zdarzeń losowych (np. pożar, powódź) zostały zagrożone istniejące miejsca pracy dla osób niepełnosprawnych. Zadanie to realizowane było poprzez dofinansowanie części kosztów odtworzenia utraconego majątku. W 2003 r., na rzecz 2 zakładów pracy chronionej z terenu województwa mazowieckiego

i śląskiego, w wyniku zobowiązań z roku 2002, wypłacono środki w wysokości 262.000 zł.

- „P.U.Z.O.N. – program utrzymania zatrudnienia osób niepełnosprawnych”
W ramach programu pomoc mogły otrzymać zakłady pracy chronionej, w których utrzymanie zatrudnienia osób niepełnosprawnych było szczególnie trudne. Pomoc obejmowała przede wszystkim zakłady:

- prowadzące działalność w zakresie handlu detalicznego, w tym towarami akcyzowymi, które nie miały preferencji w podatku VAT;
- produkujące sprzęt rehabilitacyjny i ortopedyczny, które nie mogły skorzystać z ulgi w podatku VAT z uwagi na zerową stawkę podatku VAT na wyroby rehabilitacyjne i ortopedyczne;
- zatrudniające osoby niewidome, które ze względu na rodzaj niepełnosprawności miały trudności w przekwalifikowaniu się i charakteryzowały się zmniejszoną wydajnością pracy.

W roku 2003 wypłaty w ramach programu wyniosły łącznie 2.285.106 zł, w tym:

- dla 6 zakładów produkujących sprzęt rehabilitacyjny, zatrudniających 375 osób niepełnosprawnych – 754.041 zł,
- dla 12 zakładów prowadzących handel detaliczny towarami akcyzowymi, zatrudniających 583 osoby niepełnosprawne – 1.531.065 zł;

W ramach programu nie była realizowana pomoc dla zakładów pracy chronionej zatrudniających osoby niewidome – obszar zawieszony uchwałą nr 23/2003 Rady Nadzorczej PFRON z dnia 14 maja 2003r.,

- „JUNIOR – program aktywizacji zawodowej absolwentów niepełnosprawnych”. Program ten stanowił uzupełnienie działań realizowanych przez urzędy pracy w ramach kolejnych edycji Krajowego Programu Aktywizacji Zawodowej Absolwentów „Pierwsza Praca”. Celem programu była pomoc osobom niepełnosprawnym, które w okresie 12 miesięcy od dnia określonego w dyplomie lub świadectwie ukończenia szkoły, zaświadczeniu o ukończeniu kursu, albom w innym dokumencie uprawniającym do wykonywania zawodu, nie podjęły dalszej nauki i nie uzyskały zatrudnienia.

W roku 2003 w programie uczestniczyło 118 powiatów. Staż u pracodawców rozpoczęło 291 absolwentów niepełnosprawnych a ukończyło 268. Na realizację tego zadania ze środków PFRON wypłacono kwotę 1.489.115 zł.

- „OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE W SŁUŻBIE PUBLICZNEJ” – celem programu była aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych bezrobotnych lub poszukujących pracy. Pomoc w ramach programu udzielana była w formie:

- o dofinansowania lub refundacji kosztów wyposażenia nowych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych,
- o dofinansowania lub refundacji kosztów szkoleń osób niepełnosprawnych zatrudnionych na nowych miejscach pracy,
- o refundacji kosztów wynagrodzeń oraz należnych od pracodawcy składek na ubezpieczenia społeczne od wynagrodzeń osób niepełnosprawnych zatrudnionych na nowych miejscach pracy.

W 2003 roku Oddziały wypłaciły środki finansowe w łącznej kwocie 11.453.057 zł, a na nowych miejscach pracy zostało zatrudnionych 786 osób niepełnosprawnych.

- „PROGRAM WYRÓWNYWANIA RÓŻNIC MIĘDZY REGIONAMI” – celem tego programu było wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych, zamieszkujących regiony słabo rozwinięte gospodarczo, poprzez dofinansowania projektów przedsięwzięć realizowanych w ramach obszarów:
 - o *Obszar A* - dofinansowanie części kosztów wyposażenia obiektów służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych w sprzęt rehabilitacyjny. W roku 2003 nie realizowano tego zadania.
 - o *Obszar B* – dofinansowanie kosztów likwidacji barier w zakładach opieki zdrowotnej i placówkach edukacyjnych, w zakresie umożliwienia osobom niepełnosprawnym poruszania się i komunikowania. Zadania wynikające z tego obszaru nie były realizowane w roku 2003.
 - o *Obszar C* – dofinansowanie dla pracodawców, w tym przedsiębiorców z chronionego i otwartego rynku pracy, części wyposażenia nowych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych odpowiednio do ich potrzeb i możliwości. W 2003 r. Zarząd PFRON rozpatrzył 321 wniosków i wypłacił środki w wysokości 19.066.180 zł na wyposażenie miejsc pracy dla 974 osób niepełnosprawnych.
 - o *Obszar D* – dofinansowanie likwidacji barier transportowych. Beneficjentami pomocy były fundacje, stowarzyszenia i inne organizacje społeczne, których statutowym zadaniem była rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych, a także gminy i powiaty. Zarząd Funduszu rozpatrzył 231 wniosków powiatów i dokonał podziału środków w łącznej kwocie 24.959.940 zł, z przeznaczeniem na dofinansowanie kosztów zakupu 197 mikrobusów i 55 autobusów oraz przystosowania 3 mikrobusów do przewozu osób niepełnosprawnych. Wypłacono kwotę 24.524.690 zł dla 111 powiatów.
 - o *Obszar E* – dofinansowanie dla stowarzyszeń, których statutowym zadaniem było niesienie pierwszej pomocy w nieszczęśliwych wypadkach oraz majątek których, zgodnie ze statutowym zapisem, powstaje między innymi z ofiarności publicznej. Dofinansowanie mogło dotyczyć części kosztów zakupu lub remontu środków transportu przeznaczonych do zapobiegania powstawaniu lub pogłębianiu niepełnosprawności. W roku 2003 wydatkowano na ten cel środki w wysokości 3.500.000 zł a beneficjentem pomocy było Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe z siedzibą w Zakopanem.

7. Prawo do zabezpieczenia społecznego uwzględniającego konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, jak również uwzględnienia tych kosztów w systemie podatkowym.

W roku 2003 osoby niepełnosprawne o niskich dochodach, znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej korzystały z różnych form pomocy przysługującej na mocy przepisów ustawy z dnia 29 listopada 1990 roku

o pomocy społecznej (tekst jednolity: Dz.U. z 1998 r. Nr 64, poz. 414 z późn. zm.).

Świadczenia z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w omawianym okresie otrzymało: ogółem 530.854 rodzin, w tym na wsi 214.315 rodzin, przy czym w rodzinach tych liczba osób wynosiła 1.489.779. W porównaniu do roku 2002 nastąpiło zwiększenie o 38.926 liczby rodzin, które otrzymały w/w świadczenie (w tym o 15.056 liczby rodzin na wsi) i o 110.359 liczby osób w rodzinach, które z powodu niepełnosprawności wymagają wsparcia finansowego.

W rodzinach emerytów i rencistów, pomoc otrzymało ogółem 419.486 rodzin (w tym na wsi 178.711 rodzin), przy czym najwięcej było rodzin jednoosobowych – 157.545 (w tym na wsi 48.037 rodzin).

Jedną z ważniejszych form wspierania osób niepełnosprawnych były usługi opiekuńcze, które obejmowały pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych osób niepełnosprawnych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz zapewnienie w miarę możliwości kontaktów z otoczeniem.

W 2003 r. usługami opiekuńczymi objęto 81.700 osób, które skorzystały z 33.885.499 świadczeń na kwotę 261.313.637 zł. (w tym 4.462 osoby skorzystały z 1.279.868 świadczeń w zakresie specjalistycznych usług opiekuńczych). W porównaniu z rokiem ubiegłym z usług opiekuńczych skorzystało 9,4 % osób więcej.

Wsparciem pomocy środowiskowej dla osób niepełnosprawnych były również mieszkania chronione. Taka forma umożliwiała samodzielne życie osobie, która m.in. ze względu na niepełnosprawność nie wymaga usług w zakresie świadczonego przez dom pomocy społecznej, natomiast usługi opiekuńcze w miejscu jej zamieszkania są niewystarczające lub niemożliwe do realizacji.

W 2003 r. istniało 48 mieszkań chronionych prowadzonych przez gminy dla 236 osób (w tym 14 mieszkań dla 43 osób z zaburzeniami psychicznymi) oraz 101 mieszkań chronionych prowadzonych przez samorząd powiatowy lub na zlecenie tego samorządu dla 325 osób (w tym 6 mieszkań dla 20 osób z zaburzeniami psychicznymi).

Ze środków pomocy społecznej osoby niepełnosprawne mogły uzyskać także pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie się, przyznawaną w formie pieniężnej lub w naturze poprzez np. udostępnienie maszyn i narzędzi pracy stwarzających możliwość zorganizowania własnego warsztatu pracy oraz dostosowania urządzeń do niepełnosprawności. W roku ubiegłym z pomocy takiej, udzielonej w łącznej wysokości 108.085 zł, w ramach zadań własnych gmin skorzystało 195 osób.

Osoby niepełnosprawne mające ograniczone możliwości poruszania się lub komunikowania z otoczeniem, w celu umożliwienia im pełnienia społecznie aktywnej roli i integracji ze środowiskiem, mogły uzyskać pomoc w ramach pracy socjalnej. Była to jedna z tych form wspierania osób niepełnosprawnych, które w szczególnie skuteczny sposób umożliwiają osobom niepełnosprawnym jak najpełniejsze uczestnictwo w życiu społecznym. Świadczenie takie, polegało w szczególności na pomocy w uzyskaniu i korzystaniu ze środków łączności oraz przekazu informacji, jak również w przystosowaniu mieszkań do ograniczeń wynikających z niepełnosprawności.

W roku 2003 pomoc w ramach pracy socjalnej uzyskały ogółem 1.261.773 rodziny (w tym 440.041 rodzin na wsi) z 3.861.282 osobami, wśród których były osoby niepełnosprawne. Pomoc taką uzyskało 343.936 rodzin więcej niż w roku ubiegłym.

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, osobom o niskich dochodach sprawującym opiekę nad dzieckiem niepełnosprawnym przysługiwał:

- 1) zasiłek stały z powodu niepełnosprawności dziecka wymagającego stałej pielęgnacji,
- 2) zasiłek okresowy z powodu m.in. niepełnosprawności osoby, jeżeli dochód tej osoby lub dochód jej rodziny nie przekracza kryterium dochodowego ustalonego zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, a posiadane zasoby pieniężne nie pozwalają na zaspokojenie niezbędnych potrzeb.

Osobie pełnoletniej, całkowicie niezdolnej do pracy z powodu inwalidztwa powstałego przed ukończeniem 18 roku życia, do 30 września 2003 r. przysługiwało na podstawie ustawy o pomocy społecznej prawo do renty socjalnej, wypłacanej niezależnie od dochodu przez ośrodki pomocy społecznej.

Natomiast od 1 października 2003 r. renta socjalna jest wypłacana na mocy ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz.U. 135, poz. 1268) przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych ze środków ubezpieczenia społecznego, a prawo do jej uzyskania przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało:

- 1) przed ukończeniem 18 roku życia;
- 2) w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej – przed ukończeniem 25 roku życia;
- 3) w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej.

Zgodnie z przepisami o rencie socjalnej, może być ona przyznana na okres stały – jeżeli całkowita niezdolność do pracy jest trwała, lub na określony czas – jeżeli całkowita niezdolność do pracy jest okresowa. Świadczenie to, od 1 października 2003 r. jest wypłacane przez ZUS ze środków ubezpieczenia społecznego.

Informacje dotyczące realizacji zadań pomocy społecznej w roku 2003 uwzględnione zostały w *sprawozdaniu z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach za styczeń – grudzień 2003 r. (MPIPS – 03)*. Z opracowania tego wynika, że wydatki na niektóre świadczenia przyznane osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom przedstawiały się następująco:

- 1) w ramach zadań zleconych gminom:
 - renty socjalne - przyznano 252.090 osobom, liczba wypłaconych świadczeń wynosiła 2.101.115, na kwotę 846.086.447 zł., przy czym z pomocy tej skorzystało 242.716 rodzin. W stosunku do 2002 r. liczba osób korzystających z tego świadczenia była wyższa o 21.102 osoby,
 - zasiłki okresowe z powodu niepełnosprawności – przyznano 13.889 osobom, wypłacono 32.426 świadczeń na kwotę 4.464.667 zł (13.779 rodzin). W porównaniu z 2002 r. ze świadczenia tego skorzystało mniej o 5.434 osoby,
 - zasiłki pielęgnacyjne – przyznano 106.677 osobom, wypłacono 913.379 świadczeń na kwotę 128.943.126 zł (102.288 rodzin). Otrzymało je 612 osób więcej niż w 2002 r.,

- specjalistyczne usługi opiekuńcze przysługujące na podstawie przepisów o ochronie zdrowia psychicznego – przyznano 8.723 osobom w wymiarze 3.854.262 świadczeń na kwotę 33.758.354 zł (8.407 rodzin). Skorzystało z nich o 145 osób więcej niż w 2002 r.

2) w ramach zadań własnych gmin:

- usługi opiekuńcze - ogółem przyznano 81.700 osobom w wymiarze 33.885.449 świadczeń na kwotę 261.313.637 zł (79.554 rodziny). Z usług tych skorzystało 515 osób więcej niż w 2002 r., w tym: specjalistyczne usługi opiekuńcze - przyznano 4.462 osobom w wymiarze 1.279.868 świadczeń na kwotę 8.533.071 zł (4.318 rodzin).

Pomoc na mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi otrzymało ze środków pomocy społecznej:

- 1) z budżetu gmin - 14 instytucji prowadzonych przez gminy i 39 instytucji prowadzonych przez inne podmioty,
- 2) z budżetu powiatów - 6 instytucji prowadzonych przez powiat i 15 instytucji prowadzonych przez inne podmioty.

W ramach zadań własnych, gminy udzielały m.in. świadczeń w zakresie:

- poradnictwa specjalistycznego (prawnego, psychologicznego) – ogółem 177.372 rodzinom (w liczbie 5.543 większej niż w roku 2002), które liczyły 489.060 osób (tj. o 24.048 osób więcej niż w 2002 r.),
- pomocy w załatwianiu spraw urzędowych i innych – ogółem 322.371 rodzinom (7.731 rodzinom więcej niż w 2002 r.), w tym 953.744 osobom (tj. 18.379 osobom więcej niż w 2002 r.).

Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, analogicznie jak w latach ubiegłych, udzielały pomocy finansowej na świadczenia w ramach zadań własnych i zadań z zakresu administracji rządowej. Była to pomoc pieniężna wspierająca życiowe usamodzielnienie się i integrację ze środowiskiem, m.in. przeznaczona na uzyskanie odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym:

Taką pomoc otrzymały m.in.:

- 242 placówki opiekuńczo- wychowawcze dla 359 osób (w tym 105 placówek dla 166 osób w mieszkaniu chronionym) tj. 34 placówki więcej niż w 2002 r. Na realizację zadania wydatkowano:
 - ze środków własnych powiatu – 181.867zł (w tym w mieszkaniach chronionych - 127.479 zł),
 - jako dotacje 10.963 zł (w tym w mieszkaniach chronionych - 1.860 zł).

Z budżetu powiatów - w ramach środków zaplanowanych na pomoc społeczną, dofinansowywano działalność instytucji pomocy społecznej o zasięgu ponad gminnym, w tym pomoc otrzymały m.in.

1. instytucje zajmujące się osobami z zaburzeniami psychicznymi prowadzone przez:
 - powiat – w liczbie 6 z 20 miejscami - dla 7 osób,
 - inne podmioty- w liczbie 15 z 60 miejscami dla 64 osób.
2. ośrodki adopcyjno – opiekuńcze prowadzone przez:
 - powiat - w liczbie 53 dla 18.244 osób,
 - inne podmioty - w liczbie 28 dla 8.437 osób.
3. placówki opiekuńczo wychowawcze prowadzone przez:
 - powiat - w liczbie 738 z 29.027 miejscami dla 39.799 osób korzystających,
 - inne podmioty - w liczbie 541 z 25.100 miejscami dla 30.536 osób,

w tym: placówki wsparcia dziennego prowadzone przez:

- powiat - w liczbie 106 z 6.237 miejscami dla 9.339 osób korzystających,
- inne podmioty - w liczbie 434 z 22.060 miejscami dla 26.903 osób korzystających.

W roku 2003 ulga rehabilitacyjna przewidziana dla podatników będących osobami niepełnosprawnymi lub podatników, na utrzymaniu których są osoby niepełnosprawne (art. 26 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych – Dz.U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176 z późn. zm.) utrzymana była w niezmiennych ramach w stosunku do obowiązujących w latach ubiegłych. Ulga ta przysługiwała również osobom uzyskującym dochody z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej opodatkowanej zarówno na zasadach ogólnych, jak i w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych.

Analogicznie jak w poprzednich latach, odliczeniu od dochodu (przychodu) podlegały m.in. wydatki poniesione na:

- 1) adaptację i wyposażenie mieszkań oraz budynków mieszkalnych stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności,
- 2) przystosowanie pojazdów mechanicznych do potrzeb wynikających z niepełnosprawności,
- 3) zakup i naprawę indywidualnego sprzętu, urządzeń i narzędzi technicznych niezbędnych w rehabilitacji oraz ułatwiających wykonywanie czynności życiowych, stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności,
- 4) zakup wydawnictw i materiałów (pomocy) szkoleniowych, stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności,
- 5) odpłatność za pobyt na turnusie rehabilitacyjno-usprawniającym,
- 6) odpłatność za pobyt na leczeniu sanatoryjnym, za pobyt w placówkach leczniczo-sanatoryjnych, rehabilitacyjno-szkoleniowych, leczniczo-opiekuńczych, opiekuńczo-pielęgnacyjnych, leczniczo-wychowawczych i szkolno-wychowawczych oraz odpłatność za zabiegi rehabilitacyjno-usprawniające,
- 7) opłacenie przewodników osób niewidomych I lub II grupy inwalidztwa oraz osób z niepełnosprawnością narządu ruchu zaliczonych do I grupy inwalidztwa,
- 8) utrzymanie przez osoby niewidome, o których mowa w pkt 7, psa przewodnika,
- 9) opłacenie tłumacza języka migowego,
- 10) kolonie i obozy dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz dzieci osób niepełnosprawnych,
- 11) odpłatny, konieczny przewóz na niezbędne zabiegi leczniczo-rehabilitacyjne,
- 12) używanie samochodu osobowego, stanowiącego własność osoby niepełnosprawnej zaliczonej do I lub II grupy inwalidztwa lub podatnika mającego na utrzymaniu osobę niepełnosprawną zaliczoną do I lub II grupy inwalidztwa albo dzieci niepełnosprawne do lat 16, dla potrzeb związanych z koniecznym przewozem na niezbędne zabiegi leczniczo-rehabilitacyjne.

Podatnikom, którzy wybrali jako formę opodatkowania kartę podatkową, obniża się stawki karty zgodnie z art. 27 ustawy z dnia 20 listopada 1998r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych

przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz.U. z 1998r. Nr 144 poz. 930 z późn. zm.):

- 1) o 20% (stawki określone w części I tabeli) osobom, w stosunku do których, na podstawie odrębnych przepisów orzeczono co najmniej lekki stopień niepełnosprawności, jeżeli przy prowadzeniu działalności określonej w art. 23 pkt 1, z wyjątkiem prowadzenia parkingów, nie zatrudniają pracowników, w tym również osób określonych w art. 25 ust. 6 pkt 2 lit.a), nie licząc małżonka,
- 2) o 20% (stawki określone w części V tabeli) osobom, w stosunku do których, na podstawie odrębnych przepisów orzeczono co najmniej umiarkowany lub lekki stopień niepełnosprawności, jeżeli przy prowadzeniu działalności w zakresie usług transportowych nie zatrudniają pracowników i członków rodziny,
- 3) o 10% (stawki określone w części I tabeli) na każdą osobę - podatnikom, którzy zatrudniają pracowników będących osobami w stosunku do których, na podstawie odrębnych przepisów, orzeczono co najmniej lekki stopień niepełnosprawności; obniżka stawki nie dotyczy osób wymienionych w art. 25 ust. 6 pkt 2 lit d) tj. pracowników zatrudnionych wyłącznie przy sprzedaży wyrobów, przyjmowaniu zleceń na usługi, utrzymywaniu czystości w zakładzie, prowadzeniu kasy i księgowości, kierowców i konwojentów,
- 4) nie więcej niż 50% na wniosek podatników, którzy uzyskali orzeczenia o zakwalifikowaniu do jednej z trzech grup inwalidzkich w przypadku gdy prowadzą działalność wymienioną w art. 23 ust. 1 pkt 2-5 i pkt 8-11 oraz w art. 23 ust. 1a w rozmiarach wskazujących na to, że określone w częściach II-V i VIII-XII tabeli stawki byłyby nieodpowiednie.

Na wniosek podatników wymienionych w pkt 1 i 3, w szczególnie uzasadnionych przypadkach urząd skarbowy mógł dodatkowo obniżyć stawkę karty podatkowej.

8. Prawo do życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym:

- **dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej,**
- **swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu,**
- **dostępu do informacji,**
- **możliwości komunikacji międzyludzkiej.**

W roku 2003 działania w zakresie likwidacji barier funkcjonalnych na szerszą skalę podejmowały następujące ministerstwa oraz jednostki im podległe lub przez nie nadzorowane:

Ministerstwo Infrastruktury:

W 2003 roku państwowe przedsiębiorstwo użyteczności publicznej Poczta Polska kontynuowało działania inwestycyjne w zakresie adaptacji placówek pocztowych do potrzeb osób niepełnosprawnych. W ramach zadań inwestycyjnych na rzecz tych osób przeprowadzono następujące prace:

- wykonano budowę podjazdów dla wózków inwalidzkich w 61 urzędach pocztowych,
- przeprowadzono modernizację drzwi wejściowych w 44 urzędach,

- obniżono nadawcze skrzynki pocztowe w 252 urzędach,
- zamontowano sygnalizację dźwiękową w 310 urzędach,
- zamontowano windy w 6 urzędach,
- utwardzono dojazdy do 18 placówek pocztowych.

Koszt tych robót wyniósł 1.051,88 tys. zł i finansowany był ze środków Poczty.

Stan przystosowania 5.328 urzędów pocztowych do obsługi osób niepełnosprawnych w 2003 r. kształtował się następująco:

- w 1.848 urzędach (35 %) nie występowały bariery architektoniczne,
- w 1.218 urzędach (23 %) nie jest możliwe usunięcie barier architektonicznych,
- 2.262 urzędy (42 %) wymagają przystosowania dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Zakres prac adaptacyjnych przeprowadzonych na rzecz osób niepełnosprawnych w 2003 r. oraz stan przystosowania urzędów pocztowych w poszczególnych Dyrekcjach Okręgów Poczty Polskiej przedstawia Załącznik Nr 3 do niniejszej *Informacji*.

Spółka Polskie Koleje Państwowe w 2003 r. również podejmowała działania zmierzające do dostosowywania linii kolejowych do potrzeb osób niepełnosprawnych. W ich wyniku m.in. zamontowano 3 windy przyporęczkowe (na stacji Mrozy) umożliwiające dojście do peronu wyspowego z przejścia podziemnego dla pieszych, na 4 przystankach osobowych i 2 stacjach wykonano perony jednokrawędziowe i przejścia w poziomie szyn, na linii E-20 wybudowano nowy przystanek osobowy Słubice z dwoma peronami jednokrawędziowymi, przejściem w poziomie szyn i zjazdami o pochyleniu dostępnym dla osób na wózkach inwalidzkich. Ponadto, prowadzono na bieżąco remonty dworców kolejowych w celu ich przystosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych m. in. w Skierniewicach, Wrześni, Lublinie Gł., Białymstoku. W ramach prowadzonych tam prac między innymi przystosowano kasy biletowe do obsługi osób niepełnosprawnych, wykonano podjazdy dla wózków inwalidzkich, przystosowano sanitariaty

Spółka „PKP Intercity” dysponowała 42 przedziałowymi i bezprzedziałowymi wagonami drugiej klasy, które konstrukcyjnie przystosowane są do przewozu osób na wózkach inwalidzkich. Wagony te mają odpowiedniej szerokości drzwi wejściowe, korytarze oraz specjalne miejsca parkingowe z pasami umożliwiającymi zamocowanie wózka. Kursują one w relacjach z Warszawy do Krakowa, Bielska Białej, Gliwic, Katowic, Poznania, Gdyni oraz Szczecina. W roku 2003 zlecona została także przebudowa czterech wagonów z miejscami do siedzenia na wagony sypialne, kursujące obecnie w pociągu relacji Kraków – Kijów. Wagony te posiadają przystosowane do przewozu osób niepełnosprawnych drzwi, korytarz, toaletę i przedział.

We wrześniu 2003 r. Spółka „PKP Przewozy Regionalne” wydała informator „Vademecum podróżnego”, w którym zamieszczono m.in. informacje na temat możliwości skorzystania przez osobę niepełnosprawną z podnośnika peronowego, umożliwiającego umieszczenie jej w wagonie lub składzie elektrycznego zespołu trakcyjnego oraz podano wykaz stacji i telefony kontaktowe. Spółka ta eksploatuje tabor dostępny dla osób niepełnosprawnych:

- dwa wagony osobowo-bagażowe przystosowane do przewozu osób niepełnosprawnych, kursujące w pociągu relacji Kołobrzeg – Kraków i

Kraków – Kołobrzeg (jak podaje Zarząd PKP S.A. większe grupy osób niepełnosprawnych przemieszczają się najczęściej do Krakowa i Kołobrzegu),

- 13 autobusów szynowych w pełni przystosowanych do przewozu osób niepełnosprawnych na wózkach inwalidzkich – tabor nowo zakupiony przez samorządy lokalne województw lubuskiego, lubelskiego, wielkopolskiego, zachodniopomorskiego, warmińsko-mazurskiego, kujawsko pomorskiego i przekazany w dzierżawę w/w Spółce,
- 22 elektryczne zespoły trakcyjne, które są częściowo przystosowane do przewozu osób na wózkach inwalidzkich.

Spółka PKP Szybka Kolej Miejska w Trójmieście posiada dwa przystanki wyposażone w windy oraz dwa przystanki posiadające podjazdy betonowe (łagodna równia pochyła). Spółka, wraz z władzami miasta Gdynia, uczestniczy w programie Unii Europejskiej pod nazwą „Civitas”, który obejmuje m.in. dostosowanie infrastruktury peronowej dla osób niepełnosprawnych tj. informację audiowizualną, wyposażenie w windy i podjazdy.

Jak podaje Ministerstwo Infrastruktury, wszystkie inwestycje realizowane przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad uwzględniają potrzeby osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Przykładami inwestycji realizowanych w 2003 r. mogą być:

- 1) przy budowie autostrady A-4 na obszarze aglomeracji śląskiej wybudowano 4 tunele i 2 kładki dla pieszych z uwzględnieniem pochylni dostosowanych do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Pochylnie wykonano z podestami umożliwiającymi odpoczynek,
- 2) przebudowa kładki dla pieszych nad drogą nr 1 w Pszczynie objęła także dobudowę pochylni,
- 3) w ramach przebudowy drogi nr 5 w m. Stęszew wybudowano kładkę dla pieszych wyposażoną w dwie pochylnie,
- 4) budowa przeprawy przez rzekę Regalicę w Szczecinie obejmowała wybudowanie wzdłuż wiaduktu „Leszczynowa” ciągu pieszo-jezdnego o pochyleniu umożliwiającym jazdę wózkiem inwalidzkim i pochylni przy moście północnym.

Ponadto, w ramach modernizacji dróg, na odcinkach przebiegających przez tereny zabudowane, z reguły są przebudowywane również chodniki i lokalne połączenia przyległe do drogi krajowej. Ich zakres uwzględnia dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo. Również w przypadku budowy nowych lub istniejących chodników budowane były zjazdy dla wózków przy przejściach dla pieszych i skrzyżowaniach. W 2003 r. GDDKiA wybudowała 82 odcinki nowych chodników o łącznej długości 52.760 m, wszystkie z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych korzystających z wózków inwalidzkich.

Resort Infrastruktury poinformował także o dostępności dla osób niepełnosprawnych obiektów:

- siedziby Ministerstwa Infrastruktury w Warszawie (brak jedynie podjazdu do jednego z budynków),
- Urzędu Regulacji Telekomunikacji i Poczty w Warszawie oraz oddziałów URTiP we Wrocławiu, w Lublinie, Olsztynie i (częściowo – brak podjazdu) w Krakowie,
- Portu Lotniczego Warszawa Okęcie,

- Urzędu Żeglugi Śródlądowej w Bydgoszczy,
- Zakładu Badawczo-Doświadczalnego Gospodarki Komunalnej w Katowicach,
- Resortowego Ośrodka Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej w Warszawie,
- Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii w Warszawie,
- Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego.

W pozostałych budynkach jednostek resortu przystosowanie nie zawsze jest możliwe z powodu zabytkowej architektury obiektów, a także z braku środków finansowych.

Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej poinformowało o stanie dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych obiektów użytkowanych przez Ministerstwo:

I tak, dostępne dla tych osób (zarówno z zakresie możliwości dostępu do budynku, jak i pokoi biurowych, sal konferencyjnych, toalet, dźwigów) są obiekty w Warszawie przy Pl. Trzech Krzyży 3/5, ul. Żurawiej 4a, ul. Nowogrodzkiej 1/3, ul. Wspólnej 2/4. Obiekty przy ul. Nowogrodzkiej 5 w Warszawie, Zespół Konferencyjno-Szkoleniowy w Konstancinie-Jeziorna, Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy w Rucianem Nidzie częściowo są przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, natomiast obiekty przy ul. Tamka 1 w Warszawie, Ośrodki Wypoczynkowe „Ewunia” w Świnoujściu i „Wanta” w Zakopanem nie są dostępne dla osób niepełnosprawnych w szczególności poruszających się na wózkach inwalidzkich.

Zgodnie z informacją Ministerstwa Finansów, w 2003 r. oddano do użytku nowe obiekty administracji skarbowej dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych, a mianowicie:

- Urząd Skarbowy w Szydłowcu,
- Urząd Skarbowy w Mikołowie,
- Urząd Skarbowy w Tychach,
- I Urząd Skarbowy w Kielcach,
- Urząd Skarbowy w Grodzisku Wielkopolskim,
- Izbę Skarbową i Ośrodek Szkoleniowy w Szczecinie,
- Urząd Skarbowy w Gryficach.

Ministerstwo Sprawiedliwości poinformowało, że w 2003 r. zakończono budowę obiektów dla:

- Sądu Rejonowego i Prokuratury Rejonowej w Tomaszowie Mazowieckim,
- Sądu Rejonowego w Łomży,
- Aresztu Śledczego w Piotrkowie Trybunalskim.

Obiekty te zostały zrealizowane zgodnie z obowiązującymi przepisami, w sposób zapewniający dostęp osobom niepełnosprawnym, w szczególności poruszającym się na wózkach inwalidzkich.

Również w 2003r. kompleksowo usunięto bariery architektoniczne w obiektach następujących jednostek organizacyjnych:

- Sądu Rejonowego dla Warszawy Wola,
- Sądu Rejonowego w Żyrardowie,
- Sądu Rejonowego w Chorzowie,
- Sądu Rejonowego w Kielcach,
- Sądu Rejonowego w Łasku,
- Ośrodka Migracyjnego Sądu Okręgowego we Wrocławiu,
- Prokuratury Apelacyjnej, Okręgowej i Rejonowej w Łodzi.

Ponadto w wielu obiektach wymiaru sprawiedliwości częściowo zlikwidowano istniejące bariery architektoniczne, a zakres wykonanych prac przedstawia poniższa tabela:

Lp.	Wyszczególnienie wykonanych prac i dokonanych zakupów	Nazwa jednostki organizacyjnej
1.	zakup i montaż dźwigu osobowego	<u>Sąd Apelacyjny</u> w Katowicach.
2.	zakup i montaż platformy dla niepełnosprawnych	<u>Sąd Okręgowy</u> w Częstochowie , <u>Sąd Rejonowy</u> w Radomiu.
3.	dostosowanie węzła sanitarnego dla niepełnosprawnych	<u>Sąd Okręgowy</u> w: Gdańsku, Słupsku, Gorzowie Wielkopolskim, <u>Sąd Rejonowy</u> w: Cieszyń, Gorzowie Wielkopolskim, Stalowej Woli , <u>Prokuratura Okręgowa</u> w: Szczecinie, Łomży,
4.	wykonanie podjazdu (pochylni) dla niepełnosprawnych	<u>Sąd Okręgowy</u> w: Słupsku, Suwałkach, Lublinie, <u>Sąd Rejonowy</u> w: Zawierciu, Wałczu, Sulęcinie, Wschowej , Rawie Maz., Przeworsku, Jaśle, Stalowej Woli, Nisku, <u>Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu - Ośrodek Migracyjny</u> w Nisku, <u>Prokuratura Rejonowa</u> w: Śremie, Rawie Maz. <u>Zakład Karny</u> w: Pińczowie (budynek referatu przyjęć i zwolnień), Łowiczu (budynek admin.), Płocku (pawilon penitencjarny), <u>Areszt Śledczy</u> w Świnoujściu (budynek aresztowy).
5.	dostosowanie cel poprzez montaż uchwytów, poszerzenie wejścia z wymianą drzwi, likwidację progów	<u>Areszt Śledczy</u> w: Bytomiu, Łodzi, Szamotułach, Poznaniu (na oddziale szpitalnym) , <u>Zakład Karny</u> w: Wierchow, Płocku, Goleniowie.
6.	przystosowanie stanowiska w łaźni (kabina natryskowa)	<u>Zakład Karny</u> w: Cieszyń, Łowiczu, Strzelcach Opolskich, Chełmie, Strzelnie.
7.	przystosowanie sanitariatów	<u>Areszt Śledczy</u> w Krakowie, <u>Zakład Karny</u> w: Łowiczu, Goleniowie, Barczewie.
8.	poszerzenie otworu drzwiowego z dostosowaniem chodnika	<u>Areszt Śledczy</u> w W-wie Grochów.
9.	zakup sprzętu	<u>Zakład Karny</u> we Wronkach i w Medyce (przedmioty ortopedyczne), Nr 1 we Wrocławiu (siedzisko z osprzętem do łaźni).

Ministerstwo Zdrowia poinformowało, że w obiektach Ministerstwa w Warszawie przy ul. Miodowej i ul. Długiej, z uwagi na ich zabytkowy charakter, a także małe pomieszczenia wąskie korytarze i klatki schodowe, można było podjąć jedynie ograniczone działania zmierzające do likwidacji barier architektonicznych. W obiektach tych funkcjonują podjazdy przy wejściach do budynków oraz przystosowana jest niezbędna liczba toalet do korzystania przez osoby niepełnosprawne. W 2003 r. przeprowadzono adaptację pomieszczenia gospodarczego w obiekcie przy ul. Długiej na toaletę przystosowaną dla osób niepełnosprawnych. W pełni dostępny dla osób niepełnosprawnych jest obiekt Ministerstwa zlokalizowany w Warszawie w Al. Jerozolimskich, który jest obiektem nowym, wyposażonym w podjazdy, odpowiednie windy, przystosowane toalety, szerokie korytarze, drzwi itp.

Główny Inspektorat Farmaceutyczny w 2003 r., w ramach sprawowania nadzoru nad obrotem produktami leczniczymi, podejmował działania w zakresie opiniowania nowych lokali przeznaczonych na apteki lub punkty apteczne, ze szczególnym uwzględnieniem obowiązku stworzenia odpowiednich warunków zapewniających dostęp osobom niepełnosprawnym. Inspektorat wspierał także ogólnopolską kampanię społeczną, której głównymi organizatorami były Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji oraz Fundacja „Polska bez barier”. W ramach kampanii ogłaszany jest corocznie konkurs „Apteka bez barier”, mający na celu wyłonienie apteki najbardziej przyjaznej i najlepiej dostosowanej do potrzeb osób niepełnosprawnych. Celem konkursu jest również zachęcenie wszystkich aptekarzy do zapewnienia szeroko pojętej dostępności aptek dla osób starszych z obniżoną sprawnością ruchową i osób niepełnosprawnych.

Budynki siedziby Centrali Narodowego Funduszu Zdrowia oraz siedzib będących własnością Oddziałów Wojewódzkich dostosowane są do potrzeb osób niepełnosprawnych. Wyjątkiem jest siedziba Małopolskiego Oddziału Wojewódzkiego w Krakowie, ze względu na zabytkowy charakter budynku i brak zgody Konserwatora Zabytków. Jednakże prowadzone są działania związane z pozyskaniem nowego obiektu, dostosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych.

W 2003 r. osoby niepełnosprawne mogły ubiegać się o dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z ich indywidualnymi potrzebami.

W 2003 r. samorządy powiatowe wypłaciły środki w kwocie 83.324.614 zł z tytułu realizacji 21.526 umów, z tego na likwidację barier:

- architektonicznych w kwocie 60.712.672 zł dla 8.713 osób; średnie dofinansowanie wyniosło 6.968 zł,
- w komunikowaniu się w kwocie 17.589.461 zł dla 10.499 osób; średnie dofinansowanie wyniosło 1.675 zł,
- technicznych w kwocie 5.022.481 zł dla 2.314 osób; średnie dofinansowanie wyniosło 2.170 zł.

Wśród osób niepełnosprawnych, które skorzystały z dofinansowania likwidacji barier funkcjonalnych było:

- 16.678 dorosłych osób niepełnosprawnych,
- 4.848 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej,
- 5.690 mieszkańców wsi.

Jedną z form pomocy osobom niepełnosprawnym w likwidacji barier funkcjonalnych były programy celowe realizowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Osoby niewidome i niedowidzące mogły skorzystać z programu „Komputer dla Homera 2003”. Celem tego programu była pomoc dla tych osób w dostępie do nowoczesnego sprzętu komputerowego wraz z odpowiednim oprzyrządowaniem i oprogramowaniem, umożliwiającą pracę, naukę oraz swobodne komunikowanie się.

W ramach tego programu udzielane było dofinansowanie m. in. do zakupu specjalistycznego sprzętu komputerowego i oprogramowania, zakupu specjalistycznych elektronicznych urządzeń brajlowskich oraz finansowanie szkoleń komputerowych w zakresie podstawowej obsługi nabytego w ramach programu sprzętu i oprogramowania.

W ramach w/w programu Fundusz wypłacił środki w wysokości 657.258 zł na szkolenia w zakresie obsługi komputera dla 407 osób niepełnosprawnych, w tym:

- na zorganizowanie 76 szkoleń dla 267 osób niepełnosprawnych kwotę ca 434.569 zł., z tego:
 - na szkolenie dla dorosłych osób niepełnosprawnych - 353.988 zł,
 - na szkolenie dla młodzieży niepełnosprawnej - 80.581 zł,
- na zorganizowanie szkoleń indywidualnych dla 140 osób niepełnosprawnych kwotę 222.690 zł, z tego:
 - na szkolenie dla dorosłych osób niepełnosprawnych – 101.885 zł,
 - na szkolenie dla młodzieży niepełnosprawnej - 120.805 zł.

Kolejnym programem adresowanym do osób niepełnosprawnych był realizowany do końca 2002 r. program pomocy w aktywizowaniu tych osób poprzez likwidację barier transportowych i w komunikowaniu się – pn. „Pegaz”. Podstawowym celem tego programu była realizacja prawa osób niepełnosprawnych do swobodnego poruszania się, przemieszczania się i komunikacji. Program realizowany był w trzech obszarach:

Obszar A – pożyczki na zakup samochodu osobowego, oprzyrządowanego samochodu osobowego lub oprzyrządowania do posiadanego samochodu osobowego,

Obszar B – pożyczki na zakup sprzętu komputerowego,

Obszar C – pożyczki na zakup wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym.

W 2003 r., z tytułu wcześniej zawartych zobowiązań, w obszarze A Fundusz wypłacił 10 pożyczek (w tym 2 dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej oraz 8 dla dorosłych osób niepełnosprawnych) na kwotę 142.400 zł.

W obszarze B Fundusz wypłacił jedną pożyczkę na kwotę 3.600 zł., natomiast w obszarze C nie wystąpiły zobowiązania z 2002 r., w związku z czym nie udzielono w tym obszarze żadnych pożyczek.

W 2003 r. realizowany był także nowy program „Pegaz 2003 składający się z trzech modułów:

1. Moduł pomocy w aktywizowaniu osób niepełnosprawnych poprzez likwidację barier transportowych i w komunikowaniu się, który obejmuje:
 - Obszar A – pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do samochodu,
 - Obszar B – pomoc w zakupie sprzętu komputerowego,
 - Obszar C – pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym.
2. Moduł pomocy w dofinansowaniu przedsięwzięć realizowanych w ramach programu Stowarzyszenia na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Joni i Przyjaciele Polska, pt. „Wózki dla Polski”.
3. Moduł pomocy w dofinansowaniu likwidacji barier transportowych osób niepełnosprawnych – uczestników warsztatów terapii zajęciowej.

W 2003 r. udzielono dofinansowań w dwóch modułach na kwotę 22.309.538 zł, z tego:

- w ramach modułu pomocy w aktywizowaniu osób niepełnosprawnych poprzez likwidację barier transportowych i w komunikowaniu się – kwota 22.172.538 zł,
- w ramach modułu pomocy w dofinansowaniu przedsięwzięć realizowanych w ramach programu Stowarzyszenia na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Joni i Przyjaciele Polska, pt. „Wózki dla Polski” – kwota 137.000 zł.

9. Prawo do posiadania samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych.

Wzorem lat ubiegłych, organizacje pozarządowe kontynuowały działania obejmujące głównie takie obszary życia, jak:

- ✓ ochrona zdrowia i rehabilitacja,
- ✓ pomoc społeczna,
- ✓ edukacja i oświata,
- ✓ kultura, sztuka, ochrona zabytków,
- ✓ ochrona środowiska naturalnego.

Funkcjonujące w środowisku osób niepełnosprawnych organizacje pozarządowe, zarówno te o zasięgu lokalnym, jak również o zasięgu ogólnopolskim kierowały swoje działania w szczególności do grup osób o określonych schorzeniach lub dysfunkcjach.

W dalszym ciągu do organizacji skupiających największą liczbę osób niepełnosprawnych o tym samym rodzaju dysfunkcji (schorzenia) zaliczyć należy:

- **Polski Związek Głuchych**
Swoją działalnością obejmuje około 100 tys. osób niesłyszących i niedosłyszących. Na terenie całego kraju prowadzi około 120 ośrodków rehabilitacji i wsparcia dla osób dorosłych oraz około 70 ośrodków rehabilitacji i diagnozy dla dzieci i młodzieży.
- **Polski Związek Niewidomych**
Zrzesza około 80 tys. osób niewidomych i niedowidzących z terenu całej Polski. Posiada 16 oddziałów wojewódzkich i 380 kół lokalnych. Prowadzi własne ośrodki rehabilitacyjne i lecznicze.
- **Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym**
Stowarzyszenie zrzesza rodziców i przyjaciół dzieci i dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną. Na terenie kraju działa 150 kół prowadzących 280 różnego rodzaju placówek. Obejmuje pomocą 17 tys. osób.

Szczególnego podkreślenia wymaga fakt podjęcia i zrealizowania przez w/w organizacje oraz Ogólnopolską Federację Organizacji Osób Niepełnosprawnych Ruchowo, inicjatywy utworzenia wspólnej, jednolitej reprezentacji ruchu niepełnosprawnych w Polsce. W maju 2003 roku w Warszawie zarejestrowane zostało – będące związkiem apolitycznym i prowadzące działalność o charakterze niezarobkowym – Polskie Forum Osób Niepełnosprawnych.

Jak podaje Forum, jego misją jest jednoczenie sił społecznych i instytucjonalnych dla tworzenia warunków wyrównywania szans osób niepełnosprawnych, ich równego uczestnictwa w życiu społecznym oraz walki ze wszelkimi przejawami dyskryminacji osób niepełnosprawnych.

Jako swoje cele, Forum określiło:

- 1) tworzenie płaszczyzny współpracy i jednolitej reprezentacji stowarzyszeń osób niepełnosprawnych oraz rodzin osób niepełnosprawnych, gdy rodzaj niepełnosprawności uniemożliwia samoreprezentację,

- 2) wpływanie na politykę społeczną państwa oraz rozwiązania prawne decydujące o jakości życia osób niepełnosprawnych w wymiarze osobowym, społecznym i ekonomicznym oraz o ich równym traktowaniu, a także o wspieraniu ich rodzin,
- 3) zmienianie postaw społecznych wobec ludzi z niepełnosprawnościami – z opiekuńczych o nastawieniu wyłącznie charytatywnym na uznające godność i wartość osoby niepełnosprawnej, jej pozytywny potencjał oraz prawa równe dla wszystkich,
- 4) umacnianie organizacji pozarządowych osób niepełnosprawnych i ich rodzin oraz partnerska współpraca tych organizacji i ich związków z władzą ustawodawczą i wykonawczą szczebla rządowego i samorządowego,
- 5) współpraca z organizacjami pozarządowymi zagranicznymi i międzynarodowymi.

Ponadto, jednym z podstawowych celów, jaki postawiło sobie Polskie Forum Osób Niepełnosprawnych, to dążenie do uzyskania statusu członka-observatora w Europejskim Forum Osób Niepełnosprawnych, a następnie stanie się pełnoprawnym członkiem tej organizacji.

Forum realizowało swoje cele przede wszystkim poprzez:

- organizowanie współpracy członków z innymi organizacjami zrzeszającymi osoby niepełnosprawne oraz z organizacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych,
- występowanie w zakresie spraw wspólnych – w imieniu reprezentowanych osób niepełnosprawnych zrzeszonych w stowarzyszeniach będących członkami Forum – wobec władz krajowych i europejskich, a także wobec innych organizacji pozarządowych zarówno krajowych, jak i międzynarodowych,
- ustalanie i prowadzenie wspólnej polityki, świadczenie pomocy informacyjnej, szkoleniowej i organizacyjnej wśród członków Forum oraz wśród innych organizacji o zbliżonych celach, prowadzenie działalności edukacyjnej, popularyzatorskiej, wydawniczej, propagandowej i informacyjnej, w zakresie wynikającym z misji i celów Forum, konsolidowanie działań, których celem jest realizacja praw osób niepełnosprawnych określonych w Konstytucji RP i w dokumentach ustalających standardy krajowe i międzynarodowe.

Organizacje pozarządowe są bardzo ważnymi partnerami władz rządowych i samorządowych w realizowaniu i kreowaniu polityki na rzecz osób niepełnosprawnych. Zasady tej współpracy określone zostały w różnych aktach prawnych, m.in. także w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr 123, poz.776 z późn.zm.). Współpraca ta realizowana była w różnych formach, zarówno poprzez udział przedstawicieli organizacji pozarządowych w takich organach jak Krajowa Rada Konsultacyjna do Spraw Osób Niepełnosprawnych (stanowiąca forum współdziałania organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych, pełniąca funkcję doradcą dla Pełnomocnika Rządu d/s Osób Niepełnosprawnych); wojewódzkie i powiatowe społeczne rady do spraw osób niepełnosprawnych (będące organami opiniodawczo-doradczymi odpowiednio marszałków województw i starostów), Rada Nadzorcza Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

oraz udział w powoływanych przy oddziałach terenowych PFRON komisjach opiniujących wnioski składane przez osoby niepełnosprawne w ramach programów celowych realizowanych ze środków Funduszu, jak też wzajemne uczestnictwo w sympozjach, seminariach, konferencjach, spotkaniach konsultacyjnych oraz zlecanie organizacjom wykonywania zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

Tak jak w latach ubiegłych, w ramach w/w współpracy oraz w celu realizacji prawa osób niepełnosprawnych do konsultowania wszelkich projektów aktów prawnych ich dotyczących, projekt nowelizacji ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz projekty aktów wykonawczych do niej przekazywane były do konsultacji związkom zawodowym, organizacjom pracodawców, a także organizacjom pozarządowym reprezentowanym w Krajowej Radzie Konsultacyjnej (np. Polski Związek Niewidomych, Polski Związek Głuchych, Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem, Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym). Także projekty te były publikowane na stronie internetowej Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, co umożliwiało zgłaszanie uwag i propozycji zarówno przez indywidualne osoby niepełnosprawne, jak również organizacje pozarządowe zrzeszające te osoby lub działające na ich rzecz. Powyższe sprzyjało szerokiej konsultacji społecznej zważywszy, że forma ta stosowana była przez wszystkie ministerstwa.

Nadmienić także należy, iż rozwijająca się od lat współpraca władz publicznych z organizacjami pozarządowymi oraz liczne postulaty przedstawicieli tych organizacji wskazywały na konieczność wprowadzenia ustawowych rozwiązań dotyczących m.in. pozycji tych organizacji w realizacji zadań publicznych. Dlatego też podjęta została przez stronę rządową inicjatywa ustawodawcza i z dniem 29 czerwca 2003 roku weszła w życie ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. Nr 96, poz. 873) regulująca zasady:

- prowadzenia działalności pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe i korzystania z tej działalności przez organy administracji publicznej w celu wykonywania zadań publicznych
- uzyskiwania przez organizacje pozarządowe statusu organizacji pożytku publicznego oraz funkcjonowania organizacji pożytku publicznego (status taki organizacje mogą uzyskać od 1 stycznia 2004 r.),
- sprawowania nadzoru nad prowadzeniem działalności pożytku publicznego.

W listopadzie 2003 r. – na podstawie art. 36 przedmiotowej ustawy – powołana została Rada Działalności Pożytku Publicznego stanowiąca organ opiniotwórczo-doradczy oraz pomocniczy ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego. Do zadań Rady między innymi należy:

- 1) wyrażanie opinii w sprawach dotyczących stosowania ustawy,
- 2) wyrażanie opinii o rządowych projektach aktów prawnych dotyczących działalności pożytku publicznego oraz wolontariatu,
- 3) udzielanie pomocy i wyrażanie opinii w przypadku sporów między organami administracji publicznej a organizacjami pożytku publicznego,
- 4) zbieranie i dokonywanie analizy informacji o prowadzonych kontrolach i ich skutkach,

- 5) wyrażanie opinii w sprawach zadań publicznych, zlecenia tych zadań do realizacji przez organizacje pozarządowe oraz rekomendowanych standardów realizacji zadań publicznych.

Kadencja Rady trwa 3 lata, a w jej skład wchodzi:

- pięciu przedstawicieli organów administracji rządowej i jednostek im podległych lub przez nie nadzorowanych,
- pięciu przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego,
- dziesięciu przedstawicieli organizacji pozarządowych, związków i porozumień organizacji pozarządowych oraz stowarzyszeń jednostek samorządu terytorialnego, osób prawnych i jednostek organizacyjnych działających na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego.

10. Prawo do pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb

Zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do dóbr w zakresie kultury, sportu, turystyki i rekreacji w dużej mierze uwarunkowane jest od spójnych i systematycznych działań podmiotów usytuowanych na każdym szczeblu administracji państwowej. Należy podkreślić, że w sytuacji, gdy znaczna część obowiązków administracji centralnej została przekazana na poziom regionalny i lokalny, zmieniła się również rola poszczególnych organów administracji centralnej w działaniach w tych obszarach. Polega ona głównie na kreowaniu i wytyczaniu kierunków polityki w przedmiotowych obszarach, natomiast inspirowanie przedsięwzięć zależy od inicjatyw i wzajemnej współpracy podmiotów zlokalizowanym na szczeblu regionalnym i lokalnym.

Szczególną rolę pełniły tu różnego rodzaju organizacje i instytucje, które zajmują się zarówno promocją twórczości i osiągnięć osób niepełnosprawnych w sferze np. kultury i sportu, jak i organizowaniem różnego rodzaju imprez, w których biorą udział osoby niepełnosprawne. Przedsięwzięcia te, mają duże znaczenie integracyjne, dlatego też potrzebne jest ich stałe i konsekwentne wspieranie.

Do głównych realizatorów tego prawa usytuowanych na szczeblu administracji centralnej należały: Ministerstwo Kultury, Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej.

Ministerstwo Kultury, tak jak i w latach poprzednich, wspierało inicjatywy promujące twórczość osób niepełnosprawnych. Dofinansowało na kwotę 175.000 zł przedsięwzięcia typu: warsztaty, plenery, różnego rodzaju konkursy organizowane dla osób niepełnosprawnych, w tym:

- IX Ogólnopolską Wystawę Twórczości Artystycznej „Sprawnych Inaczej” – zrealizowaną przez Fundację Zdrowie Publiczne (25.000 zł),

- V Ogólnopolski Konkurs Plastyczny dla dzieci i młodzieży z wadami słuchu pt. „...więc chodź pomaluj mój świat...” - zorganizowaną przez Stowarzyszenie Pomocy Niesłyszącym „Słyszę Serce” (8.500 zł),
- Międzynarodowy Przegląd Twórczości Artystycznej Niepełnosprawnych w ramach programu „Teatr Życia” – zorganizowany przez Centrum Rehabilitacji (20.000 zł),
- Twórcze Oblicze Niepełnosprawności – imprezę zorganizowaną przez Fundację Fuga Mundi (11.000 zł),
- imprezę Międzynarodowym Nieprzetartym Szlakiem 2003 – zorganizowaną przez Rekreacyjny Klub Nieprzetartego Szlaku (40.000 zł),
- Warsztaty z zakresu arteterapii dla głuchoniewidomych – zorganizowane przez Towarzystwo Pomocy Głuchoniewidomym (30.000 zł),
- XVII Ogólnopolski Konkurs Fotograficzny dla Niesłyszących i V Ogólnopolski Warsztat Malarski Niesłyszących – zorganizowane przez Polski Związek Głuchych (15.000 zł),
- XXVII Ogólnopolski Plener Meblarski „Hajnówka 2003” – realizator Stowarzyszenie Twórcze Studio Form Wzorniczych „Hajnówka” (4.000 zł).
- IX Warszawską Olimpiadę Młodzieży Niepełnosprawnej – realizator Stowarzyszenie Pomocy Rehabilitacji i Turystyki Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej „Promocja” (20.000 zł),

Ponadto przyznano Bibliotece Centralnej Polskiego Związku Niewidomych 1.481.000 zł z rezerwy budżetowej na dofinansowanie zadania w zakresie prowadzenia Biblioteki i 300.000 zł ze środków specjalnych na jej utrzymanie. Z jej usług korzystają czytelnicy z dysfunkcją narządu wzroku. Biblioteka posiada filię w Łodzi oraz 117 punktów na terenie całego kraju, zlokalizowanych przede wszystkim w bibliotekach wojewódzkich. Ogółem z placówek tych korzystało w 2003 r. ponad 9 tysięcy czytelników.

Działania na rzecz osób niepełnosprawnych realizowane były także w jednostkach podległych i nadzorowanych przez Ministra Kultury, a mianowicie:

- w Bibliotece Narodowej, która zapewnia osobom niepełnosprawnym cały wachlarz ułatwień w dostępie do zbiorów (dysponuje m.in. autolektorem dla osób niewidomych, gmach wyposażony jest w podjazdy, windy) organizowane były wystawy twórczości osób niepełnosprawnych pn. „Żyjemy wśród Was”.

- w muzeach przygotowywano i realizowano specjalne programy zwiedzania dla osób niepełnosprawnych, dostosowane do rodzaju niepełnosprawności i możliwości percepcji zwiedzających oraz organizowano wystawy prac twórców niepełnosprawnych. Przykładem takich działań były:

- Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce, podobnie jak w latach ubiegłych, zorganizowało we współpracy z Fundacją Sztuki Osób Niepełnosprawnych kilkudniowe, podziemne plenery malarskie w kopalni soli dla amatorów i profesjonalistów sztuki niepełnosprawnych, a poplenerowa wystawa eksponowana była w pomieszczeniach muzealnych,
- Muzeum Zamkowe w Malborku przygotowało wystawę „Blżej Zamku” adresowaną do osób niewidomych, na której prezentowano makiety zamku krzyżackiego i eksponaty przystosowane do „oglądania” rękami,

- Muzeum Sztuki w Łodzi, przy współpracy z Polską Akcją Humanitarną i Ośrodkiem Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci Słabowidzących kontynuowało w roku 2003 program „Galeria dotyku”,
- Muzeum Narodowe w Warszawie kolejny raz zorganizowało wystawę prac artystów malujących nogami i ustami, w roku 2003 miała ona charakter międzynarodowy.

Należy jednocześnie przypomnieć, że w placówkach muzealnych osoby niepełnosprawne zwolnione są z opłat za wstęp i przyjmowane są poza kolejnością.

Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych realizowały również większe biblioteki publiczne na terenie kraju, w których tzw. ośrodki czytelnictwa dla osób niepełnosprawnych udostępniają książki brailowskie, książki nagrane na kasetach i CD, książki pisane dużą czcionką oraz o specjalnym układzie treści. Na uwagę zasługuje wielostronna działalność na rzecz różnych grup osób niepełnosprawnych prowadzona przez nowo utworzoną Śląską Bibliotekę Terapeutyczną w Katowicach, a także działalność Ośrodka Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych w Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu, w którym realizowano specjalne programy pracy z osobami niepełnosprawnymi, doradztwo dla innych bibliotek, konferencje, szkolenia.

Uczestnictwo osób niepełnosprawnych w kulturze fizycznej to dziedzina, którą Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu traktowało ze szczególną uwagą, zważywszy, że aktywność ruchowa, a sportowa w szczególności, zawiera wartości wzbogacające i przyspieszające proces rehabilitacji fizycznej, wpływa integrująco na środowisko osób niepełnosprawnych na wielu płaszczyznach.

Ministerstwo, poprzez dofinansowanie zadań realizowanych przez stowarzyszenia kultury fizycznej i organizacje pozarządowe, stwarzało warunki do udziału w kulturze fizycznej osób niepełnosprawnych.

W 2003 roku, w ramach współpracy ze stowarzyszeniami kultury fizycznej, zadania w zakresie sportu osób niepełnosprawnych zlecane były zgodnie z przyjętymi dziesięcioma priorytetowymi obszarami działań:

- uczestnictwo osób niepełnosprawnych w zajęciach sekcji sportowych i rekreacyjnych stowarzyszeń kultury fizycznej, realizujących zadania statutowe w zakresie sportu osób niepełnosprawnych,
- uczestnictwo osób niepełnosprawnych w imprezach sportowych, rekreacyjnych i integracyjnych,
- uczestnictwo sportowców niepełnosprawnych w szkoleniu centralnym, zgrupowaniach i konsultacjach,
- uczestnictwo sportowców niepełnosprawnych w Igrzyskach Paraolimpijskich, Mistrzostwach Świata, Europy i innych imprezach rangi międzynarodowej,
- realizacja poradnictwa i konsultacji medycznych oraz badań diagnostycznych sportowców niepełnosprawnych,
- prowadzenie zajęć sportowych oraz działalności szkoleniowej w sporcie osób niepełnosprawnych,
- uczestnictwo osób niepełnosprawnych w letnich i zimowych obozach sportowych,
- szkolenie trenerów, instruktorów, fizjoterapeutów, klasyfikatorów i wolontariuszy sportu osób niepełnosprawnych,
- promocja sportu osób niepełnosprawnych,

- zakup sprzętu sportowego.

W realizacji zadań dotyczących sportu i kultury fizycznej osób niepełnosprawnych, w 2003 roku Ministerstwo współpracowało ze 107 organizacjami. Zawarto 234 umowy na kwotę 21.244.996 zł. Łącznie zrealizowano ze środków Ministerstwa 1.376 zadań, w których uczestniczyło 109.849 osób. Ilość zrealizowanych zadań i uczestniczących w nich osób niepełnosprawnych w poszczególnych obszarach obrazuje poniższa tabela:

Nazwa zadania	Ilość zadań	Liczba uczestników
Uczestnictwo osób niepełnosprawnych w zajęciach sekcji sportowych i rekreacyjnych stowarzyszeń kultury fizycznej, realizujących zadania statutowe w zakresie sportu osób niepełnosprawnych	169	27.426
Uczestnictwo osób niepełnosprawnych w imprezach sportowych, rekreacyjnych i integracyjnych	413	65.657
Uczestnictwo sportowców niepełnosprawnych w szkoleniu centralnym, zgrupowaniach i konsultacjach	136	2.543
Uczestnictwo sportowców niepełnosprawnych w Igrzyskach Paraolimpijskich, Mistrzostwach Świata, Europy i innych imprezach rangi międzynarodowej	94	2.347
Realizacja poradnictwa i konsultacji medycznych oraz badań diagnostycznych sportowców niepełnosprawnych	49	568
Prowadzenie zajęć sportowych oraz działalności szkoleniowej w sporcie osób niepełnosprawnych	297	3.200
Uczestnictwo osób niepełnosprawnych w letnich i zimowych obozach sportowych	180	6.640
Szkolenie trenerów, instruktorów, fizjoterapeutów, klasyfikatorów i wolontariuszy sportu osób niepełnosprawnych	25	1.168
Promocja sportu osób niepełnosprawnych	10	300
Zakup sprzętu sportowego	3	
Razem:	1.376	109.849*

*udział uczestników w zadaniach powtarza się: np. w szkoleniu centralnym, imprezach sportowych, badaniach medycznych

Zadania realizowane były m.in. przez następujące organizacje pozarządowe: Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych "Start", Polskie Towarzystwo Społeczno-Sportowe "Sprawni-Razem", Polski Komitet Paraolimpijski, Polski Związek Tenisa na Wózkach, Stowarzyszenie "Olimpiady Specjalne-Polska", Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących "CROSS", Fundację Aktywnej Rehabilitacji, kluby sportowe Polskiego Związku Sportowego Głuchych, Polskie Stowarzyszenie Sportów Wózkowych, Polskie Stowarzyszenie Żeglarzy Niepełnosprawnych, Stowarzyszenie Jeździeckie Osób Niepełnosprawnych.

Działalność w zakresie uczestnictwa osób niepełnosprawnych w zajęciach sekcji sportowych i rekreacyjnych prowadziło 17 stowarzyszeń i 28 klubów sportowych Polskiego Związku Sportowego Głuchych, w zajęciach uczestniczyło 27.426 osób niepełnosprawnych. W ramach tego zadania wspierana była przez MENiS działalność podstawowych jednostek terenowych dużych organizacji o ogólnopolskim zasięgu funkcjonowania, a także mniejszych o zasięgu regionalnym. Program działania tych jednostek realizowany jest w wielu dyscyplinach sportu i obejmuje swoim zakresem

osoby z różnymi rodzajami schorzeń. Zajęcia prowadzone są w sekcjach systematycznie przez cały rok w wymiarze 2-3 razy tygodniowo po 2-3 godziny.

Poniższa tabela przedstawia stowarzyszenia, które prowadziły w roku 2003 całoroczną działalność w sekcjach:

Nazwa stowarzyszenia	Liczba oddziałów	Liczba uczestników
Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych "START"	41	4.194
Polskie Towarzystwo Społeczno-Sportowe "Sprawni-Razem"	16	7.966
Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących "CROSS"	31	2.573
Olimpiady Specjalne – Polska	18	9.804
Polski Związek Tenisa na Wózkach	10	120
Fundacja Aktywnej Rehabilitacji	14	680
Centrum Sportu, Aktywizacji i Rehabilitacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych	1	100
Łódzkie Towarzystwo Rehabilitacyjno-Sportowe Niepełnosprawnych	1	60
Klub Śląski Amazonek	1	100
Stowarzyszenie Jeździeckie Osób Niepełnosprawnych „Hippoland”	1	40
Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Łodygowice	1	78
Lubuskie Stowarzyszenie Inwalidów Narządu Ruchu	1	42
Śląski Klub Sportowców Niepełnosprawnych	1	28
Integracyjny Klub Sportowy „Syrena”	1	76
Polski Związek Towarzystw Wioślarskich	1	31
Milickie Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci i Osób Niepełnosprawnych	1	80
Stowarzyszenie Zabrzeńskiej Grupy Płetwonurków „Delfiny”	1	17
Kluby sportowe Polskiego Związku Sportowego Głuchych	28	1.437
Razem:	169	27.426

Uczestnictwo osób niepełnosprawnych w imprezach sportowych, rekreacyjnych i integracyjnych, to kolejne zadanie realizowane przez organizacje pozarządowe w ramach współpracy z Ministerstwem Edukacji Narodowej i Sportu. W roku 2003 zorganizowano 413 imprez o charakterze sportowym, sportowo-rekreacyjnym i masowych imprez integracyjnych, w których udział wzięło 65.657 osób. Odbyło się szereg imprez rangi Mistrzostw Polski w różnych dyscyplinach sportu, m.in.: w tenisie na wózkach, w brydżu niewidomych, w szachach niewidomych, w podnoszeniu ciężarów, w lekkiej atletyce, w szermierce na wózkach. Zorganizowano także imprezy krajowe, ogólnopolskie i regionalne o charakterze sportowo-rekreacyjnym, w tym imprezy integracyjne, takie jak: spartakiady, olimpiady, turnieje i festyny itp. Imprezy te organizowane były przez stowarzyszenia w obrębie jednej lub wielu dyscyplin sportu, w których udział mogli brać wszyscy chętni, niezależnie od stopnia niepełnosprawności, rodzaju schorzenia, środowiska społecznego i wieku.

W ramach *uczestnictwa sportowców niepełnosprawnych w szkoleniu centralnym, zgrupowaniach i konsultacjach* zrealizowano ogółem 36 zadań,

w których udział wzięło ponad 2500 sportowców niepełnosprawnych. Zadanie to dotyczyło przede wszystkim członków kadry narodowej biorących udział w przygotowaniach do imprez sportowych rangi Mistrzostw Europy, Mistrzostw Świata i Igrzysk Paraolimpijskich. Szkoleniem centralnym zawodników zajmowały się: Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych "START", Polskie Towarzystwo Społeczno-Sportowe "Sprawni-Razem", Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „CROSS”, Polski Związek Tenisa na Wózkach, Polski Związek Bilardowy, Fundacja Aktywnej Rehabilitacji, Polskie Stowarzyszenie Żeglarzy Niepełnosprawnych. Organizacje, w ramach działalności programowej, prowadziły obozy sportowe, zgrupowania oraz konsultacje w różnych dyscyplinach sportu. Celem zgrupowań i konsultacji szkoleniowych była nauka i poprawa umiejętności techniczno-taktycznych zawodników, sprawdzian efektów szkolenia w klubach, a także wykorzystanie wiedzy i doświadczenia kadry trenersko-instruktorskiej.

Uczestnictwo sportowców niepełnosprawnych w Igrzyskach Paraolimpijskich, Mistrzostwach Świata, Europy i innych imprezach rangi międzynarodowej. Ponad 2.300 sportowców niepełnosprawnych wzięło udział w 94 imprezach rangi międzynarodowej.

W poniższej tabeli zaprezentowano sukcesy medalowe sportowców niepełnosprawnych na imprezach rangi mistrzowskiej w podziale na przynależność organizacyjną:

Lp	Rodzaj imprezy	Medal złoty	Medal srebrny	Medal brązowy	Razem
Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych „START”					
1	Mistrzostwa Świata w narciarstwie biegowym i biathlonie	3	3		6
2	Mistrzostwa Świata w łucznictwie	1		3	4
3	Mistrzostwa Świata w maratonie	1			1
4	Mistrzostwa Europy w lekkiej atletyce	10	13	10	33
5	Mistrzostwa Europy w tenisie stołowym	2	2	2	6
6	Mistrzostwa Europy w podnoszeniu ciężarów	3	4	4	11
7	Mistrzostwa Europy w szermierce na wózkach	10	5	9	24
8	Mistrzostwa Europy w tańcu na wózkach	1	1	2	4
Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących „CROSS”					
9	Mistrzostwa Świata w szachach			1	1
10	Mistrzostwa Europy w kolarstwie		1		1
Polskie Towarzystwo Społeczno-Sportowe „Sprawni-Razem”					
11	Mistrzostwa Świata w lekkiej atletyce	20	10	5	35
12	Mistrzostwa Świata w narciarstwie biegowym	4	2	1	7
13	Halowe Mistrzostwa Świata w lekkiej atletyce	18	8	5	31
14	Mistrzostwa Świata w tenisie stołowym	1	3	3	7
15	Mistrzostwa Europy w tenisie ziemnym	5	3	2	10

16	Mistrzostwa Europy w piłce nożnej			1	1
17	Mistrzostwa Europy w koszykówce		1	1	2
	Razem:	79	56	49	184

Zadanie pt. *Poradnictwo i konsultacje medyczne oraz badania diagnostyczne sportowców niepełnosprawnych* zrealizowane było poprzez badania diagnostyczno-wydolnościowe, kwalifikujące osoby niepełnosprawne do uprawiania różnych dyscyplin sportu i aktywności ruchowej. W roku 2003 badaniami objęto 568 sportowców niepełnosprawnych, przede wszystkim członków kadry narodowej uczestniczących w programie przygotowań do Igrzysk Paraolimpijskich. badania.

W ramach zadania *prowadzenie zajęć sportowych oraz działalności szkoleniowej w sporcie osób niepełnosprawnych* kontynuowano realizację programu „Animator sportu osób niepełnosprawnych”, którego celem było m.in.:

- zwiększenie aktywności i efektywności działań stowarzyszeń kultury fizycznej poprzez rozwijanie sportu osób niepełnosprawnych,
- łagodzenie ujemnych skutków czasowego odłożenia realizacji zwiększonego wymiaru obowiązku zajęć wychowania fizycznego,
- wspomaganie działalności klubów w zakresie rozwoju sportu osób niepełnosprawnych poprzez wdrożenie systemu motywacyjnego dla wyróżniających się animatorów sportu osób niepełnosprawnych,
- aktywizacja lokalnych struktur samorządu terytorialnego poprzez współpracę i współfinansowanie działalności animatorów sportu osób niepełnosprawnych.

W I półroczu, koordynatorem i realizatorem programu było stowarzyszenie kultury fizycznej „Olimpiady Specjalne – Polska” i jego 15 oddziałów regionalnych. Wpłynęło 105 wniosków z 33 stowarzyszeń z 15 województw. Natomiast w II półroczu realizatorem został Szkolny Związek Sportowy, a koordynatorem jego wojewódzkie oddziały. Program realizowany był w 16 województwach przy udziale 221 animatorów sportu osób niepełnosprawnych i uczestnictwie około 3,2 tys. osób niepełnosprawnych. Programem objęte były dzieci z upośledzeniem umysłowym, porażeniem mózgowym, niepełnosprawnością ruchową, niewidome i niedowidzące, głuche i niedosłyszające.

Trenerzy koordynatorzy przygotowań paraolimpijskich – w ramach tego zadania zapewniona jest także stała współpraca z trenerami-koordynatorami przygotowań do Igrzysk Paraolimpijskich. Kontrakty trenerskie podpisano z 11 trenerami Polskiego Związku Sportu Niepełnosprawnych „START” i 2 trenerami Polskiego Związku Tenisa na Wózkach. Trenerzy opracowują kalendarze programów paraolimpijskich oraz odpowiadają za bezpośrednią realizację programów szkolenia i jego prawidłowy przebieg.

Uczestnictwo osób niepełnosprawnych w letnich i zimowych obozach sportowych – ogółem odbyło się 180 obozów dla 6.640 dzieci i młodzieży z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Organizatorami było łącznie 31 stowarzyszeń kultury fizycznej o zasięgu ogólnokrajowym, prowadzących działalność w obszarze sportu osób niepełnosprawnych, a także stowarzyszeń o regionalnym zasięgu działania, organizujących dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej sportowe obozy o charakterze integracyjnym.

W szkoleniu trenerów, instruktorów, fizjoterapeutów, klasyfikatorów i wolontariuszy sportu osób niepełnosprawnych wzięło udział 1.168 osób. Odbyły się szkolenia w zakresie organizacji zawodów sportowych, szkolenia trenerów kadry paraolimpijskiej, szkolenia dla trenerów i instruktorów w różnych dyscyplinach sportu, konsultacje klasyfikatorów sportu, konferencje szkoleniowe, kursy dla animatorów sportu osób niepełnosprawnych, szkolenia kadr klubowych, szkolenia sędziów.

Zadania związane z *promocją sportu osób niepełnosprawnych* realizowało 10 organizacji (Polski Komitet Paraolimpijski, Polski Związek Sportu Niepełnosprawnych „START”, Polskie Towarzystwo Społeczno-Sportowe „Sprawni-Razem”, Stowarzyszenie „Olimpiady Specjalne – Polska”, Polski Związek Tenisa na Wózkach, Fundacja Aktywnej Rehabilitacji, Fundacja „Edukacja i Przyszłość”, Stowarzyszenie Producentów i Dziennikarzy Radiowych, Fundacja na Rzecz Aktywności Niepełnosprawnych, Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu). W ramach tego zadania:

- opracowane i wydane zostały materiały dydaktyczne i promocyjne w zakresie kultury fizycznej osób niepełnosprawnych, foldery, poradniki, kalendarze, kasety szkoleniowe i biuletyny upowszechniające aktywność sportową osób niepełnosprawnych,
- zorganizowano międzynarodową konferencję naukowo-metodyczną „Sport w integracji z niepełnosprawnymi we wspólnej Europie” poświęconą sportowi i kulturze fizycznej osób niepełnosprawnych,
- odbyło się międzynarodowe sympozjum „Sport dzieci i młodzieży oraz osób sprawnych inaczej w środowisku lokalnym”,
- zrealizowano cykl audycji radiowych poświęconych problemom osób niepełnosprawnych,
- zakupiono 1.400 egzemplarzy „Magazynu olimpijskiego”, którego dystrybucję prowadził Polski Komitet Paraolimpijski (w każdym numerze udostępnione są 2 strony poświęcone prezentacji sportu paraolimpijskiego).

W roku 2003 wprowadzono nowe zadanie pt. *zakup sprzętu sportowego*. Umowy związane z jego realizacją zawarto z Polskim Związkiem Sportu Niepełnosprawnych „START”, Stowarzyszeniem Olimpiady Specjalne – Polska, Polskim Towarzystwem Społeczno-Sportowym „Sprawni-Razem”, Polskim Związkiem Tenisa na Wózkach, Rzeszowskim Klubem Sportowym Głuchych. Zakupiono sprzęt dla sportowców niepełnosprawnych, niezbędny do prawidłowej realizacji zadań w różnych dyscyplinach sportu: szermierka na wózkach, strzelectwo, goalball, tenis stołowy, narciarstwo biegowe, narciarstwo zjazdowe, pływanie, podnoszenie ciężarów, lekka atletyka, łucznictwo, koszykówka na wózkach, piłka siatkowa stojąc, tenis na wózkach.

Wśród zadań realizowanych przez Ministerstwo w 2003 roku na rzecz sportowców niepełnosprawnych ważne znaczenie miało *tworzenie warunków do korzystania ze świadczeń przysługujących sportowcom*, tj. obejmowanie pomocą stypendialną sportowców uzyskujących bardzo dobre wyniki w rywalizacji międzynarodowej oraz nagradzanie zawodników i trenerów za wybitne osiągnięcia sportowe i w pracy szkoleniowej.

Stypendiami objęto 113 zawodników niepełnosprawnych (121 w 2002 r.) – członków kadry narodowej uczestniczących w realizacji programu

przygotowań do Igrzysk Paraolimpijskich, w 11 dyscyplinach sportu. Byli to zawodnicy zrzeszeni w Polskim Związku Sportu Niepełnosprawnych „START”, Polskim Towarzystwie Społeczno-Sportowym „Sprawni-Razem” oraz w Polskim Związku Tenisa na Wózkach.

Nagrody za osiągnięcie wysokich wyników sportowych przyznano 95 sportowcom (analogicznie jak w roku 2002), którzy zdobyli medale podczas imprez rangi Mistrzostw Świata i Mistrzostw Europy, 61 trenerów otrzymało nagrody za osiągnięcia w pracy szkoleniowej (o 5 więcej niż w 2002 r.).

Ministerstwo Środowiska poinformowało, że zadania w zakresie turystyki i rekreacji osób niepełnosprawnych realizowane były przez Krajowy Zarząd Parków Narodowych, w tym Parki Narodowe oraz Dyрекcję Generalną Lasów Państwowych. Głównym celem tych działań było umożliwienie osobom niepełnosprawnym dostępu do obiektów i uczestnictwa w organizowanych imprezach, poprzez:

- zwalnianie z opłat lub stosowanie biletów ulgowych za wstęp do wszystkich obiektów na terenie parków narodowych,
- organizowanie spotkań i zajęć integracyjno-dydaktycznych, imprez o charakterze edukacyjnym (typu: prelekcje, pogadanki, filmy, konkursy, zabawy, ogniska itp.),
- udostępnianie dróg i szlaków turystycznych, punktów i platform widokowych, kładek, ścieżek i obiektów edukacyjnych, w tym także ośrodków dydaktycznych i muzealnych, poprzez budowę barierek asekuracyjnych, wjazdów, podjazdów ułatwiających i umożliwiających poruszanie się na wózkach inwalidzkich,
- dostosowanie obiektów sanitarnych i instalowanie dźwigów osobowych.

Wśród działań podejmowanych przez Krajowy Zarząd Parków Narodowych i Parki Narodowe należy wymienić:

- Białowiecki Park Narodowy - w Białowieży zorganizowano przy współpracy ze Stowarzyszeniem na Rzecz Niepełnosprawnych „Nike” z Białegostoku Podlaski Plener Twórców Niepełnosprawnych, w Muzeum Białowieckim zainstalowano platformę dla wózków inwalidzkich,
- w Babogórskim Parku Narodowym zintensyfikowano działania informacyjne o możliwości skorzystania z oferty Ośrodka Edukacyjnego Parku, skierowanej do osób z dysfunkcją wzroku, na temat wystawy wykorzystującej elementy dotykowe,
- Bieszczadzki Park Narodowy – organizowano hipoterapię na koniach huculskich dla niepełnosprawnych dzieci,
- Karkonoski Park Narodowy i Magurski Park Narodowy - przystosowano nowo wybudowany Ośrodek Informacyjno-Edukacyjny wraz z Muzeum do zwiedzania przez osoby niepełnosprawne,
- Narwiański Park Narodowy - rozbudowano kładkę edukacyjną, umożliwiając osobom niepełnosprawnym dostęp do zwiedzania,
- Roztoczański Park Narodowy - rozpoczęto realizację projektu udostępniania dla osób niepełnosprawnych ścieżki przyrodniczej o długości 6,5 km .

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych i jej podległe jednostki realizowały takie działania, jak:

- współpracowano z instytucjami i stowarzyszeniami zajmującymi się problematyką osób niepełnosprawnych, z udziałem których

zorganizowano m.in. cykle edukacyjne na terenach leśnych i warsztaty terapii zajęciowej,

- zmodernizowano ścieżki ekologiczne, a także trasy spacerowe w celu korzystania z nich przez osoby niepełnosprawne,
- wydawano osobom niepełnosprawnym specjalne zezwolenia umożliwiające wejście i wjazd do lasu.

W 2003r. zagadnienia związane z kształtowaniem turystyki krajowej i tworzeniem mechanizmów regulujących ten rynek, realizowane były w Ministerstwie Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej. Nie wprowadzono nowych rozwiązań legislacyjnych mających wpływ na kształtowanie się turystyki osób niepełnosprawnych. Natomiast, w wyniku nowelizacji rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 8 sierpnia 2002 r. w sprawie obiektów hotelarskich i innych obiektów, w których są świadczone usługi hotelarskie (Dz.U. Nr 142, poz.1190), właściciele obiektów hotelarskich, które działały w dniu wejścia w życie tego rozporządzenia (tj. w dniu 21.09.2002 r.)– mieli obowiązek do dnia 1 stycznia 2004 r. dostosować te obiekty do potrzeb osób niepełnosprawnych. Ponadto, przy wsparciu ze środków Ministerstwa :

- opublikowano pracę p. Teresy Skalskiej pt. "Turystyka Osób Niepełnosprawnych – ograniczenia i możliwości rozwoju" (12.000 zł),
- wydano raport „Urządzenia w obiektach noclegowych dla osób niepełnosprawnych fizycznie” opracowany na podstawie przeprowadzonego badania pt. „Infrastruktura turystyczna” (10.000 zł),
- dofinansowano zorganizowany przez Zarząd Główny PTTK Ogólnopolski Sejmik poświęcony turystyce osób niepełnosprawnych (5.000 zł),
- współuczestniczono w organizacji konkursu zorganizowanego pod patronatem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej dla obiektów hotelarskich pn. „Hotel bez barier” (18.200 zł).

Wydatkowano na powyższe cele - 45.200 zł.

Rok 2003 był drugim rokiem, w którym dofinansowanie sportu kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych realizowane było przez jednostki samorządu powiatowego. O dofinansowanie mogły ubiegać się osoby prawne i jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, działające co najmniej przez okres 2 lat (przed dniem złożenia wniosku) na rzecz osób niepełnosprawnych, a które udokumentowały zapewnienie odpowiednich warunków technicznych, lokalowych i części środków na realizację zadania.

W ramach tego zadania organizatorzy przedsięwzięć złożyli - w skali kraju 4.136 wniosków na kwotę 26.937.943 zł.

Starostowie podpisali 2.302 umowy na kwotę 8.949.113 zł, natomiast faktyczne wykorzystanie środków PFRON na ten cel wyniosło 8.520.428 zł w ramach 2.289 realizowanych umów. Z kwoty tej 3.127.494 zł przekazano na rzecz dzieci i młodzieży niepełnosprawnej natomiast na sport, kulturę i turystykę na terenach wiejskich przekazano – 1.223.464 zł.

Należy zaznaczyć, że w roku 2003 na dofinansowanie tego zadania wykorzystano prawie trzykrotnie więcej środków niż w roku 2002 (3.112.350 zł).

Dofinansowanie działań na rzecz sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych ze środków PFRON odbywało się również w ramach

programu celowego „PARTNER - wspieranie zadań realizowanych przez organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych”, który realizowany był w Biurze i oddziałach PFRON.

- W Biurze Funduszu – w wyniku decyzji podjętych przez Zarząd PFRON zawarto umowy z 28 organizacjami pozarządowymi o ogólnopolskim zasięgu działania na łączną kwotę 25.963.967 zł, z kwoty tej na dofinansowanie imprez sportowych, kulturalnych, rekreacyjnych przeznaczono 1.373.274 zł.
- W oddziałach Funduszu przeznaczono dla organizacji pozarządowych o lokalnym zasięgu działania środki w wysokości - 12.493.800 zł, z tego na zadania z zakresu sportu, kultury i rekreacji przeznaczono kwotę w wysokości 1.025.767 zł.

W ramach programu „PAPIRUS – wspieranie publikacji i wydawnictw dotyczących problematyki osób niepełnosprawnych” dofinansowano koszty związane z publikacją, dystrybucją, kolportażem różnego rodzaju wydawnictw np. wydawnictw periodycznych, książek popularnonaukowych i literatury pięknej (np. pisanych pismem Braille’a), broszur, informatorów, poradników i materiałów instruktażowych - w formie drukowanej, dyskietek, płyt CD lub audiowizualnych nośników informacji.

- W Biurze Funduszu wydatkowano na ten cel 2.614.768 zł. Dofinansowanie otrzymało 46 podmiotów przeznaczając środki na 68 publikacji, w tym 32 czasopisma, 5 wydawnictw książkowych, 17 przewodników, poradników, informatorów, broszur, kalendarzy, 8 wydawnictw internetowych oraz 2 cykle programów telewizyjnych i 2 filmy fabularno-dokumentalne.
 - W oddziałach PFRON wydatkowano na powyższy cel 763.955 zł.
- Łącznie Biuro i oddziały PFRON wydatkowały na różnego rodzaju wydawnictwa 3.378.723 zł.

Ponadto, w 2003 r. szereg przedsięwzięć z zakresu kultury i sportu dofinansowanych zostało w ramach „Programu finansowania obchodów Europejskiego Roku Osób Niepełnosprawnych”. O wsparcie finansowe w ramach tego programu mogły ubiegać się organizacje pozarządowe oraz jednostki samorządu terytorialnego, przeznaczając środki PFRON na organizację konferencji i seminariów, akcje promocyjne, a także na konkursy, wydawnictwa i różnego rodzaju imprezy – zgodnie z celami ERON.

- W Biurze Funduszu wydatkowano na ten cel środki w wysokości 4.827.745 zł dla 50 podmiotów.
- W oddziałach Funduszu wydatkowano 6.386.718 zł dla 351 realizatorów tego programu.

* * *

Zgodnie z art. 35a, ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123 poz. 776 z późn.zm.) władze lokalne są zobowiązane do opracowania i realizacji powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Zakres tego programu ma obejmować: rehabilitację społeczną, rehabilitację zawodową i zatrudnianie, przestrzeganie praw osób niepełnosprawnych. W odpowiedzi na pismo

Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, który zwrócił się do władz powiatowych z prośbą o przesłanie programów, do końca 2003 roku nadesłano informacje z około 60% powiatów. Po dokonaniu selekcji ostatecznie 173 programy zostały przeanalizowane.

Oceniając zadania zaplanowane przez powiaty w programach przez pryzmat zapisów Karty Praw Osób Niepełnosprawnych, można mówić wyłącznie o pewnych kierunkach, które wyznaczają sobie w tym zakresie władze lokalne. Nieuprawnione byłyby stwierdzenia odnoszące się stricte do praw osób niepełnosprawnych, gdyż właściwie nie znany jest wyjściowy poziom ich realizacji, który powinien być jednym z podstawowych elementów tworzenia programów – w ponad połowie analizowanych przypadków nie odniesiono się do jakiegokolwiek diagnozy sytuacji osób niepełnosprawnych w powiecie, w tym do oceny stopnia realizacji ich praw wynikających z ustawy zasadniczej oraz innych aktów prawnych.

W zdecydowanej większości programów (ponad 85%) uwzględnione zostały działania związane z rehabilitacją społeczną. Były to przede wszystkim zadania mające pomóc osobom niepełnosprawnym w ich drodze do samodzielności (np. szkolenie orientacji przestrzennej dla osób niewidomych) oraz zapewniające im wsparcie, głównie psychiczne, m.in. poprzez udział w spotkaniach grup terapeutycznych. Równie często – w 82% przypadków – odniesiono się do funkcjonowania osób niepełnosprawnych w środowisku bez barier, z czego w ok. 40% programów znalazły się zadania, których celem było przystosowanie budynków publicznych i infrastruktury, a w 25% – zadania, których celem była adaptacja transportu. Jednocześnie tylko 42% powiatów planowała przedsięwzięcia, które ułatwiłyby osobom niepełnosprawnym dostęp lub korzystanie z informacji oraz środków komunikacji międzyludzkiej.

W prawie 75% analizowanych programów władze lokalne decydowały się na podjęcie inicjatyw związanych z prawem osób niepełnosprawnych do pracy. Większość z zaplanowanych działań odnosiła się do otwartego rynku pracy oraz uwzględniała zarówno specyficzne potrzeby osób niepełnosprawnych, jak i warunki na lokalnym rynku pracy. Przykładami takich działań mogą być: promowanie szkoleń w kwalifikacjach zgodnych z kierunkami rozwoju lokalnego, organizowanie przedsięwzięć (giełdy pracy, spotkania) umożliwiających kontakty osób niepełnosprawnych z pracodawcami, opracowanie i popularyzacja wśród pracodawców pakietu informacyjnego na temat pomocy dla przedsiębiorców zatrudniających osoby niepełnosprawne.

W mniejszym niż można byłoby się spodziewać stopniu powiaty uwzględniły w swoich programach zadania związane z opieką medyczną (68%), zaspakajaniem potrzeb kulturalnych, sportowych itp. (57%) oraz edukacją (54%). W przypadku tego drugiego obszaru trudno też wnioskować, na ile realizacja zaprojektowanych działań przyczyni się do większego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu kulturalnym, sportowym i artystycznym lokalnej społeczności – w ponad połowie przypadków mamy tu do czynienia z imprezami zaprojektowanymi specjalnie dla osób niepełnosprawnych, a tylko 30% zadań za cel stawiała sobie ułatwienie dostępu do „źródeł” umożliwiających zaspokojenie tych potrzeb, na równi z resztą społeczeństwa.

Powiaty podejmowały również zadania związane z popularyzacją praw osób niepełnosprawnych, m.in. tych zawartych w Karcie, oraz działania, które można szeroko określić jako „lobbing” na rzecz niepełnosprawnych.

Były one skierowane zarówno do osób niepełnosprawnych, np. prowadzenie punktu dysponującego wszechstronną informacją na temat praw osób niepełnosprawnych, jak i do lokalnej społeczności, np. informowanie za pośrednictwem mediów lokalnych o różnych aspektach niepełnosprawności oraz organizowanie imprez integracyjnych. Takie propozycje pojawiły się w blisko 70% programów.

Reasumując: nadesłane programy odnosiły się do większości postanowień Karty Praw Osób Niepełnosprawnych, co stwarza nadzieję, że mogą być one sprawnym narzędziem ich realizacji. Jednocześnie wskazane wyżej braki oraz deklaracyjny charakter określonych w programach działań nie dają pełnej możliwości monitorowania podejmowanych przedsięwzięć i wystarczającej podstawy do wnioskowania o stopniu realizacji praw osób niepełnosprawnych zawartych między innymi w uchwale Sejmu RP z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych.

* * *

Niniejsza Informacja została sporządzona na podstawie:

- ✧ materiałów nadesłanych w 2004 roku przez poszczególne ministerstwa i urzędy centralne;
- ✧ sprawozdawczości Głównego Urzędu Statystycznego, Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej;
- ✧ sprawozdania z realizacji planu działalności i planu finansowego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2003 r.;
- ✧ analizy przepisów obowiązujących w 2003 r.;
- ✧ analizy powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych.

Dane dotyczące osób niepełnosprawnych

Tabl. 1. Osoby niepełnosprawne prawnie w Polsce w latach 2002 i 2003, w tys.

I. Według badania aktywności ekonomicznej ludności Polski (BAEL) - średniorocznie:	
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 15 lat i więcej w 2002 r.	4.298
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 15 lat i więcej w 2003 r.	4.175
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat) w 2002 r.	2.555
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat) w 2003 r.	2.462
II. Według Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań przeprowadzonego w 2002 r.:	
Osoby niepełnosprawne prawnie razem	4.450
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku poniżej 16 lat	135
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 15 lat i więcej	4.326
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku 16 lat i więcej	4.315
Osoby niepełnosprawne prawnie w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat):	2.608
w wieku mobilnym (18-44 lata)	680
w wieku niemobilnym (45-59/64)	1.928

Źródło: GUS - NSP 2002 i BAEL

Tabl. 2. Aktywność ekonomiczna osób niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej według stopnia niepełnosprawności, płci i miejsca zamieszkania w 2003 r. (średniorocznie)

Wyszczególnienie	Ogółem	Aktywni zawodowo			Współ- czynnik aktywno- ści zawo- dowej	Wskaź- nik zatrud- nienia	Stopa bezro- bocia
		razem	pracu- jący	bezro- botni			
		w tysiącach				w %	
OGÓŁEM	4.175	690	574	116	16,5	13,7	16,8
osoby mające orzeczenie:							
o znacznym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	936	34	28	6	3,7	3,0	17,5
o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	1.471	191	160	31	12,9	10,8	16,3
o lekkim stopniu niepełnosprawności lub równoważne	1.768	465	386	79	26,3	21,8	16,9
MEŻCZYŹNI	2.054	421	350	71	20,5	17,1	16,8
osoby mające orzeczenie:							
o znacznym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	414	19	15	.	4,6	3,7	.
o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	757	119	100	19	15,6	13,2	15,8
o lekkim stopniu niepełnosprawności lub równoważne	883	284	236	48	32,1	26,7	17,0
KOBIETY	2.121	269	223	45	12,7	10,5	16,9
osoby mające orzeczenie:							
o znacznym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	522	15	13	.	2,9	2,4	.

o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	714	72	60	12	10,1	8,4	17,0
o lekkim stopniu niepełnosprawności lub równoważne	885	182	151	31	20,5	17,0	16,9
MIASTA	2.501	371	279	93	14,8	11,2	25,1
osoby mające orzeczenie:							
o znacznym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	577	15	10	5	2,6	1,8	32,2
o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	939	114	87	27	12,1	9,2	24,0
o lekkim stopniu niepełnosprawności lub równoważne	986	243	182	61	24,6	18,5	25,0
WIEŚ	1.674	318	295	23	19,0	17,6	7,3
osoby mające orzeczenie:							
o znacznym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	359	19	18	.	5,3	5,0	.
o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub równoważne	533	77	73	.	14,4	13,6	.
o lekkim stopniu niepełnosprawności lub równoważne	782	222	204	18	28,4	26,1	8,0

. mniej niż 5 tys.- możliwy błąd losowy

źródło: GUS BAEL (średnia z 4 kwartałów 2003)

Tabl. 3. Struktura osób niepełnosprawnych bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy według czasu pozostawania bez pracy w końcu grudnia 2003

Wyszczególnienie	Razem	w miesiącach					
		do 1	1 - 3	3 - 6	6 - 12	12 - 24	pow.24
		w l. b.					
bezrobotni	69.778	4.881	8.622	8.033	10.692	12.973	24.577
poszukujący pracy, nie pozostający w zatrudnieniu	32.276	1.426	3.721	4.969	5.458	5.828	10.874
		w %					
bezrobotni	100	7,0	12,4	11,5	15,3	18,6	35,2
poszukujący pracy, nie pozostający w zatrudnieniu	100	4,4	11,5	15,4	16,9	18,1	33,7

źródło: sprawozdanie MPiPS-07, dane urzędów pracy

Tabl. 4. Ludność według wykształcenia w latach 2002 i 2003.

Wykształcenie	BAEL 2003 średniorocznie		BAEL IV kw. 2003	NSP 2002 ¹	
	Osoby sprawne	Osoby niepełnosprawne prawnie		Osoby sprawne	
	w wieku 15 lat i więcej			w wieku 25 lat i więcej	
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Wyższe	11,9	4,5	4,4	5,0	13,9
Policealne i średnie zawodowe	23,7	16,3	16,1	17,9	26,9
Średnie ogólnokształcące	9,5	6,1	6,7	6,6	7,5
Zasadnicze zawodowe	27,2	27,2	27,7	23,6	27,4
Podstawowe i niepełne podstawowe	27,7	46,0	45,0	46,9	24,2

źródło: GUS - NSP 2002 i BAEL

¹ Bez osób w wieku nieustalonym i wykształceniem nieustalonym

Tabl. 5. Zatrudnienie w zakładach pracy chronionej według województw w grudniu 2003 r.

Województwa	zatrudnienie w zpch, które nadesłały informacje do wojewodów		
	liczba zpch	zatrudnienie osób niepełnosprawnych	
		w osobach	w etatach
Ogółem	2.864	208.793,1	193.972,8
Dolnośląskie	245	27.005,9	24.327,7
Kujawsko-pomorskie	321	18.137,0	17.289,0
Lubelskie	53	4.188,3	3.940,4
Lubuskie	106	6.726,2	6.157,7
Łódzkie	205	18.238,0	16.354,6
Małopolskie	202	14.702,2	13.348,2
Mazowieckie	325	18.520,6	17.647,6
Opolskie	30	3.679,0	3.401,0
Podkarpackie	140	11.667,7	11.217,6
Podlaskie	45	3.663,3	3.402,3
Pomorskie	137	8.713,3	7.976,8
Śląskie	349	29.443,2	27.240,6
Świętokrzyskie	71	4.393,2	4.170,3
Warmińsko-Mazurskie	95	5.859,8	5.423,4
Wielkopolskie	479	30.379,6	28.798,8
Zachodniopomorskie	61	3.475,6	3.276,9

Źródło: informacje nadesłane do Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych przez urzędy wojewódzkie.

Dofinansowanie podmiotów i zadań w ramach współpracy Ministerstwa Zdrowia z organizacjami pozarządowymi w roku 2003.

I. Działalność związana z rehabilitacją i aktywizacją niepełnosprawnych dzieci i osób dorosłych

Lp	Organizacja	Adres	Zadanie	kwota dofinanso- wania w zł
1	Polski Związek Głuchych Zarząd Oddziału Mazowieckiego	ul. Białostocka 4 03-741 Warszawa	poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu (poradnia w Warszawie)	50.000
2			poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu (ośrodek w Radomiu)	48.000
3			znoszenie barier komunikacyjnych, szerzenie oświaty zdrowotnej przy udziale tłumaczy języka migowego (poradnia w Warszawie)	73.000
4			poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu (ośrodek w Siedlcach)	30.000
5	Polski Związek Głuchych Zarząd Oddziału Warmińsko - Mazurskiego	ul. Kętrzyńskiego 3/1 10-506 Olsztyn	poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu	20.000
6			ułatwienie kontaktu niesłyszącego pacjenta z lekarzem poprzez uczestnictwo tłumacza języka migowego w procesie leczenia i rehabilitacji	27.300
7	Polski Związek Głuchych Zarząd Oddziału Podlaskiego	ul. Dziesięciny 59 15-806 Białystok	poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu (poradnia w Suwałkach)	15.000
8			poradnictwo, szkolenia, terapia całej rodziny (ośrodek w Białymstoku)	20.000
9			poradnictwo i opieka nad osobami dorosłymi niesłyszącymi (ośrodek w Białymstoku)	25.000
10	Polski Związek Głuchych Zarząd Oddziału Śląskiego	ul. Pod Młynem 1B 40-310 Katowice	poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu (ośrodek w Bielsku - Białej)	20.000
11			poradnictwo i opieka nad osobami dorosłymi niesłyszącymi przy pomocy tłumaczy języka migowego (ośrodek w Katowicach)	65.000
12			poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu (ośrodek w Katowicach)	25.000
13			poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu (ośrodek w Częstochowie)	25.000
14	Polski Związek Głuchych Zarząd Oddziału Świętokrzyskiego	ul. Niska 6 25-317 Kielce	przygotowanie i wdrażanie systemu zbierania danych epidemiologicznych o osobach z dysfunkcją słuchu. Opracowanie nowoczesnego modelu rehabilitacji dorosłych inwalidów z dysfunkcją słuchu	25.400
15			poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu	25.000
16	Polski Związek Głuchych Zarząd Oddziału Małopolskiego	ul. Św. Jana 18 31-018 Kraków	poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu (poradnia w Krakowie)	40.000
17			poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu (ośrodek w Tarnowie)	25.000
18			poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu, podnoszenie umiejętności pracy z dziećmi (ośrodek w Nowym Sączu)	15.000
19			promocja, profilaktyka i ochrona zdrowia przy udziale tłumaczy języka migowego (poradnia w Krakowie)	50.000

20			poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu (ośrodek w Lublinie)	30.000
21	Polski Związek Głuchych Zarząd Oddziału Lubelskiego	ul. Leszczyńskiego 50 20-068 Lublin	poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu (ośrodek w Białej Podlaskiej)	20.000
22			aktywizacja niepełnosprawnych osób dorosłych z uszkodzonym słuchem przy udziale tłumaczy języka migowego (ośrodek w Lublinie)	40.000
23	Polski Związek Głuchych Zarząd Oddziału Kujawsko-Pomorskiego	ul. Bernardyńska 3 85-029 Bydgoszcz	poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu, tworzenie grup wsparcia (ośrodek w Bydgoszczy)	40.000
24			prowadzenie zajęć indywidualnych i grupowych na rzecz dorosłych inwalidów słuchu, pomoc w znoszeniu barier w komunikowaniu się osób niesłyszących z otoczeniem (ośrodek w Bydgoszczy)	76.650
25			poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu (poradnia w Toruniu)	40.000
26	Polski Związek Głuchych Zarząd Oddziału Zachodniopomorskiego	ul. Wojska Polskiego 91/93 70-481 Szczecin	poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu (ośrodek w Szczecinie)	35.000
27			poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu (poradnia w Koszalinie)	30.000
28			rehabilitacja społeczna i profilaktyka zdrowotna na rzecz osób dorosłych z wadą słuchu poprzez zajęcia rehabilitacyjne i terapeutyczne grupowe i indywidualne (ośrodek w Szczecinie)	14.000
29	Polski Związek Głuchych Zarząd Oddziału Pomorskiego	ul. Pniewskiego 8 80-246 Gdańsk	poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu (ośrodek w Gdańsku)	30.000
30			pomoc tłumaczy języka migowego w kompleksowej podstawowej, specjalistycznej rehabilitacji indywidualnej i grupowej niesłyszących osób dorosłych (ośrodek w Gdańsku)	42.000
31			wdrażanie rodzin dzieci do pracy terapeutycznej w domu, instruktaż rodziny (ośrodek w Słupsku)	35.000
32	Polski Związek Głuchych Zarząd Oddziału Lubuskiego	ul. Sikorskiego 13 65-454 Zielona Góra	poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu (ośrodek w Zielonej Górze)	25.000
33			poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu (ośrodek w Gorzowie Wielkopolskim)	25.000
34	Polski Związek Głuchych Zarząd Oddziału Dolnośląskiego	ul. Braniborska 2/10 53-680 Wrocław	poradnictwo i szkolenia dla rodziców i opiekunów dzieci z wadą słuchu	30.000
35			poradnictwo w sprawach socjalno-bytowych w zakresie rozwiązywania problemów życiowych przy udziale tłumaczy języka migowego	45.400
36	Polski Związek Głuchych Zarząd Oddziału Podkarpackiego	ul. Jana III Sobieskiego 3 35-002 Rzeszów	poradnictwo w zakresie kompleksowej i aktywnej rehabilitacji dorosłych niesłyszących przy udziale tłumaczy języka migowego	75.000
37	Polski Związek Głuchych Zarząd Oddziału Łódzkiego	ul. Nawrot 94/96 90-040 Łódź	podejmowanie działań zmierzających do zapobiegania inwalidztwu słuchu, pomoc w znoszeniu barier w komunikowaniu się osób niesłyszących	24.310
38	Polski Związek Głuchych Zarząd Oddziału Opolskiego	ul. 1 Maja 17/3 45-068 Opole	poradnictwo dla nauczycieli dzieci z wadą słuchu, zajęcia instruktażowe dla rodziców	35.000
39			poradnictwo dla niewidomych i ich rodzin	300.000

40	Polski Związek Niewidomych Zarząd Główny	ul. Konwiktorska 9 00-216 Warszawa	prowadzenie indywidualnej rehabilitacji i instruktażu nowoociemniałych w miejscu zamieszkania	91.000
41			rehabilitacja osób dorosłych z dysfunkcją wzroku i instruktaż rodzin	203.630
42			rehabilitacja i aktywizacja osób dorosłych z dysfunkcją wzroku	78 150
43			organizacja letniego turnusu rehabilitacyjno-integracyjnego dla młodzieży słabowidzącej i niewidomej z Polski i UE	23.760
44	Krajowe Towarzystwo Autyzmu	ul. Zygmunta Starego 1	obóz rehabilitacyjno-wspinaczkowy dla młodzieży autystycznej	6.840
45	Oddział w Szczecinie	70-504 Szczecin	wczesna diagnoza, terapia i rehabilitacja dzieci z autyzmem	51.100
46	Fundacja Hipoterapia	ul. Salwatorska 14 30-109 Kraków	program pomocy terapeutycznej dla dzieci niepełnosprawnych i ich rodzin	45.000
47	Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci Specjalnej Troski	Os. Kościuszkowców 13 62-020 Swarzędz	wsparcie rodzin przez organizowanie specjalistycznej opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym	23.000
48	Rzeszowski Klub Sportowy Głuchych	ul. Sobieskiego 3 35-002 Rzeszów	poradnictwo i aktywizacja osób niesłyszących	15.000
49	Caritas Archidiecezji Gnieźnieńskiej	ul. Orla Białego 20 62-200 Gniezno	szkolenia dla wolontariuszy oraz rodziców dzieci niepełnosprawnych	17.000
50	Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego	ul. Orla Białego 20 62-200 Gniezno	organizowanie turnusów rehabilitacyjnych	16.000
51	Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niesłyszących i Niedosłyszących "Człowiek - Człowiekowi"	ul. Pstrowskiego 1 01-943 Warszawa	prowadzenie rehabilitacji dzieci i młodzieży z uszkodzeniami i zaburzeniami narządu słuchu w ramach miniturnusów diagnostyczno-rehabilitacyjnych	11.500
52			szkolenia dla rodziców dzieci z uszkodzonym narządem słuchu - w tym z implantami ślimakowymi	15.000
53	Stowarzyszenie Św. Brata Alberta Dom dla Ludzi Starszych i Bezdomnych	ul. Al. Pokoju 7/25 42-207 Częstochowa	udzielanie porad rodzinom chorych na temat prawidłowej opieki nad ludźmi starszymi z niepełnosprawnością, zorganizowanie turnusu rehabilitacyjnego	47.200
54			opieka nad ludźmi przewlekle chorymi	28.600
55	Towarzystwo Pomocy Głuchoniewidomym	ul. Konwiktorska 9 00-216 Warszawa	warsztaty arteterapeutyczne pn. "Tworzenie w ciemności i ciszy"	28.520
56			organizowanie i prowadzenie zespołów aktywności społecznej dla osób głuchoniewidomych	44.140
57	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym	ul. Głogowa 2b 02-639 Warszawa	instruktaż dla rodziców dzieci z zaburzeniami rozwoju psychoruchowego, upośledzonych umysłowo oraz ze sprzężonymi kalectwami w wieku od 0 do 7 roku życia, prowadzony w formie treningów, warsztatów i sytuacji modelowych	300.000
58			domowy wideotrening komunikacji jako forma wspierania rodzin dzieci upośledzonych umysłowo oraz ze sprzężonymi kalectwami w Ośrodku Wczesnej Interwencji w Warszawie	12.960
59	Fundacja na rzecz umacniania więzi rodzinnych i społecznych SYNAPSIS	ul. Ondraszka 3 02-085 Warszawa	systematyczne przygotowanie rodzin do prowadzenia intensywnej rehabilitacji dziecka w domu; dostarczanie rodzinom wiedzy na temat autyzmu i potrzeb autystycznego dziecka poprawa stanu emocjonalnego, zdrowotnego i sytuacji społecznej rodziny	100.000
60	Towarzystwo Rozwoju Rodziny	ul. Sewerynow 4 00-331 Warszawa	Poradnictwo dla rodziców i opiekunów dzieci niepełnosprawnych umysłowo w zakresie problemów dojrzewania seksualnego	80.000
61	Stowarzyszenie na Rzecz Pomocy Społecznej w Augustowie	ul. Wojska Polskiego 1 16-300 Augustów	Zorganizowanie turnusu rehabilitacyjnego dla niepełnosprawnych dzieci i osób dorosłych	24 000
62	Międzynarodowe Stowarzyszenie Pomocy "SLYSZĘ SERCE"	ul. Skarbowa 28 91-473 Łódź	utworzenie bazy danych dzieci wymagających opieki specjalistycznej w zakresie wad słuchu, utworzenie grup wczesnej interwencji dla dzieci w wieku przedszkolnym, pogłębienie umiejętności współpracy rodziców z dzieckiem	7.850

63	Towarzystwo Pomocy Dzieciom i Młodzieży z Cukrzycą w Gliwicach	ul. Młyńska 17 44-100 Gliwice	realizacja turnusu rehabilitacyjnego dla dzieci i młodzieży z cukrzycą w 2003 roku	33.000
64	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym w Jastrowiu	ul. Kieniewicza 19 64-915 Jastrowie	szansa dla dziecka niepełnosprawnego - instruktaż dla rodziców i opiekunów dziecka niepełnosprawnego	10.000
65	Fundacja Ducha na Rzecz Rehabilitacji Naturalnej Ludzi Niepełnosprawnych	ul. Szosa Bydgoska 15 87-100 Toruń	rehabilitacja poprzez terapię konną, terenoterapię, terapeutyczne ćwiczenia wspinaczkowe, rehabilitacja społeczna realizowana w ramach turnusów rehabilitacyjnych oraz w programie realizowanym na bazie Fundacji	32.320
66	Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem Oddział Wojewódzki w Białymstoku	ul. Świętego Rocha 3 15-879 Białystok	rehabilitacja dzieci niepełnosprawnych hipoterapia	20.500
67	Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci i Młodzieży z Wadą Słuchu "USŁYSZĘĆ ŚWIAT"	ul. Zamiejska 17 m. 34 03-580 Warszawa	poradnictwo dla rodziców dzieci z uszkodzonym narządem słuchu w Ośrodku Terapii Rodzin Dzieci z Wadą Słuchu w Wołominie	4.340
68			poradnictwo i szkolenie na turnusie rehabilitacyjnym dla rodziców dzieci z wadą słuchu rozpoczynających rehabilitację	2.730
69			szkolenie dla rodziców i opiekunów dzieci z uszkodzonym narządem słuchu oraz młodzieży z wadą słuchu w zakresie "Technika mowy i higiena głosu"	2.000
70	Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem Oddział Wojewódzki w Szczecinie	ul. Niedziałkowskiego 16/1 70-403 Szczecin	pomoc osobom z wadami słuchu w minimalizowaniu skutków niepełnosprawności, umożliwiającą większą aktywność zawodową i społeczną	8.800
RAZEM				3.000.000

II. Działalność uwzględniająca różne formy pomocy osobom dotkniętym chorobami przewlekłymi oraz pomoc dla środowiska, w którym przebywają

Lp.	Organizacja	Adres	Zadanie	Kwota dofinansowania w zł
1	Śląski Zarząd Okręgowy PCK	ul. PCK 8 40-057 Katowice	szkolenie w zakresie świadczenia usług opiekuńczych osobom z zaburzeniami psychicznymi	10.250
2	Małopolski Zarząd Okręgowy PCK	ul. Studencka 19 31-116 Kraków	tworzenie możliwości utrzymania we własnym środowisku osób starszych, niedoświadczonych i przewlekle chorych	76.600
3	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Zakażonym Wirusami Hepatotropowymi "Hepa-Help"	ul. Kniaziewiczza 1/5 91-347 Łódź-Bałuty	program redukcji szkód w środowisku chorych na przewlekle zapalenie wątroby typu B i C	17.490
4	Fundacja Pomocy Ludziom Dotkniętym Problemem Zaginięcia "ITAKA"	ul. Śliska 52 00-826 Warszawa	antydepresyjny telefon zaufania	7.000
5	Stowarzyszenie na Rzecz Trwale Unieruchomionych	ul. Boenigka 9 10-696 Olsztyn	poradnictwo i szkolenia w zakresie pielęgnacji osób przewlekle chorych i niepełnosprawnych	220.000
6	Toruńskie Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Chorobą Alzheimer	ul. Ligii Polskiej 8 87-100 Toruń	poprawa funkcjonowania osób z chorobą otępienną	109.500
7	Polskie Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Chorobą Alzheimer	ul. Hoża 54/1 00-682 Warszawa	poradnictwo dla opiekunów osób chorych na chorobę Alzheimer	33.500
8	Towarzystwo Pomocy Dzieciom i Młodzieży z Cukrzycą	ul. Młyńska 17 44-100 Gliwice	organizacja warsztatów szkoleniowych, terapeutycznych i integracyjnych dla młodszych dzieci z cukrzycą i ich opiekunów	23.000

9			organizowanie turnusów edukacyjno-leczniczych dla osób niewidomych i słabowidzących przewlekle chorych na cukrzycę w Olsztynie	50.000
10	Polski Związek Niewidomych Zarząd Główny	ul. Konwiktorska 9 00-216 Warszawa	organizowanie turnusów edukacyjno-leczniczych dla osób niewidomych i słabowidzących przewlekle chorych na cukrzycę w Ciechocinku	89.380
11			rehabilitacja osób niepełnosprawnych dorosłych przewlekle chorych na cukrzycę	96.670
12			działania edukacyjne na rzecz ociemniałych diabetyków	12.880
13	Gdańskie Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Chorobą Alzheimera	ul. Armii Krajowej 94 81-824 Sopot	poradnictwo dla opiekunów osób chorych na chorobę Alzheimera	28.640
14	Towarzystwo Przyjaciół Niepełnosprawnych	ul. Zawiszy Czarn. 22 91-824 Łódź	program redukcji masy ciała i wzrostu aktywności psychofizycznej osób przewlekle chorych psychicznie	62.800
15	Oddział Warszawski Polskiego Towarzystwa Stwardnienia Rozsianego	ul. Świętojerska 12A 00-236 Warszawa	osobisty asystent osoby z SM.	20.800
16	Lubelskie Stowarzyszenie Alzheimerowskie	ul. Towarowa 19 20-205 Lublin	utworzenie bazy informacyjnej o zachorowalności, możliwościach pomocy i opieki, upowszechnianie wiedzy o chorobie, szkolenie wolontariuszy	41.490
RAZEM				900.000

III. Działalność wydawnicza służąca informacji i edukacji środowisk dotkniętych chorobami przewlekłymi, a także działalność służąca popularyzacji i promocji honorowego krwiodawstwa

Lp.	Organizacja	Adres	Zadanie	Kwota dofinansowania w zł
1.	Polski Związek Głuchych Zarząd Oddziału Mazowieckiego	ul. Białostocka 4 03-741 Warszawa	opracowanie i wydanie prób do badania logopedycznego kompetencji językowej dzieci i młodzieży z uszkodzonym słuchem (ośrodek w Radomiu)	22.500
2.	Polski Związek Głuchych Zarząd Oddziału Zachodniopomorskiego	Ul. Niedziałkowskiego 19/1 71-410 Szczecin	opracowanie merytoryczne i wydanie książki "Niepokonani mimo wszystko"	12.000
3.			wydanie czterech biuletynów "Na Fali" Obydwa zadania realizowane są na bazie Specjalistycznego Ośrodka Diagnostyki i Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży z Wadą Słuchu	7.000
4.	Polski Czerwony Krzyż Zarząd Główny	ul. Mokotowska 14 00-950 Warszawa	promocja honorowego krwiodawstwa	606.600
5.	Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niestyszących i Niedosłyszących "Człowiek-Człowiekowi"	ul. Pstrowskiego 1 01-943 Warszawa	druk i dystrybucja 11 numerów miesięcznika "Słyszę"	25.000
6.			pomoce stymulacyjno-terapeutyczne do wykorzystania w usprawnianiu dzieci z różnymi potrzebami edukacyjnymi, zwłaszcza do prowadzenia terapii dzieci z wadą słuchu w poradniach, placówkach oświatowych oraz domach rodzinnych	21.000
7.	Fundacja "Sportowcy dla Życia"	ul. Bałonowa 17/3 02-635 Warszawa	promocja honorowego krwiodawstwa	657.990
8.	Niezależne Zrzeszenie Studentów Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu	ul. Słowackiego 5/7 87-100 Toruń	akcja promująca honorowe krwiodawstwo "Wampiriada"	7.500
9.			wydanie pisma studenckiego IMMUNITET z wkładką promującą honorowe krwiodawstwo	4.400
10.	Polski Związek Niewidomych Okręg Śląski	ul. Katowicka 77 41-500 Chorzów	działalność wydawnicza służąca informacji i edukacji osób pozbawionych wzroku. Wydanie w cyklach kwartalnych pisma pt. "Dźwięk słowa"	30.000

11.	Towarzystwo Pomocy Głuchoniewidomym	ul. Konwiktorska 9 00-216 Warszawa	dofinansowanie sześciu publikacji poruszających problemy osób głuchoniewidomych: Kwartalnik "Dłonie i Słowo"; Kwartalnik "Usłyszymy i zobaczymy"; Ulotka o zespole CHARGE; Książka pt. "Integracja sensoryczna"; Książka pt. "Dziecko głuchoniewidome"; Prowadzenie i rozbudowa internetowego serwisu informacyjnego Towarzystwa Pomocy Głuchoniewidomym	52.200
12.	Stowarzyszenie Warszawska Szkoła Zdrowia	ul. Wiśniowa 14 m.14 02-563 Warszawa	wydanie czasopisma pt. "Roczniki Warszawskiej Szkoły Zdrowia" Rok III Nr 3, 2003	14.600
13.	Polski Związek Niewidomych	ul. Konwiktorska 9 00-216 Warszawa	wznowienie wydawania kwartalnika dla niewidomych	43 630
14.	Zarząd Główny		wydawanie miesięcznika Polskiego Związku Niewidomych "Pochodnia"	157 580
RAZEM				1.662.000

Przystosowanie urzędów pocztowych do obsługi osób niepełnosprawnych

Tabl. 1. Zakres prac adaptacyjnych przeprowadzonych na rzecz osób niepełnosprawnych w poszczególnych Dyrekcjach Okręgów Poczty Polskiej w 2003 roku.

DOP	Rodzaj wykonanych prac adaptacyjnych
Gdańsk	• UP Elbląg - wykonano podjazd dla osób niepełnosprawnych, • UP Gdańsk 24 na mocy stosownych klauzul umownych właściciel wykonał na własny koszt adaptację nieruchomości wynajmowanej przez Poczta Polska dla potrzeb niepełnosprawnych, • UP Karwia, UP Leśniowo, UP Raciążek - wykonano podjazdy, • UP Płużnica, UP Grębocin - obniżono skrzynki pocztowe.
Katowice	
Kraków	• w placówkach wydzielono oznakowane stanowiska do obsługi niepełnosprawnych: RUP Kraków- 20 UP, RUP Rzeszów - wszystkie UP i Oddziały, RUP Tarnów - 2 Oddziały, RUP Krosno - 13 UP, RUP Przemyśl - 7 UP, RUP Nowy Sącz- 40 UP; • przystosowano stanowiska obsługi klienta do potrzeb osób niepełnosprawnych w: RUP Kraków - 20 UP, RUP Rzeszów i RUP Tarnów -2 UP, RUP Krosno - 13 UP i RUP Przemyśl - 7 UP, • zainstalowano sygnalizację dźwiękową w RUP Rzeszów w 95 UP, • wykonano podjazdy w RUP Kraków - 1, Rzeszów - 3, Krosno - 4, Przemyśl - 2 i Nowy Sącz - 1.
Lublin	• w RUP Biała Podlaska 1 - zainstalowano sygnalizację dźwiękową, • RUP Kielce - UP Morawica, UP Gowarczów przeniesiono do lokali dostosowanych do obsługi osób niepełnosprawnych; • RUP Lublin: UP Łaziska, UP Krzczonów - wykonano pochylnie przy wejściu do urzędu, UP Kamionka, UP Krzyszczonów, • UP Lublin 14, UP Spiczyn - dostosowano stanowiska do obsługi osób niepełnosprawnych; • UP Radom: dokonano przeglądu nadawczych skrzynek pocztowych obniżając ich umieszczenie.
Łódź	• wykonano podjazdy dla osób niepełnosprawnych w UP Rąbień, UP Zapolic, UP Jaktorów, UP Rybno, UP Łowicz; • obniżono lamy w salach operacyjnych w siedmiu UP, zainstalowano sygnalizację dźwiękową w UP Burzenin, UP Czystary, UP Konopnica, UP Wielun 1, UP Tomaszów Mazowiecki 5, UP Tomaszów Mazowiecki 5.
Olsztyn	• wykonano podjazdy dla osób niepełnosprawnych w UP: Hajnówka, Giżycko, Srokowo, Iława, Nidzica, Dobrze Miasto, Wielbark; • w UP Ostróda wykonano podjazd ze środków obcych; • w 262 placówkach zainstalowano urządzenia sygnalizacyjne, • we wszystkich placówkach umieszczono informacje usługach świadczonych na rzecz osób niepełnosprawnych,
Poznań	• we wszystkich placówkach przystosowano okienka pocztowe do obsługi osób niepełnosprawnych, • zamontowano instalację dźwiękową, • placówki i okienka oznakowano piktogramami, • sporządzono i ogłoszono wykaz placówek przystosowanych do obsługi osób niepełnosprawnych
Szczecin	• wykonano podjazdy w UP Police 1, UP Koszalin, UP Koczała, • zakupiono transportery do wózków w UP Szczecin 8, UP Świerżno, • zamontowano sygnalizację dźwiękową w RUP Koszalin - w 46 urzędach pocztowych, w RUP Słupsk - w 3 placówkach, w RUP Stargard - w 63 placówkach, w RUP Szczecin - w 11 placówkach.

Warszawa	• w 47 placówkach przystosowano stanowiska dla obsługi osób niepełnosprawnych, • we wszystkich placówkach umieszczono informacje o usługach świadczonych dla osób niepełnosprawnych, • w 8 placówkach wykonano adaptację na koszt właścicieli wynajmowanych lokali,
Wrocław	• we wszystkich urzędach pocztowych umieszczono informacje o udogodnieniach w obsłudze niepełnosprawnych, • urzędy pocztowe prowadzą wykazy osób niepełnosprawnych, • 82,7% skrzynek pocztowych DOP jest przystosowanych do korzystania przez osoby niepełnosprawne, • zakupiono dwie windy dla niepełnosprawnych, • na obszarze DOP znajdują się 92 placówki pocztowe całkowicie przystosowane do obsługi osób niepełnosprawnych.

Tabl. 2 .Obecny stan w zakresie adaptacji urzędów pocztowych na rzecz osób niepełnosprawnych w poszczególnych Dyrekcjach Okręgów Poczty Polskiej.

DOP	Liczba urzędów pocztowych	Urzędy bez barier architektonicznych	Urzędy bez możliwości usunięcia barier architektonicznych	Urzędy wymagające przystosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych
Gdańsk	657	417	52	201
Katowice	716	181	177	359
Kraków	798	101	237	445
Lublin	572	231	35	319
Łódź	294	68	62	159
Olsztyn	413	125	156	144
Poznań	557	179	201	173
Szczecin	382	131	73	174
Warszawa	542	210	172	149
Wrocław	397	205	53	139
Razem	5.328	1.848	1.218	2.262

Źródło: Dyrekcja Generalna Poczty Polskiej

AKTY PRAWNE SŁUŻĄCE REALIZACJI POSZCZEGÓLNYCH PRAW OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

I. Prawo do dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym.

Akty prawne służące realizacji tego prawa:

- 1) **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej** uchwalona w dniu 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. Nr 78, poz. 483).
- 2) **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn.zm.).
- 3) **Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym** (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592 z późn.zm.).
- 4) **Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa** (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590 z późn.zm.).
- 5) **Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym** (Dz.U. Nr 88, poz. 985 z późn.zm.).
- 6) **Ustawa z dnia 20 czerwca 2002 r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta** (Dz.U. Nr 113, poz. 984 z późn.zm.).
- 7) **Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 lutego 2002 r. w sprawie powołania Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego** (Dz.U. Nr 13, poz. 124).
- 8) **Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie określenia rodzajów zadań powiatu, które mogą być finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych** (Dz.U. Nr 96, poz. 861).

II. Prawo do dostępu do leczenia i opieki medycznej, wczesnej diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej, a także świadczeń zdrowotnych uwzględniających rodzaj i stopień niepełnosprawności, w tym do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, sprzęt rehabilitacyjny.

Akty prawne służące realizacji tego prawa:

- 1) **Ustawa z dnia 23 stycznia 2003 r. o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia** (Dz. U. Nr 45, poz. 391 z późn.zm.)
- 2) **Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego** (Dz.U. Nr 111, poz. 535 z późn.zm.).
- 3) **Ustawa z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej** (Dz.U. Nr 91, poz. 408 z późn.zm.).
- 4) **Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o służbie medycyny pracy** (Dz.U. Nr 96, poz. 593 z późn.zm.).

Akty normatywne regulujące to prawo osób niepełnosprawnych zostały uzupełnione w roku 2003 m.in.:

- 1) **Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 12 maja 2003 r. w sprawie kierowania ubezpieczonych na leczenie lub badania diagnostyczne poza granicami kraju** (Dz.U. Nr 88, poz. 817) Rozporządzenie określa szczegółowe zasady i tryb kierowania ubezpieczonych na leczenie lub badania diagnostyczne poza granicami kraju, a także sposób pokrywania kosztów tych świadczeń oraz kosztów transportu ubezpieczonego za granicę i transportu do kraju. Uchyła ono wcześniejsze rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 4 grudnia 2002 r. w sprawie kierowania ubezpieczonych na leczenie lub badania diagnostyczne poza granicami kraju (Dz.U. Nr 210, poz. 1794). Zmiany związane są przystąpieniem do Unii Europejskiej.
- 2) **Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 19 listopada 2003 r. w sprawie świadczeń zdrowotnych finansowanych z budżetu państwa** (Dz.U. Nr 296, poz. 2009). Rozporządzenie określiło wykaz, zakres i tryb udzielania świadczeń zdrowotnych finansowanych z budżetu państwa, a także tryb przekazywania środków na realizację tych świadczeń.

- 3) **Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 4 kwietnia 2003 r. w sprawie wykazu ponadstandardowych świadczeń zdrowotnych** (Dz.U. Nr 62, poz. 575) Rozporządzenie określiło wąski katalog ponadstandardowych świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków własnych ubezpieczonego.
- 4) **Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 18 lipca 2003 r. w sprawie sposobu dokonywania kwalifikacji do poszczególnych dyscyplin sportu, zakresu koniecznych badań lekarskich oraz ich częstotliwości w stosunku do dzieci i młodzieży do ukończenia 21 roku życia ubiegających się o przyznanie licencji na amatorskie uprawianie określonej dyscypliny sportu** (Dz.U. Nr 141, poz. 1379) ustalającym obowiązek przeprowadzenia badań osób niepełnosprawnych ubiegających się o przyznanie licencji na amatorskie uprawianie określonej dyscypliny sportu przez lekarza specjalistę w dziedzinie rehabilitacji medycznej.
- 5) **Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 10 lipca 2003 r. w sprawie zakresu świadczeń zdrowotnych, w szczególności badań przesiewowych oraz okresów, w których te są przeprowadzane** (Dz.U. Nr 139, poz. 1337). Rozporządzenie określa m.in. zakres świadczeń zdrowotnych polegających na profilaktycznych badaniach lekarskich w celu wczesnego rozpoznawania chorób w szczególności układu krążenia oraz chorób nowotworowych, a także na promocji zdrowia w szczególności skierowanej do kobiet w ciąży oraz dzieci do lat 6.
- 6) **Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 25 czerwca 2003 r. w sprawie zakresu i organizacji profilaktycznej opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą** (Dz.U. Nr 130, poz. 1196) Rozporządzenie określa zakres i organizację profilaktycznej opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą objętymi obowiązkiem szkolnym oraz kształcącymi się w szkołach ponadgimnazjalnych do ukończenia 18 roku życia, a także zakres informacji o świadczeniodawcach sprawujących profilaktyczną opiekę nad uczniami, przekazywanych wojewodzie przez Narodowy Fundusz Zdrowia. Rozporządzenie nakłada obowiązek uwzględniania uczniów niepełnosprawnych przy ustalaniu liczby uczniów objętych profilaktyczną opieką zdrowotną.
- 7) **Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 18 czerwca 2003 r. w sprawie wykazu bezpłatnych dodatkowych świadczeń zdrowotnych lekarza stomatologa i materiałów stomatologicznych przysługujących dzieciom i młodzieży do ukończenia 18 roku życia oraz kobietom w ciąży i w okresie połogu, a także określenia rodzaju dokumentu potwierdzającego uprawnienia do tych świadczeń** (Dz.U. Nr 115, poz. 1089) Uchyliło ono wcześniejsze rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 10 października 2002 r. w sprawie wykazu bezpłatnych dodatkowych świadczeń zdrowotnych lekarza stomatologa i materiałów stomatologicznych przysługujących dzieciom i młodzieży do ukończenia 18 roku życia oraz kobietom w ciąży i w okresie połogu, a także określenia rodzaju dokumentu potwierdzającego uprawnienia do tych świadczeń. Określiło, iż dzieciom i młodzieży do lat 18, upośledzonym w stopniu znacznym i głębokim, jeżeli wynika to ze wskazań medycznych, przysługuje znieczulenie ogólne przy wykonywaniu bezpłatnych świadczeń zdrowotnych określonych w załączniku do rozporządzenia. Określa ono również m.in. wykaz bezpłatnych świadczeń zdrowotnych przysługujących ww. dzieciom i młodzieży niepełnosprawnym.
- 8) **Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 18 czerwca w sprawie wykazu bezpłatnych podstawowych świadczeń zdrowotnych lekarza stomatologa oraz podstawowych materiałów stomatologicznych stosowanych przy udzielaniu tych świadczeń** (Dz.U. Nr 115, poz. 1088). Rozporządzenie ustala wykaz bezpłatnych, podstawowych świadczeń zdrowotnych lekarza stomatologa przysługujących ubezpieczonemu, a także wykaz podstawowych materiałów stomatologicznych stosowanych przy ww. świadczeniach.
- 9) **Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 30 kwietnia 2003 r. w sprawie wykazu badań diagnostycznych niezbędnych przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej** (Dz.U. Nr 83, poz. 767) Ustala ono wykaz niezbędnych przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych w zakresie podstawowej

opieki zdrowotnej z uwzględnieniem potrzeb zdrowotnych ubezpieczonych, stanowiący załącznik do rozporządzenia.

- 10) Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 29 października 2003 r. w sprawie wykazu niektórych chorób oraz wykazu leków i wyrobów medycznych, które ze względu na te choroby są przepisywane bezpłatnie, za opłatą zryczałtowanym lub za częściową odpłatnością (Dz.U. Nr 195, poz. 1908 z późn. zm.) Stanowi ono, iż leki i wyroby medyczne przepisywane są bezpłatnie, za opłatą ryczałtową lub za częściową odpłatnością osobom chorym m.in. na choroby psychiczne, upośledzenie umysłowe, padaczkę, inne przewlekłe choroby wyrodzone lub nabyte.
- 11) Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 10 maja 2003 r. w sprawie szczegółowego wykazu przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych, wysokości udziału własnego ubezpieczonego w cenie ich nabycia, podstawowych kryteriów ich przyznawania, okresów użytkowania, a także przedmiotów ortopedycznych podlegających naprawie (Dz.U. Nr 85, poz. 787), które określiło załącznikiem do niego wykaz ortopedycznych i środków pomocniczych zgodnie z tytułem.
- 12) Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 10 maja 2003 r. w sprawie limitu cen dla przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych, o takim samym zastosowaniu, ale różnych cenach – w zakresie którego Narodowy Fundusz Zdrowia finansuje to świadczenie, oraz limitu cen dla napraw przedmiotów ortopedycznych (Dz.U. Nr 85, poz. 786), które stanowi uzupełnienie do rozporządzenia przywołanego w pkt. 11.

III. Prawo do wszechstronnej rehabilitacji mającej na celu adaptację społeczną.

Akty prawne służące realizacji tego prawa:

- 1) Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr 123, poz. 776 z późn. zm.).
- 2) Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. Nr 111, poz. 535 z późn. zm.).
- 3) Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 z późn. zm.).
- 4) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1974 r. w sprawie warunków odbywania rehabilitacji zawodowej uprawniających do zasiłku wyrównawczego oraz szczegółowych zasad przyznawania tego zasiłku (Dz.U. Nr 51, poz. 325, z późn. zm.).
- 5) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 października 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu kierowania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych na rehabilitację leczniczą oraz udzielania zamówień na usługi rehabilitacyjne (Dz.U. Nr 131, poz. 1457).

Akty normatywne regulujące prawo osób niepełnosprawnych do rehabilitacji zostały uzupełnione w roku 2003 m.in.:

- 1) Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz.U. Nr 139, poz. 1328). Rozporządzenie m.in. określa szczegółowe zasady wydawania orzeczeń o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności oraz orzeczeń, o których mowa w art. 5a ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, a także tryb postępowania przy orzekaniu oraz wymagania co do kwalifikacji członków powiatowych i wojewódzkich zespołów orzekania. Rozporządzenie to zastąpiło wcześniej obowiązujące rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki społecznej z dnia 21 maja 2002 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz. U. Nr 66, poz. 604), konieczność zmiany wiązała się ze zmianami ww. ustawy.
- 2) Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 maja 2003 r. w sprawie turnusów rehabilitacyjnych (Dz. U. Nr 100, poz. 926), które po raz pierwszy w sposób normatywny określiło rodzaje turnusów

rehabilitacyjnych organizowanych przy udziale środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, warunki uczestnictwa w tych turnusach, warunki organizowania, zakres kontroli i informacji o organizatorach.

- 3) **Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 maja 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad udzielania zwolnień od pracy osobom o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym** (Dz. U. Nr 100, poz. 927) zastąpiło ono rozporządzenie ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 24 kwietnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad udzielania zwolnień od pracy osobom o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym. Zmiana polegała na tym, że wniosek wydawany przez lekarza, na podstawie którego osoba niepełnosprawna kierowana na turnus rehabilitacyjny powinien dodatkowo określić rodzaj turnusu i czas jego trwania. Zrezygnowano również z uregulowania w tym rozporządzeniu wzajemnej korelacji dodatkowego urlopu wypoczynkowego i zwolnienia od pracy w celu uczestniczenia w turnusie.

IV. Prawo do nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej.

Akty prawne służące realizacji tego prawa:

- 1) **Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty** (Dz.U. z 1996 r. Nr 67, poz. 329 z późn.zm.).
- 2) **Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego** (Dz.U. Nr 111, poz. 535 z późn.zm.).

Akty normatywne regulujące to prawo osób niepełnosprawnych zostały uzupełnione w roku 2003 m.in.:

- 1) **Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 stycznia 2003 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach** (Dz.U. Nr 11, poz. 114) stanowi ono, iż pomoc psychologiczno-pedagogiczna polega m.in. na wspieraniu nauczycieli i rodziców w działaniach wyrównujących szanse edukacyjne ucznia. Jednym z podmiotów świadczących usługi w wymienionych w tytule rozporządzenia placówkach jest doradca zawodowy, który wskazuje uczniom, rodzicom i nauczycielom dodatkowe źródła informacji na poziomie regionalnym, ogólnokrajowym, europejskim i światowym dotyczące również instytucji i organizacji wspierających funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w życiu codziennym i zawodowym. Korzystanie z pomocy psychologiczno-pedagogicznej jest dobrowolne i nieodpłatne.
- 2) **Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 3 czerwca 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad i warunków udzielania i cofania zezwoleń na założenie szkoły lub placówki publicznej przez osobę prawną lub fizyczną** (Dz. U. Nr 116, poz. 1092), ustalającym warunki założenia m.in. szkoły specjalnej.
- 3) **Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 stycznia 2003 r. w sprawie sposobu i trybu organizowania indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży** (Dz. U. Nr 23, poz. 193), które określa sposób i tryb indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży, których stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do szkoły. Rozporządzenie to stanowi m.in., że indywidualne nauczanie dyrektor szkoły organizuje w sposób zapewniający realizację wskazań wynikających z potrzeb edukacyjnych.
- 4) **Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 27 lutego 2003 r. w sprawie organizacji kształcenia oraz warunków i form realizowania specjalnych działań opiekuńczo-wychowawczych w szkołach specjalnych zorganizowanych w zakładach opieki zdrowotnej i jednostkach pomocy społecznej** (Dz.U. Nr 51, poz. 446).
- 5) **Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach** (Dz.U. z 2003 Nr 6, poz. 69), formułuje ono powinność w

zakresie przystosowania stanowisk praktycznej nauki zawodu do warunków antropometrycznych i do potrzeb wynikających z niepełnosprawności uczniów, jeżeli korzystają oni z takich stanowisk. Ponadto przy organizacji zajęć, imprez i wycieczek poza terenem szkoły lub placówki liczbę opiekunów oraz sposób zorganizowania opieki ustala się, uwzględniając m.in. niepełnosprawność osób powierzonych opiece szkoły lub placówki.

V. Prawo do pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej umożliwiającej rozwój, zdobycie lub podniesienie kwalifikacji ogólnych i zawodowych.

Akty prawne służące realizacji tego prawa:

- 1) Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 1996 r. Nr 67, poz. 329 z późn.zm.).
- 2) Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. Nr 111, poz. 535 z późn.zm.).
- 3) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2001 r. w sprawie orzekania o potrzebie kształcenia specjalnego lub indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży oraz wydawania opinii o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka, a także szczegółowych zasad kierowania do kształcenia specjalnego lub indywidualnego nauczania (Dz.U. Nr 13, poz. 114 z późn.zm.).

Akty normatywne regulujące prawo osób niepełnosprawnych do pomocy psychologicznej, pedagogicznej i innej pomocy specjalistycznej zostały uzupełnione w roku 2003 m.in.:

- 1) Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 11 grudnia 2002 r. w sprawie ramowego statutu publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej (Dz.U. Nr 223, poz. 1869), które stanowi o utracie mocy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 stycznia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych i innych publicznych poradni specjalistycznych oraz ramowego statutu tych poradni (Dz.U. Nr 13, poz. 109). Ponadto określa ramowy statut publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej.
- 2) Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 11 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz.U. z 2003 r. Nr 5, poz. 46) określającym zasady działania w/w poradni, stanowiąc m.in., iż udzielają one dzieciom i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w tym pomocy logopedycznej, pomocy w wyborze kierunku kształcenia i zawodu, a także udzielają rodzicom i nauczycielom pomocy psychologiczno-pedagogicznej związanej z wychowywaniem i kształceniem dzieci i młodzieży. Ponadto działalność poradni specjalistycznych może być w szczególności ukierunkowana na udzielanie pomocy dzieciom i młodzieży niepełnosprawnych lub z dysfunkcjami rozwojowymi oraz ich rodzicom.
- 3) Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 stycznia 2003 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. Nr 11, poz. 114) określa ono zasady udzielania i organizacji takiej pomocy m.in. poprzez udzielanie przez doradców zawodowych informacji o podmiotach wspierających osoby niepełnosprawne.

VI. Prawo do pracy na otwartym rynku pracy zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz do korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa, a gdy niepełnosprawność i stan zdrowia tego wymaga – prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Akty prawne służące realizacji tego prawa:

- 2) Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr 123, poz. 776 z późn.zm.).

- 3) Ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (Dz.U. z 2003 Nr 58, poz. 514 z późn.zm.).
- 4) Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz.U. z 1998r. Nr 21, poz. 94 z późn.zm.).

Akty normatywne regulujące to prawo osób niepełnosprawnych zostały uzupełnione w roku 2003 m.in.:

- 1) Ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U. Nr 122, poz. 1143), która określa zasady zatrudnienia socjalnego m.in. w stosunku do bezrobotnych pozostających bez pracy przez okres co najmniej 36 miesięcy, bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności oraz chorych psychicznie.
- 2) Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie przypadków, w których wyjątkowo jest dopuszczalne zatrudnianie młodocianych, którzy nie ukończyli gimnazjum, osób niemających 16 lat, które ukończyły gimnazjum, oraz osób niemających 16 lat, które nie ukończyły gimnazjum (Dz.U. Nr 214, poz. 1808).
- 3) Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 20 maja 2003 r. w sprawie szczegółowych warunków, zakresu i trybu wspierania środkami Funduszu Pracy programów inicjowanych przez organy samorządu województwa (Dz.U. Nr 100, poz. 924), które określa szczegółowe warunki, zakres i tryb wspierania tymi środkami programów mających na celu: utrzymanie i tworzenie miejsc pracy, zmniejszenie negatywnych skutków bezrobocia oraz wsparcie przebiegu restrukturyzacji zatrudnienia w przedsiębiorstwach znacząco ograniczających zatrudnienie z powodu restrukturyzacji związanej z likwidacją stanowisk pracy, postawienia w stan likwidacji lub upadłości.
- 4) Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 maja 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad udzielania zwolnień od pracy osobom o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym (Dz.U. Nr 100, poz. 927), które uchylilo dotychczas obowiązujące w tej materii rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 24 kwietnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad udzielania zwolnień od pracy osobom o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w celu uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym (Dz.U. Nr 55, poz. 356).
- 5) Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 30 maja 2003 r. w sprawie zwrotu kosztów przystosowania stanowisk pracy do potrzeb osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr 115, poz. 1081), które określa m.in. tryb i szczegółowe zasady postępowania w sprawach dotyczących zwrotu ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kosztów poniesionych przez pracodawców w związku z przystosowaniem tworzonych lub istniejących stanowisk pracy stosownie do potrzeb osób niepełnosprawnych wynikających z ich niepełnosprawności oraz rozpoznania tych potrzeb przez służby medycyny pracy.
- 6) Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 10 grudnia 2002 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (Dz.U. Nr 222, poz. 1868).
- 7) Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz.U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69), które stanowi m.in. o tym, że jeżeli ze stanowisk pracy korzystają osoby niepełnosprawne, dostosowuje się je do potrzeb wynikających z ich niepełnosprawności.

Zmiany w aktach prawnych wpływające na realizację prawa do pracy przez osoby niepełnosprawne w 2003 r.

Ustawą z dnia 20 grudnia 2002r. o zmianie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2003 r. Nr 7, poz. 79 z późn.zm.) zmienione zostały m.in. przepisy dotyczące prawa osoby niepełnosprawnej do przerwy w pracy na gimnastykę usprawniającą lub wypoczynek. Czas przerwy został ograniczony do 15 minut, a sama

przerwa uzyskała charakter dodatkowy. Ponadto wprowadzona została zasada, zgodnie z którą łączny wymiar urlopu dodatkowego i zwolnienia od pracy w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym nie może przekroczyć 21 dni roboczych w roku kalendarzowym.

VII. Prawo do zabezpieczenia społecznego uwzględniającego konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów wynikających z niepełnosprawności, jak również uwzględniania tych kosztów w systemie podatkowym.

Akty prawne służące realizacji tego prawa:

- 1) Ustawa z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 1998r. Nr 64, poz. 414 z późn.zm.).
- 2) Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 z późn.zm.).
- 3) Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176 z późn.zm.).
- 4) Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz.U. z 1998r. Nr 144, poz. 930 z późn.zm.).
- 5) Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. Nr 123, poz. 776 z późn.zm.).

Akty normatywne regulujące prawo osób niepełnosprawnych do zabezpieczenia społecznego zostały uzupełnione w roku 2003 m.in.:

- 1) Ustawą z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. Nr 199, poz. 1673 z późn.zm.), która określiła m.in.: rodzaje świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych oraz warunki nabywania prawa do tych świadczeń, zasady i tryb przyznawania świadczeń, ustalania ich wysokości oraz zasady ich wypłaty, a także zasady finansowania prewencji wypadkowej.
- 2) Ustawą z dnia 30 października 2002 r. o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach (Dz.U. Nr 199, poz. 1674 z późn.zm.), która normuje rodzaje wypadków powstałych w szczególnych okolicznościach, uzasadniających przyznanie świadczeń, rodzaje świadczeń z tytułu wypadków i chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach, a także zasady przyznawania świadczeń, ustalania ich wysokości oraz zasady wypłaty świadczeń i zasady finansowania świadczeń.
- 3) Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad orzekania o stałym lub długotrwałym uszczerbku na zdrowiu, trybu postępowania przy ustalaniu tego uszczerbku oraz postępowania o wypłatę jednorazowego odszkodowania (Dz.U. Nr 234, poz. 1974).
- 4) Ustawą z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz.U. Nr 135, poz. 1268), która określa zasady i tryb przyznawania oraz wypłaty renty socjalnej (regulowanej do dnia 01.10.2003r. przepisem art. 27a ustawy o pomocy społecznej). W świetle postanowień przedmiotowej ustawy osobom uprawnionym do renty socjalnej przed dniem jej wejścia w życie na podstawie ustawy o pomocy społecznej renta socjalna przysługuje w wysokości i na zasadach określonych w niniejszej ustawie. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, orzeczenia lekarza orzecznika o niezdolności do pracy oraz orzeczenia komisji lekarskiej do spraw inwalidztwa i zatrudnienia o zaliczeniu do jednej z grup inwalidów wydane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy i uprawniające do renty socjalnej na podstawie ustawy o pomocy społecznej stanowią podstawę do przyznawania renty socjalnej na podstawie niniejszej ustawy przez okres, na który zostały wydane. Ponadto orzeczenia o stopniu niepełnosprawności oraz orzeczenia komisji lekarskiej do spraw inwalidztwa i zatrudnienia o zaliczeniu do jednej z grup inwalidów wydane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy uprawniające do renty socjalnej na podstawie ustawy o pomocy społecznej są traktowane na równi z orzeczeniami lekarza orzecznika.

- 5) **Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 26 września 2003 r. w sprawie przyznawania renty socjalnej** (Dz.U. Nr 170, poz. 1656) regulującym przede wszystkim szczegółowy tryb postępowania w sprawach o przyznanie renty socjalnej oraz wzór wniosku o przyznanie renty socjalnej i wykaz dokumentów, które należy dołączyć do wniosku.

Zmiany w aktach prawnych wpływające na realizację prawa do zabezpieczenia społecznego przez osoby niepełnosprawne w 2003 r.:

- 1) **Ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym** (Dz.U. Nr 122, poz. 1143) dokonano zmian w ustawie o pomocy społecznej polegających na rozszerzeniu zakresu zadań powiatu o obowiązek opracowania i realizacji powiatowej strategii integracji i polityki społecznej obejmującej w szczególności programy pomocy społecznej, polityki prorodzinnej, ochrony zdrowia, edukacji publicznej, wspierania osób niepełnosprawnych, przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy - po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami. Na podstawie tej samej ustawy samorząd województwa został zobligowany do opracowywania i realizacji wojewódzkiej strategii integracji i polityki społecznej obejmującej w szczególności programy pomocy społecznej, wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych - po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami i powiatami.
- 2) **Ustawą z dnia 20 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw** (Dz.U. z 2003 r. Nr 7, poz. 79) dokonano daleko idącej nowelizacji ustawy o rehabilitacji m.in. w zakresie redefinicji stopni niepełnosprawności oraz uregulowania postępowania o ustalenie stopnia niepełnosprawności i wskazań dla celów korzystania z ulg i uprawnień na podstawie odrębnych przepisów przez osoby posiadające ważne orzeczenie o zaliczeniu do jednej z grup inwalidów albo orzeczenie o niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym oraz orzeczenie o niezdolności do pracy wydane przez lekarza orzecznika ZUS. Ponadto poszerzeniu uległ zakres zadań samorządu województwa realizowanych na rzecz osób niepełnosprawnych poprzez nałożenie obowiązku opracowywania i realizacji wojewódzkich programów dotyczących wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu, które zastąpiły programy dotyczące poprawy warunków życia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych. Sejmik województwa oraz rada powiatu uzyskały prawo do samodzielnego określania, w formie uchwały, zadań ustawowych, na których realizację przekazywane są środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.
- 3) W związku z nowelizacją ustawy o rehabilitacji, o której mowa w pkt 2, ukazało się **rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności** (Dz.U. Nr 139, poz. 1328), które uchylilo dotychczas obowiązujące w tej materii *rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 maja 2002r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności* (Dz.U. Nr 66, poz. 604).

VIII. Prawo do życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym:

- dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej,
- swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu,
- dostępu do informacji,
- możliwości komunikacji międzyludzkiej.

Akty prawne służące realizacji tego prawa:

- 1) **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane** (Dz.U. z 2003 r. Nr 207, poz. 2016 z późn.zm.).

- 2) **Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym** (Dz.U. z 2003 r. Nr 58, poz. 515 z późn.zm.).
- 3) **Ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. Prawo przewozowe** (Dz.U. z 2000 r. Nr 50, poz. 601 z późn.zm.).
- 4) **Ustawa z dnia 20 czerwca 1992 r. o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego** (Dz.U. z 2002 r. Nr 175, poz. 1440 z późn.zm.).

Akty normatywne regulujące to prawo osób niepełnosprawnych zostały uzupełnione w roku 2003 m.in.:

- 1) **Ustawa z dnia 12 czerwca 2003 r. Prawo pocztowe** (Dz.U. Nr 130, poz.1188), która zawiera m.in. rozwiązania mające na celu zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępu do świadczonych powszechnych usług pocztowych, takie jak:
 - odpowiednie przystosowanie placówek pocztowych poprzez usuwanie barier architektonicznych (przebudowa wejść, dostosowanie wysokości progów i poziomu podłóg, budowa podjazdów, montaż wind i platform schodowych, montaż obustronnych poręczy),
 - właściwą organizację pracy w placówkach (oznakowanie wyznaczonych stanowisk obsługi klienta niepełnosprawnego piktogramami, opracowanie stosownych w tym zakresie regulaminów i instrukcji),
 - umieszczanie nadawczych skrzynek pocztowych w sposób i miejscu umożliwiającym korzystanie z nich osobie niepełnosprawnej poruszającej się za pomocą wózka inwalidzkiego.

Ponadto, osobom z uszkodzeniem narządu ruchu powodującym konieczność korzystania z wózka inwalidzkiego oraz osobom niewidomym lub ociemniałym, w ramach świadczonych usług pocztowych doręczane są na ich wniosek, bez pobierania dodatkowych opłat, przesyłki listowe, przesyłki rejestrowane, w tym przesyłki z zadeklarowaną wartością oraz kwoty pieniężne określone w przekazach pocztowych, z pominięciem oddawczej skrzynki pocztowej oraz bez konieczności odbierania przesyłki w placówce operatora. Dodatkowo istnieje możliwość przyjęcia od osoby niepełnosprawnej, w miejscu jej zamieszkania, prawidłowo opłaconej przesyłki nie będącej przesyłką rejestrowaną. Niezależnie od tych uprawnień ustawodawca postanowił również, że przesyłka będąca przesyłką dla ociemniałych nadana przez:

- 1) osobę legitymującą się orzeczeniem właściwego organu orzekającego o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności z tytułu uszkodzenia narządu wzroku (zwana dalej "osobą niewidomą lub ociemniałą") i adresowana do biblioteki lub organizacji osób niewidomych lub ociemniałych bądź do organizacji, których celem statutowym jest działanie na rzecz osób niewidomych lub ociemniałych,
- 2) bibliotekę, organizację osób niewidomych lub ociemniałych bądź organizację, których celem statutowym jest działanie na rzecz osób niewidomych lub ociemniałych, i adresowana do osoby niewidomej lub ociemniałej,
- 3) osobę niewidomą lub ociemniałą bądź skierowaną do tej osoby zawierającą wyłącznie informacje utrwalone pismem wypukłym - jest zwolniona od opłaty pocztowej za przyjęcie, przemieszczenie i doręczenie przesyłki niebędącej przesyłką najszybszej kategorii, tego rodzaju i tej samej masy, ustalonej w obowiązującym cenniku powszechnych usług pocztowych operatora publicznego. Zwolnienie to nie obejmuje opłaty za potwierdzenie odbioru przesyłki rejestrowanej. W związku z tym uprawnieniem minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego i minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych zostali zobligowani do określenia, w drodze rozporządzenia, wykazu bibliotek, organizacji osób niewidomych lub ociemniałych oraz organizacji, których celem statutowym jest działanie na rzecz osób niewidomych lub ociemniałych.
- 2) **Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 24 września 2003 r. w sprawie oddawczych skrzynek pocztowych** (Dz.U. Nr 177, poz. 1731), które przewiduje, iż w budynku wielorodzinnym skrzynki oddawcze znajdujące się najniżej w zestawie powinny być przydzielane osobom poruszającym się za pomocą wózka inwalidzkiego,

a skrzynki przeznaczone dla adresata będącego osobą niewidomą lub ociemniałą – oznaczone w sposób umożliwiający identyfikację.

- 3) **Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących świadczenia usług powszechnych** (Dz.U. Nr 234, poz. 1972).
- 4) **Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu realizacji obowiązku zapewnienia osobom niepełnosprawnym dostępu do usług powszechnych** (Dz.U. Nr 237, poz. 2010) w świetle którego operator świadczący usługi powszechne m.in. zakłada aparaty publiczne przystosowane do używania przez osoby niepełnosprawne, umieszcza te aparaty w sposób i w miejscu umożliwiającym korzystanie z nich przez osoby niepełnosprawne poruszające się na wózku inwalidzkim lub korzystające z aparatu słuchowego oraz znakuje karty telefoniczne w sposób pozwalający na samodzielne i prawidłowe posługiwanie się nimi przez osoby niewidome oraz słabowidzące.
- 5) **Ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (Dz.U. Nr 80, poz. 717), w której znalazł się zapis mówiący, iż w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza wymagania ochrony zdrowia oraz bezpieczeństwa ludzi i mienia, a także potrzeby osób niepełnosprawnych.
- 6) **Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 14 listopada 2003 r. w sprawie regulaminów przewoźników lotniczych** (Dz.U. Nr 204, poz. 1983), które zawiera zobowiązanie przewoźników do zamieszczania w regulaminach postanowień dotyczących ułatwień w podróżowaniu osób wymagających specjalnej opieki, w szczególności osób starszych, chorych, niepełnosprawnych oraz dzieci pozostających bez opieki.
- 7) **Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 8 września 2003 r. w sprawie opłaty lotniczej** (Dz.U. Nr 176, poz. 1718) zawierającym zapis o obniżeniu o 50% opłaty lotniczej za egzaminy dla osób niepełnosprawnych.
- 8) **Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 4 kwietnia 2003 r. w sprawie obsługi naziemnej w portach lotniczych** (Dz.U. Nr 90, poz. 849) zobowiązującym do zapewnienia pomocy pasażerom niepełnosprawnym.

Zmiany w aktach prawnych wpływające na realizację tego prawa przez osoby niepełnosprawne w 2003 r.:

- 1) **Ustawą z dnia 14 listopada 2003 r. o zmianie ustawy o drogach publicznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw** (Dz.U. Nr 200, poz. 1953) wprowadzone zostały rozwiązania dotyczące zwolnienia z opłat za przeprawy promowe na drogach publicznych oznakowanych pojazdów konstrukcyjnie przeznaczonych do przewozu osób niepełnosprawnych o obniżonej sprawności ruchowej lub pojazdów zaopatrzonych w kartę parkingową, a także postanowienia zobowiązujące do wyznaczania w strefach płatnego parkowania miejsc przeznaczonych na parkowanie oznakowanych pojazdów konstrukcyjnie przeznaczonych do przewozu osób niepełnosprawnych o obniżonej sprawności ruchowej lub pojazdów zaopatrzonych w kartę parkingową.
- 2) **Ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o zmianie ustawy – Prawo budowlane oraz o zmianie niektórych innych ustaw** (Dz.U. Nr 80, poz. 718) dokonano zmian polegających na włączenia pochylni przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych do pakietu robót budowlanych nie wymagających pozwolenia na budowę (budowę pochylni można realizować w trybie uproszczonym tj. na podstawie zgłoszenia wykonywanych robót) oraz doprecyzowano obowiązki projektanta. Ponadto wprowadzony został obowiązek kontroli budowy (od stycznia 2004r.), polegający na sprawdzeniu prowadzenia budowy zgodnie z ustaleniami i warunkami określonymi w pozwoleniu na budowę, dokonywany przez organy nadzoru budowlanego przed wydaniem decyzji zezwalającej na użytkowanie obiektu. Zakres tej kontroli obejmuje również sprawdzenie zapewnienia warunków niezbędnych do korzystania z tego obiektu przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich – w stosunku do obiektu użyteczności publicznej i budynku

wielorodzinnego, co znalazło odzwierciedlenie w formularzu protokołu, określonym w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie protokołu obowiązkowej kontroli (Dz.U. Nr 132 poz. 1231).

- 3) **Ustawą z dnia 20 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw** (Dz.U. z 2003 r. Nr 7, poz. 79 z późn.zm.) zmienione zostały odpowiednie zapisy ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym, dotyczące niestosowania się przez osobę niepełnosprawną do niektórych znaków drogowych dotyczących zakazu ruchu lub postoju. Prawo do niestosowania się otrzymali również pracownicy placówek zajmujących się opieką, rehabilitacją lub edukacją osób niepełnosprawnych pozostających pod opieką tych placówek, kierujący pojazdem samochodowym oznaczonym kartą parkingową. Rozszerzono również krąg osób niepełnosprawnych mogących ubiegać się o uzyskanie karty parkingowej.

IX. Prawo do posiadania samorządnej reprezentacji swego środowiska oraz do konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób niepełnosprawnych.

Akty prawne służące realizacji tego prawa:

- 1) **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej** uchwalona w dniu 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. Nr 78, poz. 483, z 2001r. Nr 28, poz. 319).
- 2) **Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach** (Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855).
- 3) **Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach** (Dz.U. z 1991 r. Nr 46, poz. 203 z późn.zm.).
- 4) **Ustawa z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych** (Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 854 z późn.zm.).
- 5) **Ustawa z dnia 23 maja 1991 r. o organizacjach pracodawców** (Dz.U. Nr 55, poz. 235 z późn.zm.).

Akty normatywne regulujące to prawo osób niepełnosprawnych zostały uzupełnione w roku 2003 m.in.:

- 1) **Ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie** (Dz.U. Nr 96, poz. 873), która reguluje m.in. zasady prowadzenia działalności pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe i korzystania z tej działalności przez organy administracji publicznej w celu wykonywania zadań publicznych oraz warunki wykonywania świadczeń przez wolontariuszy i korzystania z tych świadczeń. W świetle zapisów ustawy działalnością pożytku publicznego jest działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych obejmujących m.in. działania na rzecz osób niepełnosprawnych.
- 2) **Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 4 sierpnia 2003 r. w sprawie Rady Działalności Pożytku Publicznego** (Dz.U. Nr 147, poz. 1431).
- 3) **Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 października 2003 r. w sprawie wzoru oferty realizacji zadania publicznego, ramowego wzoru umowy o wykonanie zadania publicznego i wzoru sprawozdania z wykonania tego zadania** (Dz.U. Nr 193, poz. 1891), które normuje instrumenty pozwalające na faktyczną realizację zadań przez organizacje pożytku publicznego.
- 4) **Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2003 r. w sprawie organizacji oraz trybu działania wojewódzkich i powiatowych społecznych rad do spraw osób niepełnosprawnych** (Dz.U. Nr 62, poz. 560), które reguluje organizację i zasady funkcjonowania tych powiatowych i wojewódzkich rad.

Zmiany w aktach prawnych wpływające na realizację tego prawa przez osoby niepełnosprawne w 2003 r.:

- 1) **Ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. Przepisy wprowadzające ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie** (Dz.U. Nr 96, poz. 874 z późn.zm.) znowelizowane zostały przepisy ustawy Prawo o stowarzyszeniach, na podstawie

których postępowanie w sprawach o wpis stowarzyszenia do rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej do Krajowego Rejestru Sądowego jest wolne od opłat sądowych.

- 2) **Ustawa z dnia 20 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw** (Dz.U. z 2003 r. Nr 7, poz. 79 z późn.zm.) zmienione zostały m.in. przepisy dotyczące składu, organizacji oraz zasad działania Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych. Ponadto powołano do życia wojewódzkie i powiatowe społeczne rady do spraw osób niepełnosprawnych, które są organami opiniodawczo-doradczymi marszałków województw i starostów – reprezentując interesy osób niepełnosprawnych. Do zakresu zadań rad należy m.in. inspirowanie przedsięwzięć zmierzających do integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz realizacji praw osób niepełnosprawnych, a także opiniowanie projektów odpowiednio: wojewódzkich i powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych.

X. Prawo do pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym oraz rekreacji i turystyce odpowiednio do swych zainteresowań i potrzeb.

Akty prawne służące realizacji tego prawa:

- 1) **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (Dz.U. z 2001 r. Nr 13, poz. 123 z późn. zm.).
- 2) **Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (Dz. U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24 z późn.zm.).
- 3) **Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (Dz.U. Nr 85, poz. 539 z późn.zm.).
- 4) **Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej** (Dz.U. z 2001 r. Nr 81, poz. 889 z późn.zm.).
- 5) **Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o usługach turystycznych** (Dz.U. z 2001 r. Nr 55, poz. 578 z późn.zm.).

Akty normatywne regulujące prawo osób niepełnosprawnych do pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym (...) zostały uzupełnione w roku 2003 m.in.:

- 1) **Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz.U. Nr 162, poz. 1568), która uchyliła ustawę z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury (Dz.U. z 1999 r. Nr 98, poz. 1150 z późn.zm.).
- 2) **Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 18 lipca 2003 r. w sprawie warunków promowania i wspierania zadań z zakresu kultury finansowanych lub dofinansowywanych ze środków pochodzących z dopłat do stawek w grach stanowiących monopol Państwa, trybu składania wniosków oraz przekazywania środków na realizację zadań i ich rozliczania** (Dz.U. Nr 130, poz. 1194), które stanowi o tym, że promowanie i wspieranie przez ministra, w kraju i za granicą, zadań ze środków z dopłat może być realizowane w szczególności poprzez organizowanie i uczestnictwo w festiwalach, przeglądach, prezentacjach, wystawach, targach, konkursach, plenerach, warsztatach, seminariach, szkoleniach, spotkaniach, kursach, imprezach filmowych, w tym dla osób niepełnosprawnych oraz poprzez działania na rzecz likwidacji barier architektonicznych, komunikacyjnych, telekomunikacyjnych, multimedialnych i promocję oraz udostępnianie dostosowane do możliwości i potrzeb osób niepełnosprawnych.
- 3) **Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 5 listopada 2003 r. w sprawie rodzajów wyróżnień i wysokości nagród za osiągnięcie wysokich wyników sportowych we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym oraz szczegółowych zasad i trybu ich przyznawania** (Dz.U. Nr 194, poz. 1894), zgodnie z którym zawodnikom niepełnosprawnym występującym w dyscyplinach i konkurencjach sportowych objętych programem igrzysk paraolimpijskich i igrzysk olimpijskich głuchych mogą być przyznawane raz do roku nagrody o określonej wysokości.

- 4) Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 15 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad dofinansowywania modernizacji, remontów i inwestycji obiektów sportowych oraz rozwijania sportu wśród dzieci, młodzieży i osób niepełnosprawnych, trybu składania wniosków o dofinansowanie oraz przekazywania środków na realizację zadań i ich rozliczania (Dz.U. Nr 5, poz. 48 z późn.zm), które pozwala przeznaczać środki pochodzące z dopłat do stawek w grach liczbowych na rozwijanie sportu osób niepełnosprawnych.
- 5) Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 18 lipca 2003 r. w sprawie sposobu dokonywania kwalifikacji do poszczególnych dyscyplin sportu, zakresu koniecznych badań lekarskich oraz ich częstotliwości w stosunku do dzieci i młodzieży do ukończenia 21 roku życia ubiegających się o przyznanie licencji na amatorskie uprawianie określonej dyscypliny sportu (Dz.U. Nr 141, poz. 1379).
- 6) Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz.U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69), które nakazuje przy organizacji zajęć, imprez i wycieczek poza terenem szkoły lub placówki, ustalać liczbę opiekunów oraz sposób zorganizowania opieki, uwzględniając także niepełnosprawność osób powierzonych opiece szkoły lub placówki.

Ułożono z polecenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

Skicrowano do druku 28 lipca 2004 r.

Cena 3,45 zł + 22% VAT

